

Staats- und
Universitätsbibliothek
Bremen

H E R Z O G
A U G U S T
B I B L I O
T H E K

Staats- und Universitätsbibliothek Bremen

Digitale Sammlungen

Gebet- und Andachtsbuch - msc 0027

[Niederlande], [um 1500]

[urn:nbn:de:gbv:46:1-115993](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:46:1-115993)

...recedens ep[iscop]o p[ro]p[ri]o...
...in g[e]n[er]e s[er]u[er]u[m]...
...p[ro]p[ri]o r[ati]o[n]e...
...p[ro]p[ri]o r[ati]o[n]e...
...p[ro]p[ri]o r[ati]o[n]e...

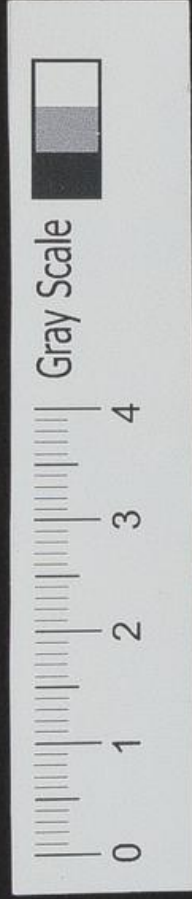
GRACORUM EPISTOLARUM

Seruis seruoꝝ dei dilectis filiis doc
toribꝫ et scolariis uniuersis bonoꝝ
commoꝝnatis salutem et ap[osto]licam
benediccionem.

Rex pacificus pia miseratione disposi
t[us] sibi subditos fore piudicos. paci
cos et modestos. ser[ui]t[er] eff[er]re cupi
ditas sui prodigi. pacis emula. ius
ticiam. materia uirgum. tot coti
die noua litigia generat. ut ius
iusticia conu[er]t[er]t[ur] eius sua uirtute
reprimet et aduers[us] ipsius impli
cit[er] explicaret. nisi h[uius] in fede
tis litigiorum. Abusu[m] extingue
ret. et dato libello repudi[um] conco
dia et inuicem terminos erudiret.

unni...
scor ph...
face ab...
De sum...
fide ca...
liber...

Imocenc...
R...
G...
remur qu...
deus. eter...
mirabili...
us. patet...
dem pson...
natura. si...
nullo. fili...
sanctus...
semp[er] ac...
us. ascen...

~~De ...~~
~~Donnerstag~~
~~...~~

Gott Jesu o Christe Vermorden
Bist mir gut willen du in
Luttengeist vor mir zu dem
Lutten Willen wirst do alle
dine selen vff ginst sein
dinner Lichamen verharren
du mein mein seln in Luten
vff gangen Luten

Peter is de doch alle ein bitter
Leuene

Manuscripta

c. 27.

Nro 27-

msc 0017

Gray Scale

Sin g~~ed~~et gebedt op de Letaynise

Here handel nicht mit uns na unse
sunden, wude wordelge uns nicht
nha unser wissedadt.

Wy hebben gesrindiget mit unsem
wederen, wy hebben misghandelt wude
syn Godtloos gewesen.

Here Aermegige Godt, de du der
elenden suchtent nicht vor suna
desth, wude der bedroeneden herten
vorlangenth nicht vorachtst, Du
doch an unse gebedt, woelcker wy
yn unser node vorbringen, wude
exhore uns gnedichlic, dat allent,
so beide wam Durel wude Myr
sigen wedder uns streuet, **Ag**

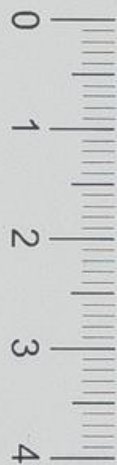

Gray Scale

Nichte vnde na dem rade dyner gü-
dicheit vorstoret werde, wy dat wy
van aller anrechtinge vniorseryget,
dy yu dimer gemene danccken vnde
alle tyde laven. Dorch Ihesum
Christ dimeren Sone, wisen heren
Amen.

Sin

Gray Scale

De dñdesche Letanye.

Kyrie
Christ
Kyrie
Christ

eleison
eleison
eleison
eleison.

Here Godt vader
yn hemel
here Godt sonder
woert heilande
here Godt gillige
geist.

Erbarne dy
anex uns.

Dy uns gredich

worfgone uns
leue here godt.

Dy uns gredich

hily uns leue
here Godt.

Vor allen sunden
vor allen erden
vor allen onre

Begode uns leu
ne here godt.

Gray Scale

vor des Dürcks Drock
wude list.
vor bosser suetken dode.
vor pestilencie wude
dure eyde.
wert rich wude blode
vor vpor wude twidracht.
vor haget wude unweder
vor dem ewigen dode.

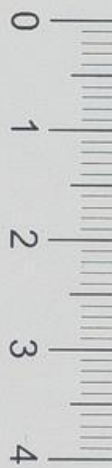
Dorch din hillige gebort
dorch dinen dodes kamp
wude blodige swede.
dorch din Crütze wude
dode
dorch din hillige wpsam
ding wude hemme knardt
In wiser lester stunde
an yungester gericht.

By armen sunders
byddern.

Begode uns
lene here
Godt.

Help uns lene
here Godt.

Du woldest
uns horen
lene here godt.

Gray Scale

Vnde din Gyllige Christliche
kercke regeren vnde werven
Alle Bischoffe, parners vnde kercken
deners, in heilsame worde vnde
Gylligen leuende beholden.
alle secten vnde ergernisse werven
alle irrige vnde vorvord
wedder bringen.

den satan vnder wuse vnde trede
Zruwe arbeiter in dine arm seude
dinen geist vnde krafft toum worde
geuen.

allen bedruueden vnde bloden
helpen vnde trosten.

allen künigen vnde forsten
frede vnde eindraecht geuen
wusen keiser steden wedder dine
wicende gunnen.

wusen landherren mit alle sünden
gewoldigen leide vnde beschritten
wusen Rade vnde gemene segenden
vnde behodenn.

allen so zu not vnde wahr sint
mit hulpe erschinen

allen swangeren vnde sogenden froliche
frucht vnde gedien geuen

aller künster vnde krauchen plege vnde wardenn

Hore uns
leue herre
gode.

Gray Scale

0

1

2

3

4

alle gefangē loſt wū ledich late
alle wediwen wude weſen
wordedingen wude vorſorgen
Aller wiunſchen dy erbar wien
wuseu wien den voruolgere de
ſunde vorgeue wū ſe bekeren
de frucht wude lande geuen
wude bewaren.

wude wus gredichlick ergoren: ~

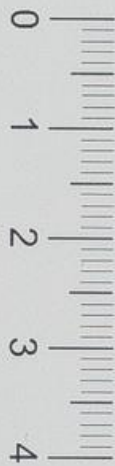
O Iheſu Chriſt Gades ſon
O du gades lam dat der werlde
ſunde drecht
O du gades lam dat der werlde
ſunde drecht
O du Gades lam dat der werlde
ſunde drecht.

Chriſte
Kyrie
Chriſte.

Ergore wus
teine here
Gode: ~

Erbar wien dy
anre wus.

vorleud wus
steden frede.
eloxſon
eloxſon
eloxſon

Gray Scale

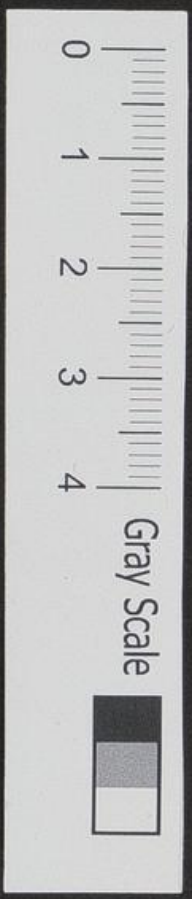

21

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

His onse leue hē ihū sū
 ne leue hulghe apostele
 v̄gadert hadde ende
 hē beuestiglyet ī den rechte
 kersten ghelouē soe heuet
 he se ghesent toe predikē twe
 en̄ twe toe samē en̄ gaf hem
 macht ouer de v̄reynre ghees
 tē wten lude toe werpē en̄ al
 le secten en̄ quellighe toe ghe
 nesen he leerde se oec soetelyc
 woe se wandere soldē seggen
 de ene wilt niet nemiē en̄
 holden peninghen oft golt
 of suluer an ju gordelē doen
 noch sacke noch tuerhande
 clederē noch sacke schoen
 mit u nemiē noch stock

ī den weghe draghē voert soe
seghede ihūs ī wat huse dat
gy ī gaet soe suldi de ī ten huse
syn gruetē segghē de vrede sy
desen huse dat ghe synde is dat
werdich den vrede toe hebben
soe sal ju vrede up ju comē en en
syn se des neet werdich soe sal
u vrede weder toe ju keren en
gy sult u arbeit neet vlesē en
maec mē u weghert toe vtfan
ghē of ju seimonē toe horen ga
et vā dan wtē huse ofte ter stedē
vā daer stouēde den puluer vā
ter stedē vānuwē voetē ī een tei
ken dat gy daer neet walvtfā
ghen een syn En als ihūs syn
discipul wt sende soe vaken
als se weder toe hē quemē
ontfenck he se weder mit enen

Gray Scale

verthike cussen en als he
mit syne discipulen des nachtes
in de herberghe was plach he se
des nachtes toe bedeckē en to
visiterende of se yench ghebrock
hadden **Als ihus** sy discipulen
wt ghesent hadde was he selue
neet rustende meer he was
t alle udeē pdikēde en kūdige
de dat rike godes en vele mira
culē doende in blindē in lamē
in alre hande krācheidē in ghene
fende **En ihus** ghinck altoes
blotes houedes en blotes voetē
en syn teder natuer was soe
knellich tattēt vnderste syner
vrote was als vnsē oghe appel
soe was hē vake toe moede als
een mensche de vp sy steruelicht

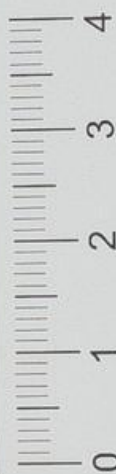
Gray Scale

De buolgheden ih̄m wāt se sedē
dat he syne werke dede mitter
macht des duuels en̄ buolgedē
oec alle at de ghene de hē m̄
den dat se vake des nachtes
mostē toe hē comē. **J**hus was
soe bārherticht mit de sūders
he at en̄ drāck mit hē up dat
he se treckē mochte toe hē. **O**ch
mit woe groter m̄nen toech
he maria magdalena toe hē
doe he se hoer neet en̄ vtsach
voer syne vote toe screeven i d̄
werscap wāt se hē syne vote
wusch mit even tranē en̄ mit
hoerē haer droghede daer se
v̄ghyfnusse mede vntfenck
vā al even sūde en̄ v̄me ere
lestē willē v̄weckede he laya

Gray Scale

*cu woe onse leue hē up den
palm dach quā tiden i iherlme*

Als de tyt an stōt dat in
seleue hē der werlt v̄lo
singhe doen wolde oūmits
ten doet synes eghen licha
sonde iuse leue hē twe vā sine
ūghere i dat casteel dat teges
hē stōt dat se hē brēghe solden
ene eselne en ere iūghe de ge
būde were i ene tunweghe
Als dat was ghedaen clam in
seleue hē eerst up de eselne
en daer na up de iūghen en de
ūghere leggedē ere dederen
taer up en volghedē hē na mit
ene grote schare vā volcke en
he menghede syne blyscap mit
droefht ihs sloch syne oghe up

0
1
2
3
4

Gray Scale

en ansach de stat vā ihrlin be
kenēde de toe comēde val en
vstorīghe de up hoer comē sol
en he waert seer bitterlike
scœpende dat hē syn ansichte
vā hetē tranē up swal **Al** s
se leue hē i de stat vā ihrlin
quā waert al dat volc bewert
en seden we is dit de hyc to
met **de** schare seden dat is ihs
de pphete **Doe** quā alsat volc
vander stat en v gader den
hē mit groten scharen en ghi
ghen hē vnteghē mit palmē
īeren handē draghēde en vā
oliuē bonē en stœidē se ī dē
wech sōmughe namē hoer de
ter en spreidē se vnder hē en
letē daer ouer riden en vepē
mit luder stēne **o** sana dauutō
sone ghebenediet bistu de daet

Gray Scale

4

3

2

1

0

8
comet i den name des heren
En als **ihus** i de tepel qua nat
he daer de copers en v copers
en wisselers doe makede he ee
gheysle na reyse en iaghede
se al wt de tepel en hoer wif
selbacke warp he omme en sede
mijs hoes is een hoes des ge
bedes **I**n de tepel were oer
uele coepelen bliden en bese
ten lude de quemē toe **stijn**
en he makede se ghesot en ppe
dicte den volcke den ganse
dach en nemāt ene boet hem
ete of dricken **A**ls tē auēde
nakede soe hūgherde hē na
synre menscheit doe ghickhe
mit synē ugheren toe betha
nien toe lazarus en syne
twe sustere de hē sijn se bereyt

0
1
2
3
4

Gray Scale

hadden **Des maentaghes**

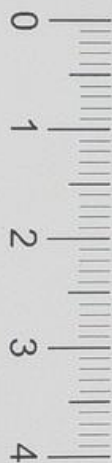
Des morgghens vroe des
maendaghes ghenck
unse leue hē weder toe ihrlin
en ī ten weghe soe stōt een
ingheboem daer ghenck un
se leue hē toe en als he daer
ghene verucht an en vāt vna
ledide he dē boem En he wart
ter stont soer en vdoerde dat
nē dat ansach en he ghenck
voert ī dē tēpel en p̄dicte daer
den gansen dach Ter seluer
tyt soe werē toe ihrlin heidenē
vā bethsayde als se hoerde vā
dē woenderwōkē de unse leue
hē dede ghynghē se toe philip
pū en beden hē dat he hē hel
pē wolde dat se ih̄m seen endē

Gray Scale

9
hozen mudyte **Philippus** gick
mit andrea toe isin en sedē hē
de begherte der heidene ende
wāt unse leue here wal wiste
dat de bekerighe der heidenē
ghenakēde was soe sedē he
de vte comet dat de sone des
mēschen ghe darificēert sal
werdē **woert** sedē unse leue
hē vwaer vwaer segghe ic
ju ten sy dattet weite kore
sterue en vderuet werde an
ders bliuet dat allene sodet
vrucht en als unse leue here
dese woerde ghesprokē had
de waert he i hē seluē vtfet
en beroet en sedē **Marye** sele
is ghestoert i my vme de ge
dachtenusse vande toecomen

Gray Scale

dē liden en bitterē doet. **E**n he
sprack voert ic en wil dē doet
neet vleen meer ic wil my
willich makē en my daer toe
gheue ūme mynes vaders ge
bot toe vullē daer ūme bid
de ic nu hulghe vader maket
my ghesūt stac my bi der vte
myre doet. **J**hus sprack voert
vader vclac dyme sone en daer
quā ene stēme vande hemel
segghede. **I**c hebbe dy vclac
en ic sal di noch beth vclacē en
sonughe de dit hoerde sedē dat
tet convede. **E**n de anderē seden
de engel godes heuet hē toe
ghesprokē en vnsē leue hē sede
dese stēme een quā neet vme
my mer vme uue wille vpadat

Gray Scale

70
gy ghelouet ī gode Als vnse hē
dē ganse dach gheprediket had
en seer mode was ghick wāde
rende achter dē tēpel vme dat
he alre tādch gheuastet hadde of
hē niemāt wolde biddē ten etē
meer leider daer en was niemāt
en toe ghick he late weder toe
marthen hūes En vnse leue vrou
we was ī grote lidē al dē dach
vme even leue sone en se meen
de hē nūmer beth toe seen en
se sete vā grotter bedroefnusse
wakē toe maïen magdalena
sal ic mī leue sone neet meer
seen en is he aldus vā mī ghe
scheidē sūder venughē twest
Doe troeste de maïa magdale
vnse leue vrouwe als se beest
muchte en sede O leue vrouwe

0
1
2
3
4

Gray Scale

en wese aldus seer neet bedrouet
in leue ghebūdide sone leuet en
solte ons noede vghetroestet la
tē en maia mag. ghick wt en
sach vnsē leuē herē vā veers co
mē En sēde oleue vrouwe vbli
det nu wāt nu leue sone comet
mij leue meyster is byr bi en do
ghynghe se hē toe mote voer der
doren En als Maia moende etē
leuē sone vme toe vāen i even
armē soe sechse neder vā gwater
bedroefnisse en nu leue sone vnt
fench nu weder dat ~~g~~se neet
een weel ter eerden als se weder
toe hoer seluē quā sprack se clage
like toe etē leuē sone O mij leue
sone waer hebdi al tē tachtghe
wefen en nu leue sone antworde

Gray Scale

0 1 2 3 4

seer leeflike segghēde loue mo^d
Ihrlm **E**n taer en was nemāt
de my of mynē iūgheren gaf
en stucke droghes broedes **D**oe
sede maia mit grote medeliden
O my leue sone hadde ic dat ge
wetē ic solde leuer seluē dat
broet voer ju ghebedē hebben
sefolde machscheē wal medeli
dē mit my ghehat hebbē ūme
dat ic ene vrouwe bi of ick
hadde leuer mynē mātel v
coft ūme broet daer voer to
copen **D**oe sede maia mag **O**
my werde leue meyster een
staet heet meer toe ihrlm
meer bliuet bi ons gi wetē
wal wse de woden na iute scof
ferē staen **E**n de ghebride mo^d

Gray Scale

spreck toe ewe leue sone **M**y le
ue sone waer wil gy moeghen
wesen alde dach he antwoorde
leue moder toe ihrlin en p
ke dat hylghe woert mynes
hemelsche vaders daer vme
dat ic ghecome hi **D**oe antwo
de vns leue vrouwe soe laet
my nut ju gaen dat ic mach ho
ren de smadelike woerde de me
nu spreke sal dat so ju lide mach
helpse draghe doe antwoorde he
soetelike en sede **M**y alre leueste
moder dat en mach neet wesen
wat al dat me teghe my sal seg
ghe daer bi ic bereit toe dat toe
liden meer dat se teghe mynen
hemelsche vad of teghe dy seg
ghe dat solde ic qualike konen

Gray Scale

4

3

2

1

0

^{daer vme}
 vdraghe ~~dat me~~ my leue moder
 bliuet hyc bi maria mag. Als dat
 ete was ghedaē doe ghick maria
 toe ruste mit groter vrese vme
 dat se vmode hoer leue moder
 soen nicht meet toe seen en vnse
 leue hē de ghicki sū ghebet en als
 hē beleuede soe stōt he up **Des**

Des dīrsedaghes **dīrsedages**
 ghinck vnse leue hē vroe
 morghes mit synē leue iūghere
 weder toe ihrlm en p̄dikede daer
 vādē rike des hēmelis dē ganse
 dach toe dē auēt **En** de p̄icen d'
 prestēn queme toe dē leue hēn
 en sedē **In** wat macht doestudit
 vnse leue hē antwoorde hē seggēde
Je sal ju wat vraghe berichtemy
 dat en ic salt ju dan segghe ure

wat macht ic dit doe **D**oe sprack
ūse leue hē dat dopfel iohēs was
dat vā gode of neet se seden wy
een wetēs neet **D**oe sede de ghe
hēde hē noch ic en fals ju oec
neet segghē als unse leue hē alde
dach p̄dikēde was mānuch schoe
parabel sochtē de iode mānughē
raet woe se unse leue heere begri
pē mochte ī synē woerdē want
synē woerdē werē v̄straflyc en
se sendē hoer discipulē to v̄senle
uē heere mit herodes knechtē
de tē tyns v̄fendi vā des keyser
weghē en se mendē dat de soete
ihūs ewe schalch^t dan neet beken
nē en solde en of he kegghē herodes
ghesprokē hadde dat he dan vā
dē knechtē voert mochte gheuā

Gray Scale

4

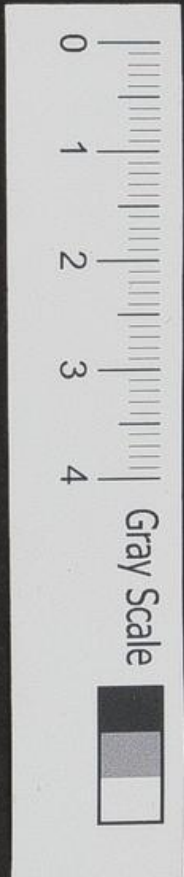
3

2

1

0

ghe werde sonder yemas wedstaec
 Aldus bedrechlike sende se de dis
 apule toe onse leue here en sede
Mester wi wete dattu warachtich
 bist en dattu in wech godes i der
 waecht leerste en du en achtst
 up nemat en gheen psoen wt
 kesende **D**it seden se va valscher
 herte up dat se de ghebndide here
 toe bet mochte wt hale **D**oe sede
 se voert meester segghet ons doch
 is dat gheorleft de keiser tyns to
 gheue of neet en wat onse leue he
 wal kundich was hoer bedrechnus
 se soe sede onse he wat tepteer
 ghy my ypocrite laet my seen de
 tyns penick en seer lachmodich
 wese de sede he we is dese scryft of
 dat helde dat up dese penick ghe

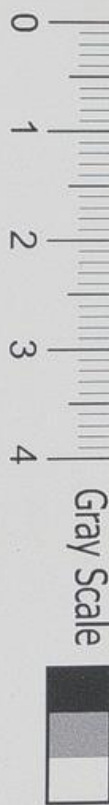
maket is **D**e antwoorde dat is
des keyfers doe sede misse leuehe
soe gheuet te keiser dat des kei
fers is en gode t t gode toe be
hoert als de knechte van heren
des dat hoerde in wonderde se he
van d'wiser antwoorde en ghy
ghe van daer en doe misse leuehe
de hele dach ghespooket hadde
en seer mode was moste he mit
sine leue ughere nuchteren
gaet toe bethanie Dencket was
rouwe en bedroefnisse maria doe
hadde wat se de ganze dach i soe
ghe en i anxt gheue se hadde dat
se he nimer beth see solde ende
als dat late quiet was vellestu
i groter bedroefnisse dat se neet
ene wiste waer se hoer hene

Gray Scale

74
keren wolde **D**oe ghyndt maia
hoghe wt seende of se hoer leue
sone veet seen muichte en als se
langhe mit groter begerte wt
ghefse hadde doe sach se ene grote
ghemescap va lude come inder
de volcke kende se hoer leuesse
by de houede **D**oe ghenck se he
wtte ghe he leeflike i ere arme
en selach op de schuldeie eren
leue soens en besunde en doe
se weder toe hoer selue quam
sede se **O** my leue soen woe soe
heb di my alde tich i dese swa
re hte ghelate sonder allen
troest **D**oe sede in se leue hete
mit troestelike woerde **L**eue
mod' weseft ghetroest moeghe
alre tich unlic bi ju bliue **D**oe

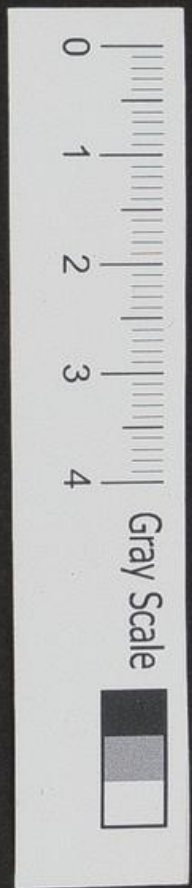
Ûteeldē hoer de leue iūghere
dat de leue hē vā alle dē da
ghe neet ghe getē noch ghe
drōckē hadde en̄ woe tattot
dē ghemienē ludē Ûbodē was
Ûp dat houet of toe slaen dat
hē nemāt spise moste gheue
noch Ûcopē **O**ch woe swaerli
kē ghenck de bedroefde nye
meer maen ter herte dat mach
een deu oet herte beth denckē
dauwt scryfte lesen **E**n wt mo
derliker mede doghē soe hat se
hoer leue kīt dat hē neet meer
ī ihrlm solde gaen segghende
Leue kīt bliuet hys in solen
wal Ûnemē wat de iode bedo
cht werde en̄ laet in disapu
lē gaen vnder dē ludē en̄ als
se weder kerē soe sole niet wat

Gray Scale

Inenē nā hē allē soe ene be
 truwede se nemāt heter dan
 iudas en se settede iudas tusscē
 hoer en erē leuē sone ter tafelē
 en se sprack to hē leue want
 ic beuele ju mī leue sone en
 bouē alle de anderē uīgherē
 betruwede se he heter inne
 dat he mest vnder dat volc
 wāderde en se sēde leue iudas
 hēghet altyt ghetruwelike
 de waerht toe ons en vtschul
 dighet mī leue sone altoes
 en mānich troestelyc woert
 gaf se iudas inne dat grote
 betruwē dat se toe hē hadde
 dat was in se leuē herē allene
 bekāt moe veer tattet butē der
 menūghe iudas herte was

meer onse leue hē ene wolde
syn leue mod' neet bezouen
en tachte dat solde noch tyt
ghenoch wese wāt dat de leste
maltyt was dat he mit hoer i
solaes solde ete. **D**oe seide **M**aria
toe eren leue sone mit groter
begertē leue sone wilt gy oec
morghe aldē tacht bi ons bliuē
als gy ghesecht hebt en onse
leue hē antworde hoer guetli
kē en seide ic leue mod' en
doe was **M**aria en weynich ge
troest meer noch tās altyt i anxt
en se ghynge toe ruste als een
newelyc deuot herte mach dē
kē i wat ruste onse leue hē moch
te gaē wāt sy tyt was nakēde
de lach hē altyt i sy herte. **D**och wo

Gray Scale

seer hē vlanghede nadē anden
dach dat is ons allē vhekant
Des midweekens ihūs maia

Als ons leue hē quā gruete
~~foen de Maia~~ hē des mor
ghēs vretlike en vragede hē of
he oec tē dach bi hoer bliuē wol
de en he se de ia ick leue mod' doe
ghick de leue hē i sijn ghebet en
Maia machtede hē begheerlike
en vnse leue hē stot up doe hē
dat belefde en quā toe sijn leue
mod' en doe ghynge se tē eten
Als dat etē ghedaē was doe gick
vnse leue vrouwe en maia
mag i tē boemgaert en se se de
leue maia mag wat sole i nu
doen wat sal ic my leue kint
nu bidden Als se ald' mit malcā

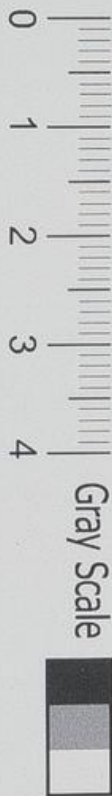
derē spreke quā unse leue hē en
sede mī leue mod' nu bīc byu
nu vraghet mī wat gy wilt en
ghebruket mī's de tyt dat ic bī
ju bī. Doe sede **M**aria mī leue kint
is dat y meer waer dat de ioden
na nuwē luue staē. Doe sede
he yaet leue mod' doe sede se
wil gy tā io steruē doe antwoe
de vō leue hē. **M**ī leue moder
wetet dat voer waer dat ic de
glē mī's hemelschē vaders
wolde late en vā ju ghebozen
werdē vme dat ic steruē wolde
wāt dat mī wille is waer vme
leue mod' wil gy tā dat wed' staē
tat wi d'eer ewich' altoes had
de gheordineert. **E**n leue mod'
en wilt doch neet belette de v

Gray Scale

17
losynghē des mēschelike gheslech
tes **D**oe antwoorde maia dageli
ke mit barmeliker stemen en
sede **S**reen ic leue kint gy weten
wal dat my wille nū niet meer
en is ghescheide vande willen
mijns hemelsche vaders noch dat
en kan hē mij modlike herte
qualike bedwighē daerūme
mij alre leueste kint wilt my doch
ī ene bede tynde dat bidde ic nu
vretlike **D**oe sede onse leue hē
wat is dat leue mod' doe sede se
leue kint ic begheer dat gy noch
dat wat wille vlenghē wat gy
syn soe uick noch ī det blomen
iūwer uigher macht en sal my
in uighe natuer of gaen des sal
mijne sele en mij modlike her
te soe vele te sware wese en en

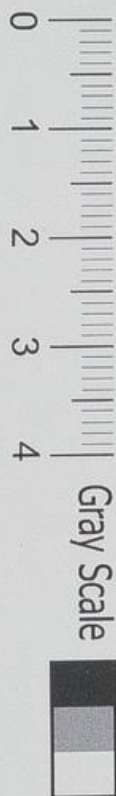
grote pijn an toe seen leue kint
taer mine bidde ic nu of dat we
sen mach dat gyt noch vbeidet
Doe antworde vnse leue hē hoer
guetlike en sede **M**ijn leue mod
dat en mach neet wesen nu mod
like herte en kā dat neet begri
pe moe seer dat hē vlanghet de
tē hemel en tē eerde en tē d
helle **S** De enghete begheven
my tē glen toe seen de vaders
en alle myne vriende de daet so
manich iaer na myne doet v
langhet houet de begheere eue v
losynge **A**ldus leue moder en
mach dat anders neet wese dit
is te tach en de tyt de ic v koren
hebbe **v**ande woerde waert
maien moderlike herte vult

Gray Scale

78
mit iamer en bedroefniffe en se
sprack mit grote rouwe **L**eue kint
hoert my doch ene bede **J**hus at
worde leue mod' wat is dat en se
sede bedroeflike leue kint soe ster
uet doch ene sachte doet als gy
wal v'moghet gy sit noch iuch
ene harde doet solde nu altoe swaer
wesen en my modlike herte solde
my altoe we doe **E**n v'mse leue hē
sede my leue mod' dat een mach
neet wese ic moet v'uolle dat va
my ghes is **D**e sole my de wedelye
ste doet an doen de se mit herte
v'mermeer ghe dēckē moghen
Doe sprack maria och my soete
kint woe sal ic dat lidē moghen
doe sede **J**hus my alre leueste mod'
dat moet wese en wetet

my danck dat ic de schat vynde
sal te soe manich jaer vblaren
gheueft heuet welke schat de
ic ter ewicht wtlicoren hebbe
Doe bat maria te derde male
mit bedroefde herte en sede le
ue kint wat gy doch sterue wilt
soe sinelike doet soe latet doch
dat gheschee vp ene reyne stede
vp dat ic alle te zaghe mynes
leues de mach vsoke **D**oe sede
ihus oleue mod' dat een sal
neet gheschee se sole my vp de
alre brenste stede toten de se
ghedencke moghe **D**oe sede ma.
mit bittere rouwe om y leue
kint waer sal ic my hene keren
nu gy my alle weder segghen
taer ic ju vme bidde ic ene mach
dit grote lide neet ansee **T**oe de

Gray Scale

veerde male bat se hoer leue kūt
mit soer bedroefde herte seggē
de my leue sone en hē utfarmet
nu ouer my de soe mānughē mē^{ll}
nu vtfārticht hebt bewiset
dat ic nu bidde dat en is neet
vmooghelyc laet my doch hoer
justerue dat ic dat elēdyghe
lidē neeb een see aū nu gaen enions
o leue hē atworde sē leue moder
mit grote bedroefde herte wāt
he sach se mit feet vā alle troef
te en he sede my leue mod dat
en is neet behoeuelyc want
ic vnuolle moet dat ghebot
dat ic seluē ghebode hebbent
dat nē vad en moder saleren
leue mod nu stede is en beho
ert i dē hēmel en neet i dē helle

0
1
2
3
4

Gray Scale

Doe bat maria tē v male seer
scrylike omij leue kūt soela
et mij doch mit jū storuē w
dat ic na uuwē tode neet en
hebbe jū grote sware lidē oū
toe denckē Doe sprach unse le
ue hē omij soete mod' dat een
mach also neet wese wāt dat
tike godes een wert dā noch
neet afse en ic en werde noch
neet ghetoghe i dē hemel en
als ic bresen bī soe salic to jū
comē en vtoeste jū weder
en mijne discipulē en daer na
salic dymen tē hemel dan wil
ic jū bereidē de stede in eer nu
mij leue mod' moet gy mit mij
lidē als en ghetruwe mod' mit
hoer kūt wande woerde en kō

Gray Scale

4

3

2

1

0

De gy noet ghetroest werde niet
 vā groter wemoet ouer dachtē
 se de vrolike enghelsche grote
 de hoer doe ī hele rouwē was
 vīādelt en vā grote lide wep
 se toe de enghel segghede **W**
 gabriel waer s̄ gy nu gy sede
 ic was ghebēdiēt bouē allen
 vrouwē nu is de bēdictie vā
 my ghenamē mer ic bī nu
 de bedroefdeste mod' de vp eert
 tike leuedich is **D**oe sede se
 o vad' ī der ewich' woe sal te
 dat s̄ mit uuwē en mynen
 soen woe sal ic moghē leuen
 wen sal ic daghē my vōreēt ī
 eertrike is my troest vōren
 o vad' ī der ewich' heb ic hyt
 vīne de sone godes ghedragsē

0
1
2
3
4

Gray Scale

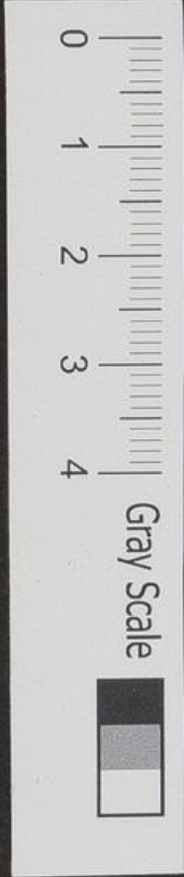

is he hie vme vā my ghebo
re dat he ald' vā my sal schei
de en my soe elendelikē laten
i desen swarē lidē sonder alle
troest. Doe seide se gabriel ic
besuere dy by de leuedighen
godes sone dattu my troestes
dat is nu tyt dat ic nu troesti
de hemel soekē moet wāt nij
re selē troest wil my begheue
ic en kā vā mynē leuē sone
neet ene bede d'crighe vā alle
dat ic vā hē begheert hebbe
Als vns leue hē hoer mit soe
grote rouwē sach beuāghen
en dat he se neet troestē ene
mochte mit wat rouwē sy edel
herte doe waert beuāghē dat
en kan geen herte bedenckē

Gray Scale

noch mūt wt spreke wāt nee
 kūt s̄ mod' soe seer mochte leef
 hebbe als de leue hē s̄ leue mod'
 dede. ¶ een ieuelyc deuoet her
 te oū tēke mit medelidē i wat
 grote lidē dat de soete ih̄sus was
 als he s̄ leue mod' soe i tweste
 loes sach wāt he wal wiste wāt
 b̄sprekelike lidē dat hoer noch
 anstaende was dat se neet een
 wiste als hoer leue sone dit oū
 tachte soe ghick dat s̄nē herte
 soe nae dat he s̄ menschelike
 natuer neet bedan̄ghe konde
 en h̄. Keerde hē i me ~~dat he~~
 dat se dat se ~~neet~~ soe een sol
 te en weende soe bitterlike seer
 dat de trane vā s̄nē hylghe
 oghe ned' lepe up de eerde. ¶

maia mag. quā tot unse leue
vrouwe vme dat se soe langhe
ghesprokē hadde mit erē leuē
kūde en meende oet ghetwoest
toe syn **D**oe vāt se unse leue wo
we ligghe i vnmacht en se sede
D leue vrouwe id dit dē twest
dē ghi hebbet vntfanghē **O**ch
leue vrouwe woe salt nu mit
ju ke leue kūt en mit nymē
meest gaen en wat nye
maer hebdi ghehoert dat ic
ju i desen swarē druck myn
te **O**ch sullē wi ghenē twest
vntfanghē vā unse leuē mest
en teen leste als se tot hoer
seluē quā soe sprack se leue
maia mag. waer sullē wy
gaen my leue sone wil vme

Gray Scale

vā my scheiden en vā aldat
 io hē ghebeden hebbe en wil
 he my neet ene bede doer
 he wil immer sterue en my
 dūcket tattot cortelike ghe
 schee sal **D** magdalena gaet
 en bidde hē selue dat he desen
 paesche mit ons ete eer he wēd
 omc toe ihrlin keet io hape
 he dat sal toe uwer be gher
 tē doen **E**n maria mag. ghe
 taer se cū mester vāt en sede
Dch leue mester my vūwdebt
 woe dat juwe gotlike nature
 vūmach ju leue mod' te seer
 desen elendighē lixē en ghy se
 neet en vūtroestet **M**ise leue hē
 sede maria io beuele ju my leue
 mod' en se een mach gheric troest
 mee vā my aighe eer ic vūse

Gray Scale

bi nā der doet vtroest hoerfel
uē als gy best moghet wāt
mij tyt is nakēde. En se bleef
de bedrouedeste mod' de ve vp
ter eerde gheborē is. En ihus
en maia mag. woerde beide
wenēde als dat he neet meer
specke een kōde. En ihus keerde
hē vme en maia mag. ghinck
weder tot maia se leue moder
wāt se een mudhte hore leue
mester neet seen wenē. En se se de
leue vrouwe mij dūcket dat mi
se mest neet lāghe bi ons bliuē
een sal gaet mit ons laet ons
alle beide biddē als dat he dese
paesche bi ons bliue. Doe se de vse
leue vrouwe. Ic wil gherne
mit ju gaen meer gy moghet hē
biddē. En als se by hē quentē doe

Gray Scale

4

3

2

1

0

23
sprack maia mag. **M**y alre leue
ste meest' en hē in alre leueste mo
ter en ic bidden in als dat giden
paesche mit ons etē wilt gey
toe ihrlin gaet onse leue hē antwor
My leue mod' dat en mach neet
st' ic moet dat paesche lā etē to
ihrlin mit mynē discipulē **I**n
modlike herte en kan dat neet
begrypē woe noetsakelyc dattet
is ald' toe ghescheē **w**āt al in ste
se dat neet he was seluē dat paes
schelā dat mē offerē solde **E**n he
sede leue mod' ic moet mynen
holdē toe ihrlin **d**y leue kint sprac
se ofte ic daer mede mochte syn
en ic de mylike woerdē mochte
hoerē de mē daer ouer tafel sal
sprekē **J**hus sprack leue moder
dat een is neet betamelyc nādē
wrouwē also late achter de stra
ten te gaen **I**n myn leue moder

0
1
2
3
4

Gray Scale

bluuet by maria mag. hys se
falt wal inentē woe tattet
mit ons gaet **D**oe sprac woert
ihus toe maria mag leue maria
bluuet hys hi my leue moder
en ene beghenet hoer neet
weset hoer troestelyc **T**allen
dinge tot dat ic weder come
da sal ic ju **w**rethlike troeste
als of he segghe wolde dat sal
wese als ic vresen bi vander
toet **D**oe sprack myse leue vrou
we leue kit wāner sal dat sy
ihus sede leue mod als de iode
hozen paesche ghedaē hebben
Doe sprack maria ic dichte leue
kit dat ic ju nūmermeer leue
dich sal seen na dat gy vā ons
scheiden **N**och sprac se leue kit

Gray Scale

4

3

2

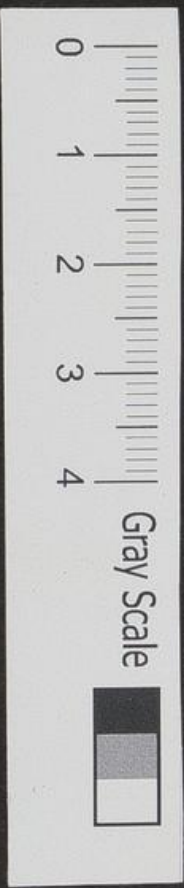
1

0

ic bidde ju ene bede ihus sede
 leue mod' wat is dat maria de
 sede dat gy tauet bi ons bliue
 wilt ihus sede leue mod' dat wil
 ic gheerne doen. Doe bblide hoer
 onse leue vrouwe en maria mag
 dat se na seue bedē ene v'rigē
 nuichte meer se was al dē dach
 nacht i grote angst dat ihus
 na daer ghegaen mochte hebbe
 albedeckelyc mit syre gotliker

D moghenthy **Des donredages**
 d' d' donredaghes toe he
 na daer solde gaen doe sprack
 de mylike mod' O leue kint
 my modlike herte en kan dat
 neet lide aldus na ju toescheide
 Ach my leue kint vme ju mod'
 like bede wille bidde ic ju laet
 my mit ju gaen toe ihel'n dā
 sal ic mit maria mag. weder

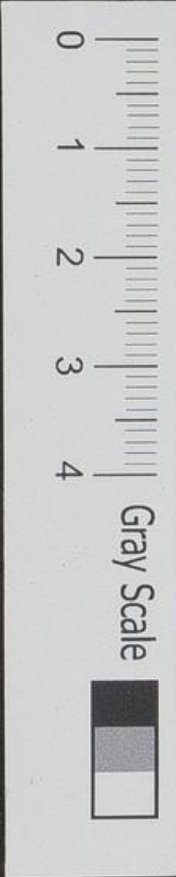
ūme toe hu¹ gaē na tē dat ick
de mylike maeltyt neet naer
comē een mach. Doe sprack de
mylike heer ihus. **M**yn leue
mod' na tē dat gy soe grote be
gherte hebbet daer na soe laet
ic dat ghescheen. Doe ghynge
se toe samē al sprekēde vā syre
passien en vā syre doet. **E**n als
se neder by dē berghe vā calua
rien quemē. Doe v'suchtēde hē
de mylike hē ihus xps als so
mughe segghe mit soe iwedige
draefnussen synes hertē want
dat een was gheen wonder
wāt he wiste wal dattet solde
solde dat leste gaen wesen dat
he mit syre leuer moder daer
solde gaen. **E**n he auertachte
woe hedes anderē daghes soe v
veerlike doet v'p dē berch solde

Gray Scale

0 1 2 3 4

sterue En daer of v'saichede al
 syn natuer en maria sy leue mo
 der hoerdet mit copasslike hert
 te en se seide **O** my leue kint wat
 bedudet dat gy gheneliken
 soe swaerlike altoes v'suchtet
 als in dese berch gaen ick
 hebt manuchwerue ghehoert
 meer nu moet ic v meer vragē
 wāt dat doet my moderlike
 herte seer wee toe hore **Doe** sprac
 ih̄s tot maria sy leue mod' **Alle**
 dat vā my ghescreue staet dat
 moet al volbracht werde mer
 he een wolve hoer neet bedrouē
 wāt he mende dat solde noch ti
 des ghenoch comē en als segy
 ghe tot de stat vā iherlm̄ **Doe** soe
 sprac ih̄s tot syner leuer mod'

en tot maria mag. en toe den
anderē vrouwē. **M**yne leue
vriendē kert doch mit myner
leuer mod' wedet vme. **E**n toe
fede he toe maria magdalena
Ic beuele ju my leue mod' blyft
hoer ghetrouwelike bi al hoe
noet. **E**n he fede leue mod' ick
beuele ju mynē hemelschē va
der en bluuet bi maria mag.
en ic gae voert mit mynen
discipulē i iherlm vme toe hol
de mynē paeschē. **E**n mit droef
like oghē vraghede se hē my
leue kint sal ic ju nimmermeer
nu leuēdich seen. **O**ch dat elen
dighe bedroefde scheiden en dat
iamer dat daer was tusschē de
moder en dat kint dat een solde

Gray Scale

4

3

2

1

0

26
nemāt konē bescreuē wāt in se
leue hē wiste wal wāt hē ghesce
solde tes anden taghes dat he
also mismaket solde wese als dat
mē hē neet en solde kēnen. En
ihūs sprack. Och leue mod' also ic
wed' toe ju comē sal dan sal ic ju
toeste en gy solē ju tā vblidē mit
my he sprack vā syre vrisenisse
En he seide leue mod' keert wed'
mit magdalena en bliuet by hoer
en se bi ju. En ihūs scheide van
syner leuer mod' en he ghenck
ter stedewaert mit synē iūghen
En maria sy leue mod' hadde soe
gherne achter hē ghegāen meet
vme dat he dat vhdē hadde
soe en wolde se dat neet doen
en se was hē inderdanich wāt

als dat moeghelyc is soe bemij
de se hoer leue kint also seer als
ere god meer se bleef staende
en sach he soe langhe na als se
he seen muchte. En also hoer duch
te dat hoer leue kint vme sach
soe boete se neder en als ihus also
veer was dat se hem neet seen
ene muchte soe ghynck se weder
mittē vrouwe tot mala mag.
hues en se blef by hoer. En se
was vnderdauch hore leuere
ghemijden sone ihu xpo vnser
leuen heren. De ons blene wil
syneweghe leue. Amen

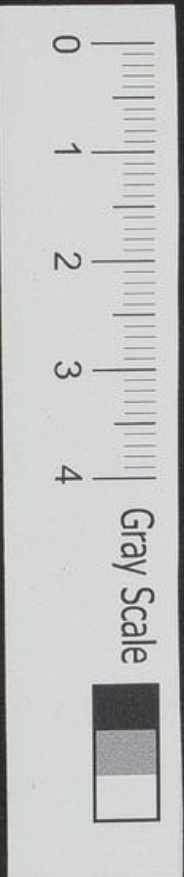
Gray Scale

At liden onses
leuen herē als
te leuers seggē
heuet mer ma-
neren vā wer-
dichheit. **D**at

eerste dat is tattet liden ons
heren ons also eyghentlike
werden mach als of wi dat
seluē hadden gheledē. **E**n also
vele meer als syn liden edel-
re is dan al ander liden wāt
he ons dat vruchtbare makē
mach dan wyt ons seluē sol-
den conen makē. **D**at ander
is tattet liden ons herē ons
noch also oiuulodich is ī den
vdenē alst was totter tyt doe
xps dat gheleden heuet wāt

comet een mensche mit deuotien
uitliden ons herē ende
keert hē taer toe omē dat
mit compassien ouer toe denc
ken al hadde he alle der wed
de sondē ghedaen de ghescheē
e syn en noch ghescheen sullē
en he dencket al syne grote
sundē te werpē ī god en syn
bitter liden mit ganse be
truwē se solide vgaen also
lichtelike als en vleghe ī en
barnende ouē vbarne solde
als bernard secht also lichte
als dat is ī der see en vnaken
vuerb toe lesschen noch licht
is gode alle de sundē toe vghē
uē ist dat ment beghert als
men schuldich is toe doen. **D**at

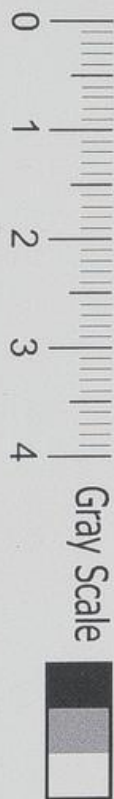

Gray Scale

derde is tattet mynste lidē ons
herē is profiteliker dan aldat
liden der hulghē **D**at merde
is dat elke hulghē uit ewighe
leuē meer vroude sal hebben
van dē mynste lidē ons herē
dan vā alle eres selues liden

Doch merket wat vruchten
wi hebben sullē van dē liden
ons herē wāt alle syn liden
comet toe den ewighe leuen
toe en gvoet loen. **E**n de dathyt
alre meest gheoffent hebben
de sullent daer alre daerste
ghebeukē. **A**ls ene vraghe
woe hē en mensche sal hebbē
vme bequeme te werdē der
salighe vruchte des liden
ons herē. **H**yo vp is toe wete

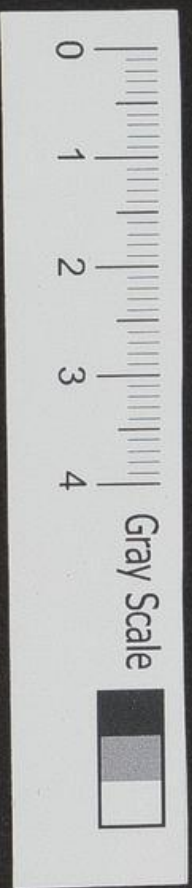
ī den eersten dat een mensche
hē seluē sal kēnen īwerdich
te wesen ter vruchtē des lides
ons herē. **E**en anderen sal
hē de mensche bereidē als of
he ten hulghē sacramēte solte
gaen wāneer he dat bitter li
den ons herē ouer denckē wil.
Een derden dat hē gheen of
nūghe soeter wesen sal dan dat
liden ons herē mit deuocie o
uer toe denckē. **E**en vierden
dat wy gherne lidē willē al
dat god ouer ons ghehenghet
īnne de werdicht synes bitten
lidens. **E**en vyften dat wi hē
mit groter mynen sullē dāc
kē vā alle dat lide dat he om
ons gheleden heuet. **E**en sefte

Gray Scale

dat in alle de pynē en liden
 ons herē i ons gheuolen solen
Als sūte pawel secht Gheuo
 let dat in seluē datter is i iho
 ihū **O**ch of wi smakedē de glē
 de ons toe comende is gheerz
 liden of arbeit ene solde ons
 swaer wesen **S**ūte augustijn
 secht **E**er wi dat mīneste loen
 dat ons bereit is i den ewigē
 leuē solden wille deruē wi sol
 ten leuer vele iaren i een glo
 yentē ouen ghepyniet willen
 wesen **O**ch woe blidelyc solden
 wi ons pynē mit alte herten
 en alre crachtē de voetstappē
 ons herē na te volghē daer wi
 ons soe hochlike of sullē vbli
 den wāt toch dat liden de alre

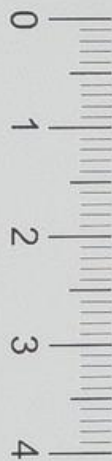
nauste wech is v̄me toe comē
totter hoghester glēn. Dat is
en mensche saligher en gade
behagheliker dat he hē kan
wachte vā dathelische sōde
dan of he vele doctere t̄mer
de i dē dat he hē seluē v̄wint
en altijt staende bliuet i der
vresen godes. **S**olen wi nu
der passien xpi delachtich
wesen en gheurnet vā allen
pynē tot hē comē soe motē
wi xpo de ghepassiet is ons
seluē ghelyc makē en alle
liden dat ons an comē mach
v̄duldlike leuē v̄draghen
nochtā neet ghenoch sunder
de v̄denste onses herē. **I**n dē
doepsel werde wi gheurnicht

Gray Scale

0 1 2 3 4

34
vā allen smuttē der sündē meer
wāt wi nadē dopfel ghesūndicht
hebben soe mote wi ~~vol doen~~
weder vme hē ghelyc werde
penitēcie en vol doen voer in
se sündē. Nochtā ene moghē
wi neet ghenoch doen by dat
wi ghesondicht hebbē sonder
dat vol doen der passien onses
herē wāt wi en moghē neet
ghenoch vol doen voer dat dy
sende deel vā elker doet sūde
dat nochtā al ghebetert mo
et wesen hie of hie namels
Dit machmē alte sāmē af
legghē de taer conen scheppē
wten costelikē scāt der passie
ons herē de taer is gheheten
een schāt oīnūts dat oīnūts

Gray Scale

Dighe voldoen voer alle sun-
den en vā pynē der sundē de
wi schuldich wāre te lidē dat
wi al moghē betalē wt dese
rykē en ouerbare scat ist dat
wi oetnodelyē mit wārch-
tighē rouwe syn ontfāher
tijt begheven **wāt** de bāch-
ticheit godes is bevedē te v
gheue dan wy begheue **wāt**
~~de bāchertich~~ vā onse inusta-
et vlosēt toe werdē **wāt** en
dropel tes costelikē blodē
onser herē hadde ghenoch
ghewest dusent werldē me-
de toe vlosen meer he wol-
det oūulodelyē wtstorten
ī een voltoen alre mensche
de mit swarē sōndē belastet
sū en mit berou oetnodelike

Gray Scale

37
weder toe hē keren na even
vinothien **A**l ist dat se late
comē de hē staet altyt bereit
den sonder te vutfanghen
als sūte angustijn sedyt **O**nse
beholter heuet syn armē wt
gherecket andē cruce en is
bereit den sūder te vumelhesē
Dyn houet gheneicht up dat
he syn ghemide en cusse solde
gheue **D**e alre mynlicste hē
sedyt den alre blideste dach de
ic ī deser werlt bef leuede de
was doe ic andē cruce myne
bruet troude mit doet ghenā
ghelde handē **M**ijn vader heft
my ghelate my leue moder
en miuchte my neet helpē en
de enghelen en stonde in neet

bij wāt ic en wolde den bitterē
doet neet vutgaen meer nu
beghere ic up mi wticozen
vzeendē dat se my helpē behol
den dat ghyne tat ic ī dē cruce
hebbe gheuōnen dat syn der
menschē selē **u**nse here heuet
syn bitter passie gheledē wt gro
ter mynen dat mē tē dach de
gheleden is eer solde weder ha
len en alle de blonē de vā begi
der werlt v̄dorret syn weder
doen bloyen en alle de blonten
dropelē der waterē tellē eer
mē solte moghē begripē wt
wat groter mynen vnse be
holter dē bitterē doet gheledē
heuet **h**e is ghestorūē v̄me
ons te v̄lofen en te v̄doeren

Gray Scale

voer onse misdaet **En** wi mogē
 dit voldoen also deuotelike an
 ons nemē en ons seluē vare
 gronde ons hertē vsmadē al
 waren wi na groetheit miser
 suidē dusent iaer verordelt
 en vwesen ten begheuet wi
 solten i corter tyt daer to comē
 ouernuts de oefnighe der pas
 sien ons herē dat wāneer wi
 also steruē i deser saligheer oef
 nighe wi solten sonder twiuel
 waren vande monde ten ewi
 ghe leuē woe rokeloes dat wi
 oec gheleuet hadden **En** de ghe
 ne de nut warachtighe berou
 ter sūtē weder tot hē kerē nut
 gausen upset hē voert an te wach
 tē en god nūmeemēer te vdoer

nē mit enughen doetlike of
daghelysche soude na erer
cranche vsmoghe dese moge
vuliken scheppe wte gulden
berch en costelike scat der v
deente onses leue here ihu xpi
Als de mordenaer dede de ter
rechter hat hinc ande cruce
ons here i een loet wesen dat
hesyne scepper en vloer also
seer vtoerent hadde en wi sul
te ons selue en alle onse liden
gode ter euen en toe ene ewi
ghe loue he vp offerē voer al
vnse vsumenisse en voer en
beterighe alle der pynē de
in vteent hebbē dat nochsta
alte deyn is ten waer dattet
mitte lide ons here vmenget

Gray Scale

13
waer. **E**n hye vme solden wi
ons gode beuelē en alle ban
ghicheit hē w offeren mit
vruchtē der iwendigher beger
ten vnser selē w dat wi spreke
moghē mit dē apostel paulus
Als ic seck i tē licha bi soe bi ic
sterck i der selē en ic wil my
gherne i mynre sechheit vblidē
w dat de toghet vnser heren
ihū altyt mach wonē i my
aldus sole wi gode al vnse lidē
w offeren i ghedenckenisse vn
ser beholters de sede **v**ader
neet als ic wil meer alstu wil
ste w dat he al vnse lidē i de v
deente synes lidens gode den
vader w offeren woldē. **E**nde
biden hē dat he oūmits de
cracht synes lidens al vnse lidē

Gray Scale

doentlyc en vruchtber make
wil wat also dat liden xpi in
te hemel en i ter eerde onspre-
kelike vruchte ghemaket
heuet en unbegripelike vrucht
gedaen heuet also sal onse liden
dat nader voerse der manere
in tte liden xpi vererucht is
mete doen soe tattet den enge-
len en de guede mensche i der
eerden hore blyscap omere
sal en overue ten sunderen
genade waere sude en blichte
te sele een groet deel waeren
pynē i ten neghevuet Och wo-
danberlike solte wi billyx al-
le liden ontfanghe enachten
ons overdich also grote gawe
wantē herē toe ontfanghen

Gray Scale

34
en nut dit cleet des hulghē lides
vraert te werde daer wi den
conick der glen i ghelyc moge
wesen en bequame werden
te come tot synre belofte bru
lofte **H**yr vme is ons noet dat
wi allen dinghe de ons up to
me moghe ons pynē der pas
sien ons here toe gheliken
also vele als wi moghe **E**nde
bouē al sullen wi ons dat lide
des here pynē te draghe i
vnse licha en i onsen werken
vmehe also mede ghelyc toe
werde **D**es ghelikes soe solen
wi ons hē oec ghelike i der
sele en begherten des herte
en syn hulghē liden stadelike
ouerdencke i vnse ghedachte

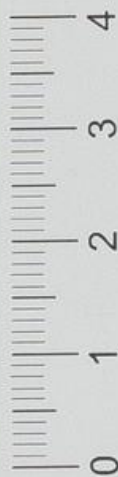
Gray Scale

als wi alre deuotelyeste ko
nē wāt ghene penitēcie ene
is soe groet de soe seer vermī
ret de pyne des veygheruēts
en god soe wal behaghet ī
ons als stadighe ghedechte
nisse des litens ons leuē hēn
mit een stadighe toekeringe
En hyr omē sullē wi tot allē
tiden ons wennē te denckē
up dat lidē ons herē wāt al ist
dat wi ons seluē vake vindē
Sbequame en sonder deuocae
nochtas en sullē wi dat daer
omē neet latē omē altyt ons
seluē ghewelt te doen want
de hē secht **D**at tike de hemele
lyt ghewelt **E**n aldus moten
wi onse beestelike licha diwī

Gray Scale

35
ghe te denē den gheest en wen
nē ons te denckē vp dat lidē vn
ses leuē herē en iūmer neet ach
ter latē tot ghenet tijt dat sy
cort of land na dat inē tijt of
stede daer toe crighe kan want
neet en mach de bose gheest qua
liker vdraghe noch neet eere
is hē scadeliker noch ons saliger
dan de passie ons herē altijt
ouer toe denckē **D**at brenghet
ons meer vruchtē i eens de pas
sie ons herē ouer ghedacht slech
telike ouerlopēde als of mē dach
te vpholt of vp steen als in dat
doen ter euen godes dan of in
lesen dusēt solterē en vele penu
tēae deden of dat in vaste seue
pact te water en toe brude en

Gray Scale

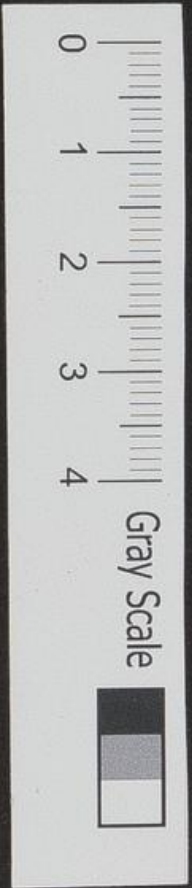
wollen of beruoet ghinghen
en gheselden onse licha alle
taghe tattet bloet daer van
lepe soe ist beter dat bitter li
den onses herē ouer dacht als
voer ghesecht is wāt dat liden
ons herē gheen ghelyc en heft
soe en mach gheen penitēcie
hoer ghelykē na v̄deente en
werdicheidē wāt de passie ons
herē i v̄deente en werdicheidē
unbegripelyc en insprekelyc
is en dat hinc werdich^t des per
soens de se heuet gheledē wāt
he was de ghebūdide sone go
tes een v̄uerscheidē god mit
tē vader en mitte hulghē geest
Al waert oec dat alle de v̄den
tē vā Maria de werdighe mo

Gray Scale

der godes en woert alle de ducht
 den der hulghē en der enghelē
 i ten hemel en i ter eerden te
 samē vsgadert warē soe en sy
 alle dese neet meer te ghelike
 bi zat afgreūt des liden onses
 herē dan een dropel waters
 bi de ghehele see **Doer** welck
 de guede ihūs ons allē heuet
 vlosset waer vā wi hē danckē
 en lauē i der ewicheit Amen
*Hye beghint en merckelike
 passie en ene schone deuote oef
 ninge van de passie en gere
 alre bittersten liden vnser
 leue heren ihū xpī pūtteli
 ken gheset an seuen gheti
 den vanden daghe Doe met
 ten tijt*

Alre soeteste here
Ihū xpe als gy na
den lesten auent
mael ghegaen wa
ren butē der stat

ihelū mer dat ruerken ce
dron tot andē berch vā oliue
tē mit juwē leuē apostelē doe
spracke gy tot hē allen mit ghe
mene. **M**ine leue kinderen
slaet u hie neder en bewach
tet myne en luttick hent ic
en luttick ghins mach gaen
en storten my ghebet. **D**oe nā
he by sonder mit hē petru iā
cobū en iohānez sime hemeli
ke vrendē en leidesē noch bet
intwerdes int hofken en sede
toehē. **M**yn leue kinderen

Gray Scale

Bedet myns hyc maket en
 bedet up dat gy neet ene valt
 I becorighe. En mit den schei
 de de alre mylyste he na he
 also veer als men mit ene
 steen solde moghe werpe. En
 he ghynck allene totte stride
 Enne toe swynen onse mant
 tot dat he qua ande voet des
 beghes na oliuete. Daer we
 sende o almechtighe god soe
 neyghede gy nu neder ter eerde
 up nu blote kneen en mit ghe
 bogheden lende en te samen
 gheuolde hande sloghe ghi u
 ogthen ten hemel totte vader
 biddende mit al reuerencie
 en mylyc lancghebet. Daer
 na stonde gy up en ghynghē

Gray Scale

tot juwē iūgheren en wecke
den se guedertierlikē **D**oe ker
de ghi weder tot juwē ghebe
de enghinghē uere en hogher
anden berch vā oluete stor
tende aldaer dyn ymich ghe
bet tottē hemel schē vader ve
le aachtighev en langher
dan toe voren **H**yr na stont
he weder v̄ en kerde hē ander
werue tot synē discipulen
En als he se v̄ant slape doe so
sprack he hē m̄like toe v̄na
nende als dat se soldē waken
v̄ tat se neet beuāghē ene
woerden mit becōrighe **D**oe
kerde he derde werf tot synē
ghebede en hogher v̄ d̄ynē
de au dē berch en noch verre

Gray Scale

4

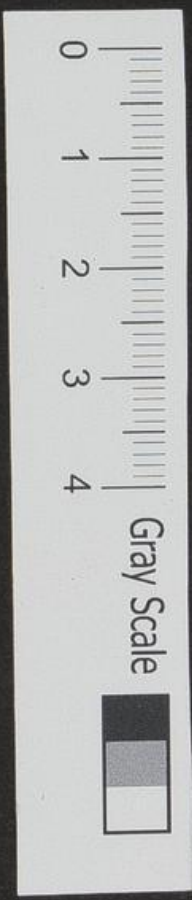
3

2

1

0

v'scheiden van synē iūgheren
 soe vel he neder ter eerdē up sū
 blote kneen En mit wtgheret
 kedē armē en gheuoldē handē
 bat he synē hemelschē vader
 also ghenadelyc i dē dattet hē
 beleuede en dat moghelyc wa
 er dattet menschelike gheslech
 te anders sonder synē doet sol
 de moghen werdē v'lofet dat
 he dan de kelck des bitteren
 lidens van hē wolde nemen
Hyt up spreket sūte augustyn
Doe onse hē i synre lester be
 dinghe was doe woerdē hem
 voer oghen gheworpiē byf de
 groete droefnisse de een sake
 waren synre alre meester ban
 gicheden **D**e eerste was alle

de sundē de ghedaen waren vā
allen mensche van adā of toe
ter tyt toe en noch ghedaen sol
den werde totten eende der
werlt totte lesten sūder dat sy
doetlyc of tachtlyc en de soete hē
der sacht te voren dat he synen
hemelsche vader ghenoch doen
moeste voer alle dese suidē sol
den de mensche salich werden.

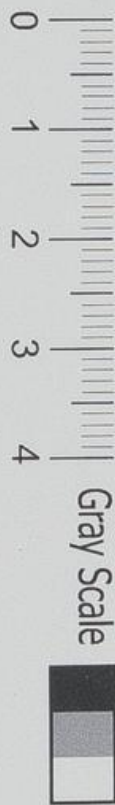
De anderde wee was dat vn
sehē ansach alle de oneer ende
vsmætheit desyn hemelsche
vader doer syn persoen solde
ghedaen werde want alle de
oneer en vsmætheit de meen
hē dede de dedemē oer synen
hemelsche vader dat was hē
bouē als waer en lastich want

Gray Scale

39
I allen dinghē plach he alle tyt
te mynen en̄ vser te setten de ewe
synes vaders. **D**at deerde we
was dat vnse leue hē ansach
en̄ bekende alle den moderlikē
druck en̄ heertseer dat sy leue
moder omē synē wille iwendē
lyc liden solde i der tyt synre
passien en̄ bitterē dodes en̄ oet
woe mānuch ewich doet se gheef
telyc liden solde nader beginnē
ghe tot synē hulghē brisenusse
toe wāt tusschen hē beiden was
de alre meeste leue de i der werlt
wesen michte en̄ daer vme was
ster oet de alre gretste droefht
int middelen. **D**at veerde we
was dat de milike hē wiste
en̄ sach van binen als yn toe co
mendē liden dat he liden solde

wtwendich en̄ iwendich tottē
wtganghe synre sele. **I**tem
unse leue here gheuoelde do
alle de pynē iwendelyc also
he se nader hant i synē licha
solde liden als men hē vange
bindē slaen stoeten gheisele
croisē cruce en̄ doden solde
Och woe mānich doet wee
leet doe syn hylghe sele sy my
nende herte en̄ sy teder edel
natuer. **D**at vyfte wee was
dat unse leue hē bekende dat
ter soe vele ontellike dusēt
menschē warē en̄ noch wese
solden de synes hylghe liden
en̄ synes dure bittere dodes
soe mitanber solden wesen
en̄ soe weynich achte dat he

Gray Scale

4

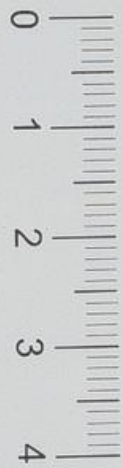
3

2

1

0

nochtans wt also gooter mynez
voer liden solde **E**n dit was
hē dat alre swaerste van allen
En de anxt des dotes ghinck
alsyn teder natuer doer ende
he waert schuddende en beue
de en viel neder ter eerde an
den berghe vā oliuete **D**aer
lach de glē der enghelē de sone
des ewighe vaders ī soe groter
noet vnghestellet ī alle synen
hulghē leden vā binnē en vā
bute **S**yne tandē sloghen toe
sainē syn hulghe herte schudde
en beuede en sō hulghe licham
waert kolt **A**lle syn hulghe blo
et leep tot synre herte waert
vme hē toe helpe ī der groter
noet daer he toe der tyt ī was

Gray Scale

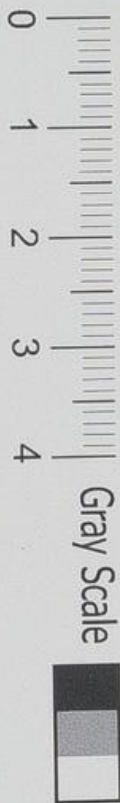
Wat alle de crachte der heme
len **v**wonderē en de enghelē
des vreden werdē bitterlike
scryvende **D**e eerde daer he
up lach **v**scricte en beuede
toe dat alre diepste en toe dē
ende der eerde en der helle on
dat de schepper alre creature
i soe grote liden was **H**e sprac
tot synē hemelschē vader en
sede **O** vader seet an juwes
kundes noet en iden dattet
moghelyc is soe nemet der
kelck der bitterch^t vā my **D**e
vader i der gotheit antworde
synē ghemynde sone en sede
O myn ghenuynde sone leuesōe
ist dat ic nu aldus vntfanghe
en gy neet en sterft den bitterē

Gray Scale

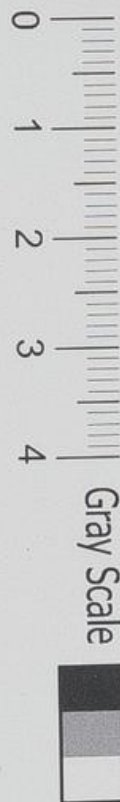
17
doet des cruces soe bliuet de hē
mel ghesloten en de vald' enge
len en wert gheformeert i der
ewichheit en dat menschelike
gheslechte bliuet i der ewighet
doet **D**e diuel sal beholden sijn
cracht en alle de beloffe de ic do
er de pphetenden menscheliken
gheslechte belauet hebben van
dy en sullen neet vollenbracht
werde **E**n boue al de hylghe va
ders de i der voerberechte der
helle dynet toecoenste soe lange
ghebedet hebben ene sullen
neet vlosset werde **D**oe sprack
de soete ihus **O** hemelsche
vader nuwe wille ghesche ic
wil gheerne ghehoesa sijn up
der eerden up dat ic den men

schen vlosen mach vander
der eungher doet. **Och** dat
was dē vader ī der ewicheit
dat alre ghenameste woert
en den mensche dat alre sa
lichste dat de godes sone ve
sprack als ī dat ouer gheuen
synes selues omē vnser salich
wille. **Do**e storte de de myne
hoer cracht ī dat ghebūdi de
mulde herte ons leuē heren
en makede aldat bloet dat
vmettent sū hulghe herte ver
gadert was druystich dattet
weder omē wthiep doer alle
sū aderen en leden. **En** als yn
hulghe leden woerdē also heet
dat sū sweet en bloet te samē
wt dranck doer alle de sweet
gaten synes ghebenediden

lichās en leep ouerulodelike
 vp der eerden **D**aer lachdescep
 per hemelrikes en eertrikes
 i der alre meester noet alauer
 gaten mitte blodighē swete vā
 dat ouste synes houedes tot dat
 inderste synre votē bekenēde
 en gheuoelēde alle de pynne en
 laste de hē namels ouer comē
 solde **D**eente dan de hemelsche
 vader synē enughē sone i soe gro
 ter noet en i soe v̄menscheliken
 anxt des todes soe sende he tot
 hē synē hulghē enghel v̄me hē
 toe troestē en te sterkē nader
 menscheliker tranck de noch
 tās seluē was een schepper en
 v̄troester der enghelen na syre
 gotheit **H** sprach he tot vnsen
 herē du v̄uertwilkē kōpe en

de ouerste stercheit woe sidi nu
aldus weder slaghe staet up en
wefet vrome want du salste
breken de haut adams du sal
ste dat menschelike gheslech
te vlosen en neder legghen
de vbolghenheit nu wes he
melsche vaders en v enughe
weder vme den mensche mit
god daer vme staet up en ne
met ene moet wat de crachte
des alre ouersten saldy wese
een vnderstant. **D**oe stont de
ghenynde he up vander eerde
daer he soe langhe up ghelege
hadde en mit ghebogghede knee
en syn hande te same gheuol
den soe danckede he syn vater
va synre vtroestighe **A**ls he dat

ghedaen hadde ghinck he
 toe synē iūgheren de he vā
 groter bedroefheit vantsla
 pende en̄ sede **D**tant vp laet
 ons gaen **D**eet he ghenaket
 de ny vraden sal doe waerē
 se seer bedrouet en̄ stonden
 vp en̄ een wuste neet wer
 waert dat se solden gaen de
 guederteren hē vtroeste se
 mit synē soeten woerdere

Och de nu waer en recht inē
 dich beschouwer synes selues
 en̄ vluchtet nuttet gracen
 godes de solde warachtelyc
 bekēnen en̄ gheuolē moghē
 alle de groetheit en̄ bitterh^t
 des liuens vnses leuē heren
 en̄ de ghenē de hē seluē ghe

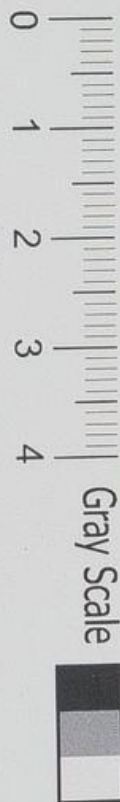
heliken aldaer toe keerde de
solde de hē blichten mit syn
gotlike graae en vlenē hē me
re kēnisse vā allē dinghē dan
ons alle de doctore van der
werlt solden kōnē levē. **M**eer
leider wāt wi ons seluē gheue
tot alle ydelheit der werlt en
toe wtwendighe dinghē soe is
ten induester vā binen ende
hebben luttel kēnisse der gotli
ker dinghē en weynich gheuo
lē synes hulghen lidens. **D**aer
sime bidde mitte pphete dauid
en segghet bluchtet hē mi in
wendighe oghē en ic sal mear
kē wonderlike dinghē vā ju
wer ewen. **M**erket nu o deuote
selewoe dat dī ghemide brude

Gray Scale

44
gou gaet toe ghemote synen
doet maide als enē bnosel glā
teghen de scaven der wredet
woluē. Och de edel natuer en
st mynende herte waer soe
achteloes en soe vmoget van
de arbeit synes ghebedes ende
des blodighe swetes nochtans
ene spaerde he he seluē neet te
vullenbrēghe dat werck der
alre meester mynen en offerde
he seluē willichlike i de hande
synre mande. Och doe quamen
de scare der duesternisse mit soe
grote gheruchte en mit ghewa
pendes hat vme ihm te vange
als mit peken mit stauē mit
stocke mit hanere cusen en
swerde mit inerpānen fackele

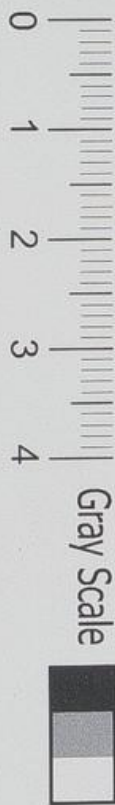
en lantreene en besetteden
dat houeke alme up dat
he he ymners neet mitgaen
ene solde En quemē an alto
pende als bresschende leuen
en seden waer is nu de vleid
en bedregher des volkes En
iudas trat voer he allen int
houeken wat he wiste wal
als sūte iohes bescreyft dat
Ihus daer wakē placht te v
nachte i syn ghebet en vme
syn belofte wel te voldoen so
gaf he de ioden een teken
daer se ihm by solden kenen
en seide De gheue de ic cusse
dat is de man holt he vaste
en leidet he behendelike Dit
dete he daer vme als de leuers

Gray Scale

bescriuē up dat se neet ene soldē
dualen en vanghē sūte iacob
de mynce voer ihm de hē i alle
pūten also ghelyc was of dat
ih̄s seluē gheuest was **Oec** so
wiste de brader iudas walwo
tat de ioden ihm wal eer ghe
uanghē hadde meer se ene
contens neet gheholdē daer
v̄me sede he nu holdet hē vast
en leidet hē wyslike **Als** ih̄s
doe syne maide ghenake de
dinetrent als en armboest sehe
tē soldē moghē en soe bleef he
staen en vrachde hē gūe dert
hertlyc wēs **s**oeke gy **De** antwor
tē seer stolbelike en sedē **Wy**
soeken ihm vā naxareth **En**
ih̄m weder v̄me toe hē **Jo** byt

Also gherunghe als se hoerden
de gotlike steme soe wellē se
alle rugghelīghe ter eerden
tot dre reisen toe alleens of
hē de moert gheslaghe hadde
En de soete ihūs gaf weder
cracht weder up te staē anders
ware se langhe i der hellē grōt
vsonckē **E**n de vradet iudas stot
nutte ioten en melmede ter eer
de mit hē lude nochtā en wa
ert he neet bekert daer van
Ten derden make spreckde soe
te hē mit de steme spre men
sheit en trat hē vaste bi en
sede guedertorlike **I**c hebbe
iu doch ghesecht dat ic dat bi
dat bi daer vme ist dat gv
my soeket laet dese vri wech
gaen **D**oe trat de bose verrad

Gray Scale

4

3

2

1

0

46

De tuit de bose brader in
tas toe en nam ilijn i de
arm en auste voer syn hulghe
mont segghende aldus wes
ghegruet meester **D**e ghenide
iljus antworde weder omme **W**et
waer toe bistu ghecome **Q**uita
mit een cussen verreaestu des
menschē sone **E**n rechtuoert
sloghen se hoer mustadighe hā
den an ilijn **P**etrus de hulghe
apostel dat seende dat se synen
leue meester soe wredelike an
tasten soe sprach he toe hē ende
sede **H**ē wille mi slaen mitte
sweide **E**n eer hē iljus konde
antworden soe sloch he enere
vātes bisopes dentes gheuo
met malcus en sloech hē af

0
1
2
3
4

Gray Scale

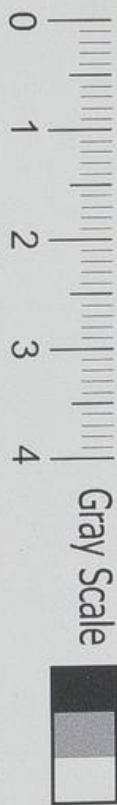
syn rechter oer dat de gueder
teren ihūs vā stonde an wed
an heuet gheset en̄ gheias
hē volcomelico gheuēde guet
voer quaet. **D**oe sprach degus
de xterē ihūs tot petrū ende
bestraften vā synre vnbefce
denre haesticht en̄ vander
wrake de he ghedaen hadde
segghende ald. **D**teke up dy
sweert i ter scheide wāt alle
de ghene de daer nemē ende
besighen dat sweert v̄me wra
ke te doen meer dan v̄nye toe
vollenbrēghē de rechtūdicht
de sullē nutte swerde des got
liken ordels vergaen. **M**ene
gy dat ic neet machtich een
bī te bidden mynē hemelschē
vater de my nu wāl solde se
den meer dan xy legionere

Gray Scale

der enghelen. En hyc is toe we
te dat een legioen maket i
den ghetale vij duiset vij hundert
en leyn. En een yeghelyc engel
hadde wal machtich gherewe
neet allene als vnser heren
vrande toe trecken mer dat nie
re is alle de werlt te vslaere
i een oghen blick ti des. Meer
nue soldē dan vullēt werde
alle de scryture. Doe waert
petrus vuaert en alle discipu
le vloen alle gheho vā hem
even leuē mester en letē hem
daer allene vnder syne vrande.
En dat gheschede wter vfenicht
godes en vme te voldoen de
scryture alse sūte iohā ewan
gelista bescriuet also dat vnse

leue hē wal muchte spreken
toe synē hemelschē vader wā
alle dē ghenē de gy my hebt
ghegeuē en hebbe ic also veel
als en neet blaren. **O** deuote
sele see nu mit een medelidē
de ghemode woe dā felle iode
doe lefden mit ihu. **A**ch de ewi
ghe wysheit waert soe boesli
kē vraden de scat des ewigē
vaders waert daer soe snode
likē vcoft de hē de daer vbit
dē ghenē de ghebūden sū de
wert daer soe wredelike ghe
būden. **A**ch woe seer vscarte
doe sū teter edel natuer als
dat wrede volc mytter duuel
scher vwoeth hē also fellikē
antasten en soe wredeliken

Gray Scale

4

3

2

1

0

sloghen **S**onughe mitte ghewa
 pendē handē up syn ghebīdide
 houet sonughe ī syn mylike
 ansichte de ander omē synen
 tedere hals sonughe toghe hē
 bi synē hylghe baerde sonughe
 by tē oren anderē by der nosen
 by den handē en armē en de
 naet an hē comē en conde de
 steken hoer glaughe en hoer
 peken ouer toe an syn hylghe
 houet en wronget daer syn
 haer yme en toghe also vare
 weers **D**oe namē se een grof sterc
 seel en worpēt dē mynlikere
 ihū omē syn side en bonden
 sū hylghe handē mit ene corde
 up sū rugghe als oft een deef
 hadde ghewest also myghena

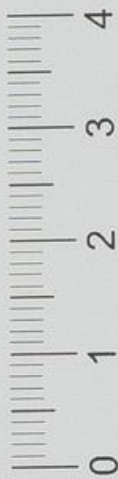
Gray Scale

delyc dat hē dat bloet tot synē
hulghē naghelen wtberste
En besonderlīghe de bose knecht
malcus ene leet neet of vn
sen leuz herē te slaen ī syn hu
ghe ansichte de te grote toghet
de hē ihūs bewesen hadde soe
qualiken tonde **E**n de anderē
sloghē hē mit barnende niet
pānen en fackelē also dat syn
hulghe ansichte en de ander
leden vander groter hetten
vp lepen mit grote bladeren
De sloghē hē oec mānichwer
ue vp syn scholderē se stoken
soe vake mit even vnreynē
votē ī syn hulghe syde en woer
syn werdighē horst en aldus
worpe se de glē der enghelē in
werdelyc ter eerden **D**e trede

Gray Scale

0 1 2 3 4

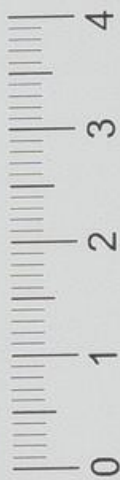
den schepper alre creatuere mit
 eren sundighe vore se toghen
 he sin haer wt syn hulsthe ho
 liet en wt de baert **M**erket
 nu o ghymenschē de drage
 ste en deuote herte toe ism
 wat groeter droefht syn le
 ue uigheren doe an thinda
 doe se eren loue meester i soe
 groten noet seggen en soe in
 menschelike tratterde **O**ch
 se waren soe seer buaert en
 en beschamet en een conde
 he neet ghehelpe **D**e scheide
 soe node va he en als hubet
 tun secht soe vele se neder ter
 eerden va groter mismodicht
 en seten **O** leue meester o soete
 he du biste al onse troest uoe

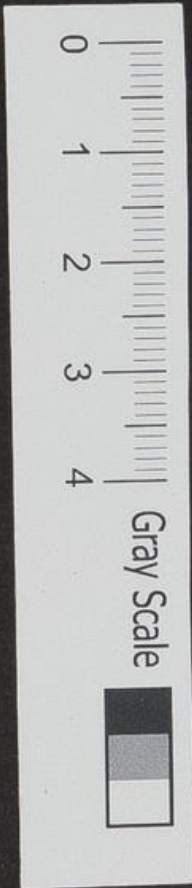
werde in aldus iamerlike
vſcheiden van dy waer mo
ghen in nu vleen waer sul
te in nu gaen of wat sulte
in voert an beghinen. En
al ſaeyede en daghende re
pen ſe omme wrake i de hemel
en woerde vſtroepet alſe ſcapē
de gheen heerde ene hebber
Sich nu o menſche woe de
felle wten tē foete. In be
gondē woert te trecke mit
alte grote wreetheit ter ſtat
wert al ſlaende ſtotende be
ſpiende en oet ſeer blaſphe
merende. En als ſute mathe
ſedyt ſoe ſprack de ghen yn
de hē vnder weghē tot hē lu
den en ſede. Sy ſyt wt ghe

Gray Scale

gaen vme my toe vanghe mit
 sweerde en mit stocke als tot
 ene mordenaer **I**t was tot
 allen daghen by ju en lerde
 ju den wech der salicht i de
 tepel en toe ene sloghe gy ghe
 ne hat an my meer dit is de
 vte ende nacht der duester
 nusse **E**n se toghē hē altyt
 voert mit grote ghespen
 en ghebare en quemē daer
 also mede totter poerte van
 ihrlin **E**n als de somighe
 segghe was daer vaste bider
 poerte ene vultē depē pool
 daer mē also de brenuchheit
 en vultusse vāder stat i platy
 te werpe daer steten se de
 soeten ihm i vuerdelike

en slepeden hē vake daer seet
wredelikē doer also dat he
wal te rechte muichte spreke
dat woert dat de hylghe jphē
dauid langhe te voren had
de gheprophetoert segghende
In firus sū i limo pfūdi **D**atis
toe segghen **I**e bi gheuestet
i den dreck en sluyt des depen
puttes **D**it gheset wesen de
soe brochte se ihm aldus mis
maket en seer vnoeyt ire
ānas huus **E**n eer se daer que
men soe saghe se dat hē vol
ghede en uylghelynt ghecle
det mit enē costelike cleden
dat int was in sy nakede
lyf daer de sunughe leues
of saue tattet was sūte

Gray Scale

Iohan ewangeliste **E**n se heldē
 hē in den wittē cleden en wol
 den mede nemē. **D**e iugthelijc
 dat merckede soe werpede he
 dat cleet vā synē lynie en
 leep naket vā hē en nittquā
 also wt een handē. **E**n de io
 den ene buolchdes neet wāt
 he hadden soe vele toe doen
 mit ihm en se warē synen
 doet soe ghirich dat se naden
 iugthelinc neet vele prage
 den. **S**oe brochte se ihm voer
 tē wreden tytan anā mit
 soe grote gheruchte alsolden
 se de stat vā iholin al yme
 gheworpē hebben en seden
Eerwerdighe hē wy hebbē
 den bleider des volkes ghe

Gray Scale

creghen en leuere hē ouer i
uuenhandē **D**aer stont de
soete ihus wer dē richter ā
nas en voer dat weede volc
oetmodelyc als mit eilen
ghenechdē houede en neder
gheslagtē oghe **I**n hulghe
handē ghebondē up sū rug
ghe i der manerē als eenen
deef **D**oe vraghede hē ānas
seer spottelike en sode waer
syn nu dyn discipulē de nu
stadelike pleggē te volghen
en waer tme ene hebben se
nu ghelatē **W**at heuestu dē
volke gheprediket en ghe
leert en we heuet nu de macht
ghegeuē tattu leuē solste **D**at
is nu apenbaer dat alle dī

Gray Scale

52
dinghē neet een doghē ende
tattu dat symjel t̄ gheleerde
volck ianierlyc heuest bedro
ghē. De guedeteren ih̄us heft
hē soetelike gheantwort neet
up de eerste questie als vandē
discipulē wāt he en wiste daer
doe te hantes neet vele guedes
of toe segghen noch he en mocht
te se oec neet vntschuldighē
angheseen dat se hē alle ghe
latē hadden en alte samen
warē ofghegrien en hadden
eren leuē meester soe grote
vntuuedheit bewesen. Soe
swech he up der eerster vraghe
als vā den discipulē ende
gaf allene antwort up der
anderde vraghe als vā syn

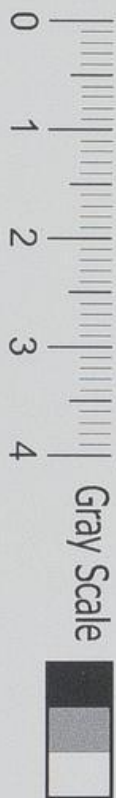
leerighe segghende **I**c hebbe
openbaerlike ghespraken
i der werlt en hebbe altyt
gheleert i der synagogen en
i den tēpel taer alle de iode
teghen wordich hebbē ghe
west en int hemelyc en heb
ic neet ghesprakē **W**at ma
ghestu my vraghet dē ghe
nē de dat ghelyoert hebben
se wetē wat ic hē hebbe ghe
leert **D**oe stont taer en van
tes biscopes den ves ghehe
tē malcus en sloech dē ghe
derteren **J**h̄n mit een ghe
wapende hāt en sprac tot
hē **S**alstu den biscop also ant
worden dat ene staet my
neet toe lizen ic sal wrake

Gray Scale

53
doen vā dattu sprekest tegens
te grote moghēheit mynes
herē **H**yr up sprekēt sūte iohā
gulden mūt **D**saete ihū woe
sachtmodelyē vdraghestu i
dij selues psoen dattu soe swa
erlyc ghevrakē heuest i dyn
discipel **W**āt men leset dat de
hāt de sūte thomas sloech
waert ter stot vande hontē
of ghebeten en ghebracht toe
synē vōtē **H**uberting spreck
dat dese kēnebac slach was
soe groet en feel dat de saete
ihū tuer of ter eerdē veel
en waert bloedende ter noe
sen en ten monde **E**n dese
slach hadde allene ghenoch
ghewese om te veldoen
voer alle de sūde der werlt

Doe sprack de soete hē tot hem
hebbe ic qualic ghespraken
soe gheuet ghetuch vanden
quade **E**n hebbe wal ghesecht
waer **I**mie soe slaetstu my
Doe volghede ihm na twe vā
synē discipulē als petrus en
iohēs ewāgelista **P**etrus vol
ghede vā weers tot anas hu
toe imie toe beken woe ihus
syn eente solde nemē noch fā
ene dorste he neet ī gaen meer
sūte iohā was bekent ī des bis
cops hof soe trat he coenlic ī
en bat te deenstmaghet vande
houe dat se doch petrū de daet
butē stot wolde binenlatē
comē **E**n wantet haer bele
uede soe leide iohānes petrū
ī den huse **T**er stot soe sprac
de deenstmaghet tot petrū

Gray Scale

Ene bistu neet vā des menscē
discipulē de vander nacht
gheuāghē is en wert gheyn
nucht īme syne misdaet **P**eter
antworde **I**een **I**c een kēne
den mā neet daer gy vā spie
ket **H**yp op secht de hylghe
man iohan gulden mont **W**
petre wat segghestu **W**oe co
mē dese woerde ouer eere
nutte woerten de sprekest
en secest natē auētmael
en vmetest di bereit te we
sen īme nut ihu ī tē ker
kenec te gaen en ī den doot
Ja ī den oec tattet vā node
waer nut hē te steruē du
en soldest hē neet v̄saken
Wat soldestu gheantwoort

0
1
2
3
4

Gray Scale

hebben enē fellen ghewa
pendē riddersmā de soe bloe
de waertste en̄ ofakeste dy
nē leuē meester v̄me der
vraghē wille vā een teder
vrouken **M**eer als de selue
leer secht daer v̄me v̄hen
ghede de almechtighe god
dat syn wtlicor en apostol sol
de vallē den he tachte toe
makē een prince en̄ een her
de der hulgher kerkē vp dat
he an hē seluē solde leren wo
he anderē sūdighe mensche
solde v̄farmē **E**n̄ dat is van
der eerster ofakighe daer se
peter ih̄n mede ofakede en̄
is ghescheet iā nab hues en̄
ter stot soe waert de hane eer
stenerue crayende **S**oe was

Gray Scale

63
daer ghemaket en groet vuer
wantet colt was daer hē de
deentes en wrede scarianten
bi wermde meer de grote hē
tes hemels en der eerdē moste
alden nacht grote colde liden
En petrus stont mitte deentes
by ten vure en wermde mede
wāt he synē meester eens v
saket hadde soe meende he vo
ert an vry te wesen also dat
nien neet meer quellē ene
solde. **S**reet langhe daer na
daer quā en ander deenstina
ghet en sprach tottē ghenen
de bi petrus stonde. **D**esen mā
was oec mit ijm vā nazareth
petrus de antworde. **O** mēsche
ic en bī neet. **D**aer na vmettet

0
1
2
3
4

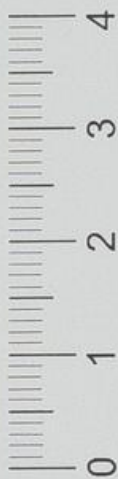
Gray Scale

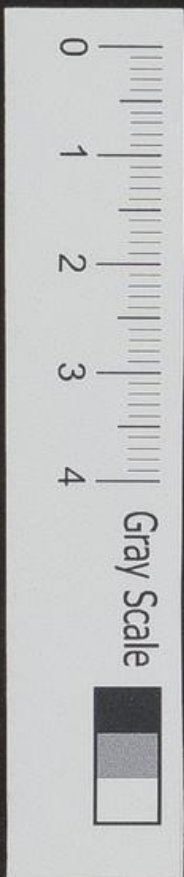
ene vte tides soe ghenick hē an
en vantes byscopes knechten
ēn was malcus nefe de sūte
peter syn oer hadde of ghesla
ghen en seide kē sach ic nu
neet int houeken mit hem
Doe waert petrus seer bwa
ert en bestont seer stoltelyc
te bānen en te sweren dat
he ihm neet bekent ene had
de kē van stonde an soe
crayde de hane anterwerf
kē te guedertere ihūs alle
dese dinghen wetende soeker
de he hē seluē toe petrū wert
en sach hē an neet allene mit
sū lichamelike oghē vā biten
meer by sonder mit de oghē
synre bātherticht vā bīnen
anderē ene hadde he nūmer

Gray Scale

meet ~~berou~~ gheconen ghecomē
 hebben toe bekēnen en toe berou
 vā synē sundē also gherīghe als
 de gemīde hē petru ansach soe
 waert heghedachtich der wor
 den de hē ihūs hadde ghespra
 kē en ghinck vā stonde en wt
 caphas hof daer dese twee leste
 v'sakīghe ghescheet wātē en
 bescreide syn sūde seer bitter
 like en lach vborghē i een steen
 rudse ter tyt toe dat ihūs verte
 sen was vāder doet **H**ubertus
 seit als petrus bufē der stat
 quā soe motede hē de bedrouede
 mod' maia mit ewen i susterē
 en mit maia magdalena En
 petrus sprach toe hoer **O** leue
 moder wat doe gy hys iule

ue sone wert soe iamerlike ge
handelt en̄ ghepinicht dat ic
ju dat neet te volle segghen
en kan en̄ doe viel de drouge
moder alte male ī v̄machte
En̄ alse se een weynich weder
toe hoer seluē ghecomē was
soe sprac se mit een wemodich
steme en̄ sede **O** petre waer is
mij̄ ghenijde sone en̄ waer sal
ic hē vynde **P**etrus antwerde
al scerpende **O** leue vrouwe ic
en̄ cans ju neet te rechte ghe
segghē meer ic leet hē te nacht
ī anas hoes **E**n̄ doe scheide de
bedruckede moder vā petro en̄
se ghinck mit hoer gheselschap
sokende hoer leue kint also snel
like als se michte **D**aer v̄me
om̄ne sele keet di seluē eere
weynich īwarts en̄ grutet ma

Gray Scale

riā deuotelyc mit een **Aue** maia
 vp dat hoer herte een weynich
 vsoetet werde **Wāt** se is to hāt
 I groter bangicheit en gaet mit
 hoer **I** anas hies en beseet woe
 dy ghemijde taer siet seer vsmā
 et en ghelate vā allen mensche
Als se dan alle de wgeetheit
 hadden ghedaen i ih̄m de hoer
 bose herte konde ghedencken
 soe beual anas dat mē hē bī dē
 solde nader ghemwentē der gen
 te de den doet schuldich ware
 en dat lyf vboert hadden ende
 dat mē also solde brenghē tot
 synen swagher capphan de do
 byscop was vandē iare en heet
 vandē gheestelike rechte **Wāt**
 de twee als anas en capphas
 de hadden dat bysdom en dat
 gheestelike recht vpacht vandē

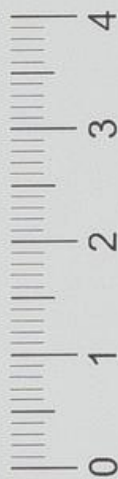
Gray Scale

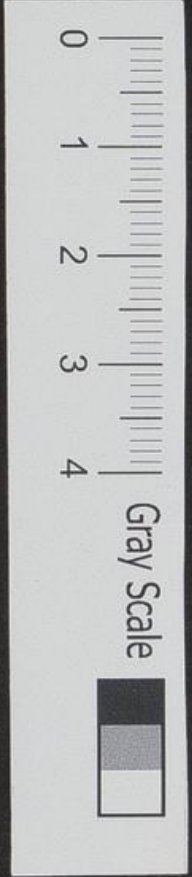
Keyser vme ene iaerlike en
sekere some vā penighe. also
dat de ene solde regeren des
enē iaers ende ander des anden
iaers. **D**e nemen de wrede
knechte ihm also ghebondē en
al iaghende mit fellen ghela
te brochte se hē tot capham en
toe sine huē comende soe von
den se daer v̄gadert de scriben
en phariseen mitte olderen
des volkes vme toe vunde ene
sake de se den richter pylato
bi solde brenghē vme ihm ter
doet te vordelen en se vepē mit
luter stemen en seden totten
bosen wreden tyran capham
Derwerdighe biscop seet wi
brenghē nu ihm vā nazareth
gheuāghen en ghebūde ghehe
lyc tot nuwe wille. En caphas

Gray Scale

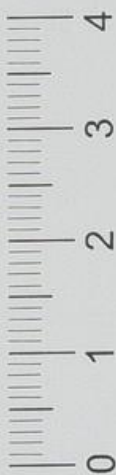

waert seer vblidet en sprack tot
 te leue ghenyden ihu te ma
 le schumpelyc en seden Dihu bis
 stuhyt du biste my seer wille
 come wat na iuwer coenyste
 heyet my seer vlanghet Ende
 ihu sweech al stille **O**oe ghebo
 et caphas he allen dat syt al
 voertbrenghē soldē dat senyste
 Doe repē se alle gelyc mit luden
 stemen en seden dat he waer
 een ebreker der wit een valst
 pphete een bedregher des vol
 kes en een de he selue god ma
 kede En de princē der preste
 ren en alden raet sochtē mit
 groter naersticheit valsche
 ghetuechnisse en oersake te
 ghen ihu omme he toe doden
 En makeden vele valsche ghe

ghetuyghē wt īmie wat te
veysen dat men hē voer dē
volck an solde moghē segghē
Soe quene daer vele valsche
loghentael teghens den waer
rechtighē ih̄m meer als de e
wangelistā bescreuet soe warē
alle te ghetuchussen sonder
bescheit en sonder redene de
men neet ene solde hebben mo
ghen allegieren voerdē volck
īmetoe wesen ene sake s̄nre
doet **T**een lesten stonde daer
up tve quade scaldē en ouer
loghen de ewighe waerheit
valscheliken en sezen **W**n heb
ben desen horen spreke **J**c heb
be te macht te destuerē ende
te vernelē tē tēpel godes en
nadreen taghē te v̄nrecken
enen antere sonder enighe
toe doen van mensche en ouer

Gray Scale

rachtich toet der ewicheit Becht
 of se seden aldus **O**m twierhā
 de saken wille heuet dese men
 sche v̄deent den doet testeeuen
Teen eerste wāt he wt hat en
 nuyt de he tot ons heuet onse
 godes hues te neete wil makē
Ten anderē wāt he hē v̄moet
 b̄nnen soe cortē tyt als vā drie
 taghen tē seluē tēpel weder
 v̄nie up toet t̄m neet en vele
 beter te makē dan he toe. vo
 ren was welck hē v̄moghelyc
 is en taer v̄mogghelyc is
 soe segghe wi als dat he den
 doet v̄deent heuet i dē dat
 he hē v̄neet te doen dat he
 ne dat allene is i der macht
 godes **E**n dese ghetueffhenus
 se hadden se valscheleke vey

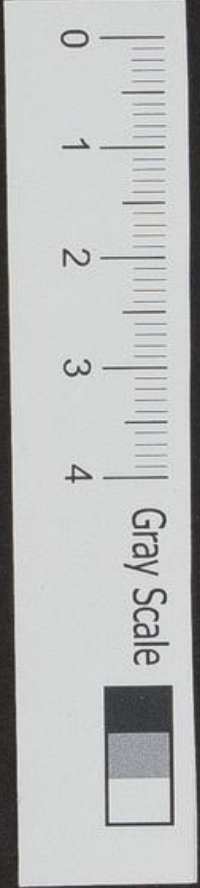
seert anders treckēde en be
duende de hylghe woerdē
xp̄i tan he se hadde ghespra
kē **m**āt alse sūte iohānes ons
besauiet soe sprack de ewi
ghe wysheit ih̄us up enre
tijt totte ioden aldus **M**it
bint desen tēpel en biner
dreen taghē salio hē weder
ōme v̄wecken sprekende
vande tēpel synes hylghen
lichās dat se noch soude doden
meer he soldet binen dreen
taghen weder ōme v̄weckē
vander doet ouernuts syn
hylghe v̄risenisse **M**eer al
hadde he also ghesprokē als
se hē valsche like ouertuechdē
ghesprokē te hebben soe en
hadde he nochtās neet quali

Gray Scale

0 1 2 3 4

ken ghesprake noch oec der
doet v̄deent **E**ndaer v̄me de
p̄icen ~~de~~ en̄ de olden des vol
kes dat wal̄amerke de soe en
toersten se dese sake neet alle
gieren en̄ hē aū segghe voer dē
wreden richter pylato wante
he ene solde se neet hebben
gheachtet **A**ls dit ghetuech
ghegaen was soe stont caphas
op mit groter toornichheit en̄
v̄woetheit en̄ vraggheden dē
myulike v̄m aldus **E**ne ghe
uestu ghene antwoort mit al
len op alle de sake de judese
ludē rechtelike an en̄ auer seg
ghen **D**e guederteren hē swach
en̄ en sprach neet en woert
Doe sede caphas mit groter

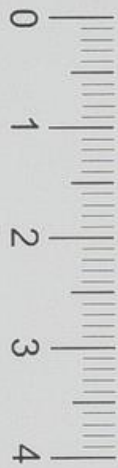
v̄bolghenht en̄ schoerde son
cleder voer altat volo en̄ sede
He heuet blasphemie ghe
sprakē **W**aer toe beghere
nu meer ghetughenisse **M**iet
nu gy hebt alle to famere
ghehoert blasphemie i den
dat he hē vermet te wesen
te gotes sone **W**at dūket nu
nu **H**e repē alle nut luter
stemmen **H**e heuet dē doet v̄
teent **A**lle dese dinghen sūt
ghescheet voer dē middernacht
Wat als de vier ewāgeliste
wt wisen en̄ ander leuers oec
bescriuē soe een toefde ihūs
neet langhe i anas hoes
meer i caphas hof was he
seer langhe yūmeer by na
alden nacht ouer en̄ leet

Gray Scale

daer also grote manugheleue
 laster en pynen datmen dat nu
 mermeer te vollen solde moge
 bescreue of enich mensche ter
 werlt dat te rechte solde moge
 weten. **D**oe neme se den enige
 godes sone en bespyden he mit
 horen vureyne stichende tase
 len en worpe delelike claddē
 vā eren nosen i syn ghebūde
 ansichte en misuakede daer
 mede also iamerlike de ghene
 de daer is de glē des hemels
 en de blyscap der enghelē dat
 he scheen te wesen een malaet
 sche mensche en de vworpeste
 creatuer vā alle der werlt
 he mochte doe wel spreke dat
 ghene dat de pphete dauid vā

Gray Scale

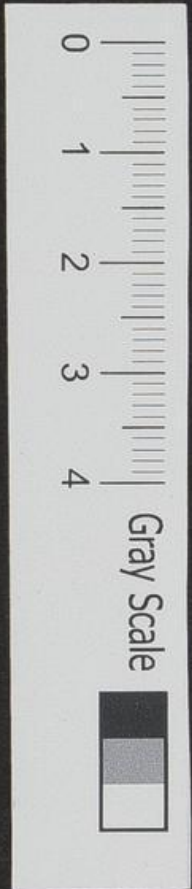
hē scryft ī den psolter Ic bi en
woem en̄ gheen mensche ene
schande der mensche en̄ bitter
pynghē des volkes De somi
ghe sloghē hē inghenadel
kē ī synē ghebūden hals
somighe up syn werdighē borst
daer alle de scatte der wysht
en̄ wetenscap godes ī vborghē
ware De steten hē soe manich
weme ter eerden en̄ lepē ouer
hē mit eren sondighē vaten
daer na toghen se hē wredeli
ke weter up als bi den haren
bi den baerde en̄ bi tē selen
daer hē niete ghebūte was
Daer na begonsten se syn
hulghē ansichte toe bedeckē
mit enē unteyne stinckende

Gray Scale

doeck up zat se haer venicheit
 te bet solden mo ghe wtstortē
 en pleghe ī den soeten ijm als
 se zat ghyedaen hadden soe slo
 ghe se hē mit eeren palm vuste
 soe wredelyc vp sy conūckike
 houet dat wēt de salighe
 eerwaerdighe iohēs baptistē
 ouermits groter vresen nau
 welike en dorste an taste ī der
 topynghē **O**ch zat waert vā
 ten quade scalkē also vntame
 like gheslaghe vā dē enē voer
 vā tē anderē nā **E**n al slaen
 te vepē se mit groter ontver
 dicheit en seiden tot ijm **L**aste
 ppheteert ons we ist vā ons
 allen de iu taet sloech **A**nghe
 seen zat di alle zat volt ghe

rekent heuet en ghehouden
voer een groet pphete de toe
behoert toe weten dinghen
te he neet gheseen en heuet
soe segghet ons nu we dy slo
ech up dat wi nu moghe holtē
voer een pphete. En aldus spot
tende sloghen se tē guedertere
ihū alle ghelyc en een yege
lyc wolte de eerste wesen als
se hē aldus tanighe spyt ende
last anderen soe ghuick daer
alsulke mīliken schynsel wt
synē ghebīdiden oghe en de
raden synre gotliker gueder
terenht schenē daer wt also
mynlyc dat de wrede tyrānen
ihū anseende hore grote ny
dicht en felheit neet een mody
tē te vollen vollēbrēghe also

Gray Scale

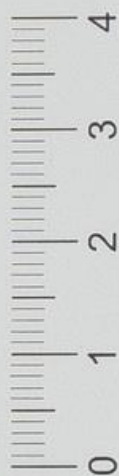
als se dat wel i haer diuvelsche
 herte begrepen hadden als se
 iheronim^{us} scryft. **E**n daer vme
 alsoe gherighe als se dat met
 keden woerden soe is bonden
 se syne nymlike oghe mit
 ene mule toech vp dat vūmers
 neet beweghe ene solde werde
 toe enughe barhertich. **D**aer
 vme o deuote sele dancket dy
 nē soeten ihu vā also groter is
 smadicht de he toe leet vme dy
 nē wille en biddet he dat ju wil
 anseen mit de nylke ogen
 syre ghenade en bemozwere
 ju v steende herte tot berou en
 tot leetwesen vā al juwē sūde
Bidtet he heertelike ten myste
 mit vwendighe tranē dat he

dat he nu noch eens anfeen
wil also mit de ogheyn syne
gotliker guedertereuht als
he gherne angheseen solde
hebben de vsteende herten
der bofer ioden als he ansach
petrū doe he hē vsket hadde
als he ansach maia magdale
na i ter werfchap als he oec an
sach den ghewighen matheū
sittende i tē tollē en tē sudigē
mordener hanghede anden
cruce vp tattu mit petro dyn
suntē moghest bescreven mit
maia magdalena den soetē
vln vuerichlyc mynen mit
matheo volcomelike na vol
ghē eni muttē schaker hē i dat
hemelsche paradys emelike
beschouwen anier **D**er ket

Gray Scale

voert woe hē de wrede tyrancay
 phas seende de felle denres soe
 vngghenadelijc leuē mit dat
 Enosel lāneken ihū soe was sy
 bose herte soe vnsprelike wal
 toe wreden en beual hē dat se
 yūmeers neet vpholdē ene sol
 ten hē toe pynighe en aldat
 leet aulte doen dat se conder
 bedenckē ifi bouē alzat se hē
 truwelyc soldē bewarē heit
 tes mozighe toe en gheen syns
 latē vntweldighe he soldet hē
 allen also muldelike lonē Ende
 als he dit beueel gedaen hadde
 soe ghinc he mitte anderen
 princē der presteren mit an
 d slapen en leet de leuē ihū
 i ten handē van alle der wred

woluen doe ghyenghe da alre
quaterste knechte mit ijm te
werke en nemē hē by synen
hulghē votē en slepten also
vme de sale en gheberden vp
hē of se vwoethadden gheuest
Daer na slepten se vnsen hē
i enē tepen kelre v trappen
neder gaende tottē vnderste
vanden huse **D**oe leet syn ge
benedide hoeft vp elke trappe
ene doet wonde wāt se togghen
en steten hē soe vngghenadelyc
vā bouē toe beneden toe dat
sv hulghe en ghebūdide ho
uet taer iamerlike waert
ghequetset vp enē veggelike
vā desen stene trappē **D**ch se
slepten tē sachtmodighē ijm
doet de tepē kelre mit gwt

Gray Scale

wreetheit tot enre stinkender
 steden daer men secht dat twe
 hemelike camerē warē daer
 steken se den herē der herē in
 en mismakeden hē soe ellende
 like nutter inweynicht dat sy
 hulghe herte wolde breker
 wantē gtoten stanche Daer v
 bliden hē de helse honden dat
 se den leuē ih̄m also vele quades
 muchtē doen Doe slepten se hē
 woert tot een ander stede daer
 vule stinckēde waterē warē
 en se toghē hē daer vakē doer
 en spreken toe samē al spottē
 de Aldus salntē topen i dit soe
 te waterken te hē seluē bers
 niet te wesen een toper der
 mensche **W**on sullen hē bespren

ghen mit ysape en he sal wer
den ghereynicht aldus solen
wi he wasschen en he sal wif
werden boue de snee doe toge
se he weder wt en lepe mit ho
ren voten ouer he en btredē
he soe unwerdelike alleens
oft gherest hadde ene muere
ne padde ofte de alre bsmade
ste worm vander werlt moet
waer hemochte doe wal spreke
Ic bi een worm en gheen me
sche een scaude ter menschen
en bsmathet des volkes wat
men solde ene worm also wre
delyc neet ghehantert heb
ben als se den almechtighen
god tezen als de quade scaleke
alle dese buerdicht den onose
len ijm anghedaen hadden

Gray Scale

soe brochte se hē weder wt den
 tepen kelve ī ter sale en wor
 pen hē mit groter felheit up ē
 pyn banck Daer bāden se hem
 up mit selē en syn gheblōide
 handē achter up syn rugge
 De spiltē hē ten mūt up ende
 alle de unreynecht de hē of ghe
 ter nosen en ten mūde vgaeder
 den se te samē in groten scutte
 len en gōten se also ī synē ghe
 benediden leuē mont vā wel
 kē stācke de alre soeteste here
 waert soe wemodich vā hertē
 dat he scheen ter stont vnder
 horen hantē doet toe bliuen
 verwaer he nuichte doe wal
 spreke Walle de gheue de by
 ten weghe gaet merket en

seet of enich liden ter werlt sol
te moghē wesen ghelyc myn
liden. **H**och een was dit alte
samen ten bosen ioden neet
ghenoeh. **D**e heuen hē syn cleder
vp en pynuchten an syn nae
kede lyf mit heten gloyendē
yseven en sonderlyghe an syn
hulghe schamelheit. **O**ch moe
boesliken hanteerdē se der
herē der glorien en den alre
eerbaerste en schamelste
ihū i den woerseden leden en
bestaendē soe leliken den ghe
nen de daer was ene fonteyn
en ene crone van allen maech
ten benijende bouē al de eer
bare schamelheit. **D**oe bondē
se hem nuttē yseven kederē

Gray Scale

an enē vseren stenen pylaer de
 menscht dat daer noch staet
 ende pelgrims de toe ihrlu co
 mē deuotelyc vme horen
 hals legghen i ghedencknisse
 vnser herē lidens en se deden
 hē also grote pyne an daer he
 stont ghebūden an de kolde ste
 nē pylaer scuddende en beuen
 de en māuchwerue vsuchfede
 vmeder groter vsmadenisse
 de se hē deden ratnē dat noch
 besauē noch vstellē en mach
 meer i den lesten ordel godes
 salt gheapenbaert werden
 dat se hē doe deden en ghedaen
 solden hebben hadden se de tyt
 ghehat en aldus brochtē se de
 ghehele nacht toe nuttē gne

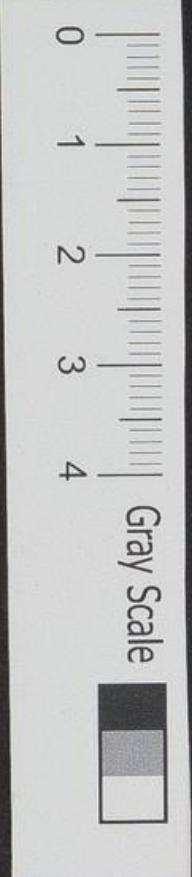
docteren ihu i groter vspre
keliker puse vdirect en laster
de se he andeden. **M**erket
voert o deuote sele woe dat
des morghe's vroe te samen
vgaderden alle de prieten der
iuden mitte scriben en mees
ters der wyt en presteren en
leuten des tempels en hielden
raet dat se ihu toe ter doet
solden brenghen. **D**oe braghede
cayphas al spottende woe hem
Ihus i ter nacht hadde ghehat
De quate luedyke seden here
tat is een recht sot he laet he
al doen tatme wil en he een
secht daer neet toe. **D**yt heuet
de guetertere he daer vme ge
taen vme toe vnuolle de scrift

Gray Scale

0 1 2 3 4

de vā hē sprekēt aldus Ghelyc
 als een scaep soe sal he werde
 gheleit ter doetwert en als
 een onosel laan al stille singet
 voer den ghenē de dat serren
 soe ene sal he neet up lukken
 synē mūt **Doe** sprach taryphas
 tottē denre **Teyden** ons wt
 den quade scalt en brenghet
 hē voer der doe **Doe** nam en
 sē den guederteven ijm mit
 grotter wretheit en setteden
 hē butē up der straten alsoe
 vanerlyc mismaket dat mē
 daer nauvelye een mensche
 ankēnen michte daev sathē
 tot een spot ter gheue de daev
 voer bi ghyngē **Ten** leste soe
 gheboet de wrede tyran taryphas

dat men up solde nemen ende
leiden hē totten richter pyla
tū omē daer toe vutfaughen
sin leste wōusse dat welc de
quade scariantē also ghe daen
hebben en nuten vusprekke
like fel ghelaet al stotende
slaende en bespottēde soe sin se
daer mede ghecomē tot pyla
tū **O** myne sele bughe nu
dy seluen voer dyn ghenynde
de alde nacht doer soe grote
last en vsmacth^e heuet ge
leten omē dynē willē dat
he ju wil makē delachtich
smeb bitteren litens

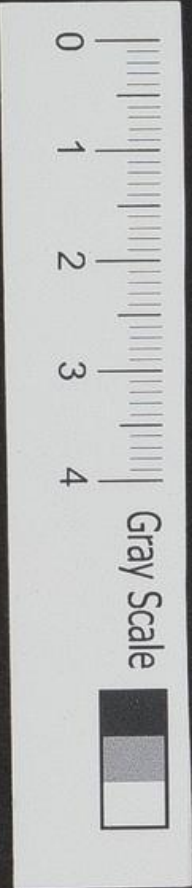

Gray Scale

0 1 2 3 4

De prame tyt staet ha
 stelike op en missprijn
 het wackerlike wt
 dyne slape wech werpende
 alle de v'streychheit der valscher
 bedrechliker dromē taet dy
 ghemote i der nacht br auē
 tubē mede becūnert heuet
 ghestest en keert dy seluē v
 me ante merke de dinghē
 de ghesceet syn wāt se verwa
 er i hē seluē seer toe v'woude
 ren syn. **D**oe meerket ten eer
 sten woe de felle tyrānen i hē
 brochtē toe pylatū en woe
 wredelyc dat se mit hē leefde
 biter weghē. **E**n eer senut
 hē queniē tot pylatus hies
 soe lepen de prante der preste

ven voer hē vme hore saken
schoen by toe brenghē ende
grote claghe te doen voer dē
vnselen ihū en boden hē
ene grote sūme vāghelde en
beden hē vrentlike taer vme
tat he ihū wolde vordelen
en ghebeden tat mē hē solte
crucē pylatus merckende
tat se ihū hatich warē soe
sprack he tot hē ludē al
dat se tat nūmer meet doen
solte he moeste eerste wete
de sake taer he dē doet me
te solde hebben vdeent Doe
scheiden se hē vā pylat en
quemē hemelike hemelike
weder tottē ghenenē volke
en tottē anderē de ihū in

Gray Scale

4

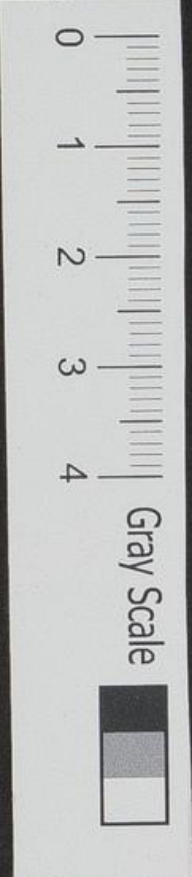
3

2

1

0

ihu i ere bewarighe hadden
 up dat me neet merke en solde
 dat se i pylat hies ghevest
 hadden dat he neet gheorle
 uet en was angheseen dat
 he een heidens mensche was
 t oetser tyt toe soe was de
 vradet iudas welte vradere
 mit de penughe de he vande
 loten waren ghegeue en sy
 toscientie ene wroghe de he
 neet wat he hapede altyt
 dat ihu he selue wal solde
 bescoermē en ontkomē wt
 horen handē als he wal eer
 vaken ghedaen hadde meer
 doe iudas sach dat he dery
 richter pilato ouergheleuert
 was de daer van des keyseris

weghen gheset was inme te
richten andē lue soe gaf he
den moet up angheseen dat
he zat doer sach dat ihūs doch
solte motē steruē **D**oe waert
he beroert mit vbescheiden
bevouwe want syn cōscaencie
tuedyde hē dat he inme synne
sondē wille i der ewichheit sol
de syn vdomet en ghue totte
pāren der presterē daer he
de dertich penūghen of hadde
ontfanghē en beliede synne
mistaet en sede **I**c hebbe ghe
sūdicht wāt ic hebbe vcoft
en gheleuert dat vnosel bloet
i juwē hantē **D**e antwoorden
weder inme **W**at gaet ons
dat an **W**i en hebben nu daer

Gray Scale

neet toe gheropē noch ghedwō
ghen noch ghebeden meer
du biste van di seluē ghetomē
tot ons en hebbet ons ghebo
den den mante leuere. **D**u
see wāt du ghetāen heue
Doe nā u dā de suluer pen
nighe ter seluē ~~punt~~ tyt als
he se van hē lude hadde bt
fanghe en werpse buerde
lyc neder ī den tēpel. **E**n mit
groter mustroestich^t scheide
he vā daer en wt wan hape
soe vhenck he hē seluē mit
enē stricke. **E**n he is gheboev
sten mit middel synes licha
en als yn ī gherweyde is hē wt
ghelopen. **H**yr vā spreket
de hylghe lever iheronim. **D**

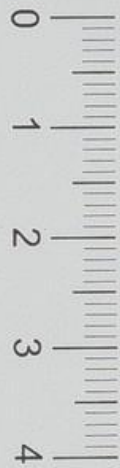
uwa haddestu wys ghewest
en dyn bicht also ghedaen
voertē discipulē alstu dedest
voertē myghenadighē iode
se een solden dy neet v'ghe
twestet ghelatē hebben meer
wanttu oimits haven traet
biste ghuallē i wanhape en
hebbet en hebt also ghesūdicht
i den hulghē gheest soe hebstu
god meer v'toent dy seluē ver
hanghēde dan du toe voren de
dest. den v'schuldighē ijm soe
wredelyc vermadende **D**oe na
mē de pūten de penūghē up
en ghenighē toe vate wat se
daer mede doen solden en spre
kē toe malcanderē **E**en is
neet behoerlyc dat nē desepe

Gray Scale

nighen solde werpē int bloede
 taer dat ghemene volck hoer
 alnussen i pleghē te offeren tot
 ten behoue des tēpels ainghesē
 tattet is een loen des bloddes
 ¶ beuēpde hillichē en dubbelde
 boesheit der valschen iode de
 hē ontfeen een cleyn ghebreck
 toe te latē als des vraders penū
 ghen te menghe mitte anderē
 alnussen der gueder mensche
 meer dat se dat vnosel bloet xpi
 iju soe vitherechtelyc wt stor
 teten en hē sonder sake wt haet
 en nyt vandē lyue ter doet brē
 ghe des een achtē se neet Doe
 ¶ se dan gheslotē i evenrade
 als dat se taer mette capē soldē
 en pottebackers acker totter
 begravinge der pelgrims

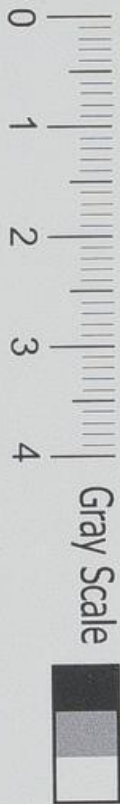
Gray Scale

Merket nu voert an myne
sele woe dat alle de pryncēder
presterē mitte scriben en mit
tē phariseen en mit vele
meer anderē vandē bosen
quadē scariantē staen voer
pylatus hof mit quadē fellē
ghemode en ghelate vopēde
en crischende als gripēde wol
uen mit grote blangher
bwahtēde syn te wt comste
wāt als sūte iohānes bescreyft
de piteen en de pharizeer
ene guigē totter tyt seluē
neet in pilat ghes op dat
se neet ghemerket en sol
tē wertē vandē gheme
nē volc en hē seluē neet
en soltē besnuttē oūmits
deningāck enes herdens

73
hues meer bequame moed
te bliue en reyn vme toe
ete dat paesbroet alle de oc
taue vā paesche doer wāt
de tyt vā te etē dat paesche
lā was voer bi en gheleden
als vp tē wittē donredach
des auēdes doe de soete ihsus
dat seluē ghegetē hadde mit
synē discipulē pilatū dan ho
rende dat grote ghecris en
quaet ghelaet tatter was
voer syn hof en oec mede
anmerckēde tatter nemāt
ene was vā hē allen de tot
hē bīnen quā vme hē en
ghe iformacie en vnderwijs
te doen vande quade ghe
vudhte dat daer gheschede
en besonder

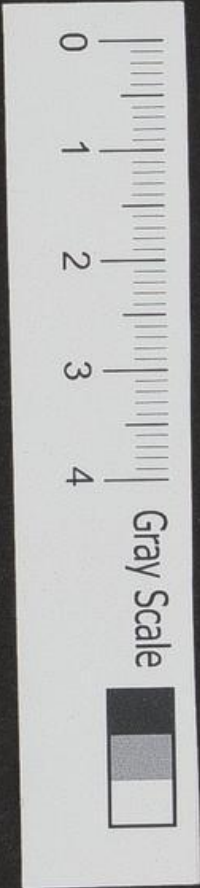
mal wiste dat de ioden dat
leten allene wt enre hande
gheuefcheit en daer inne
daer inne i syn hoes neet en
woltē comen v̄p dat se van
den anderē ghemene volke
neet berispet noch bestaffet
ene solden werde soe is he
ten lesten seluē tot hē lude
wt ghecome inne toe v̄ne
men de sake van alle dese
dinghen. **D**eende dan dat
se den v̄noselē ih̄n soe wre
delyc hande gheuāghē ende
ghebonde en also ianerlyc
nufmaket dat mē s̄ myn
like ansichte nauwelike
seen muchte oūmits alle
te v̄veyncheit daer se hem

Gray Scale

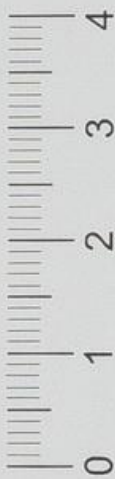

mede bespre ghe hadden soe
 waert he seer toornich up hem
 lude en sedde aldus **W**at cla
 ghe hebbe gy up desen men
 schē **G**hy hebt hē bi nu seluē
 genāghe en ghebonde allees
 of he ten doet **B**oeent hadde
 dat nu gheen sijn georleest
 een was **A**ngheleen dat is
 nu dat neet ghecofentteert
 ene hebbe noch hē mit sentē
 ac vā rechtē vūwesen ene
 hebbe **D**aer sine soe nemet
 hē weder sine en bōrdelt
 hem seluē also ghy dat voet
 de hoghe moghentht des kei
 des wilt verantworde ick
 een wils my neet vnderwā
 den **D**e valsche ioden hebbe

gheantwoert **W**en en solten nu
desen man neet ghebracht
noch omme macht ouer ghele
uert hebben ten ware also dat
he hadde ghewest een quaet
auertadich mensche wāt in
sint daer vele te wys en te
doch kan toe dat in ons dat in
mermeer solder vnderwijnde
En daer omme soe latet dy ghe
noch syn dat in hē hebben ghe
examineert en onder socht en
ghetughe als dat he de doet
wal heuet vdeent **D**oe sprach
pplatt) mit groter bwerden
totte ioden **I**t nu ludē ghenoch
dat godesen man hebbet vnder
socht en gy daer mede tot my
ghetome **I**t soe laet in selues
sentencie oet ghenoch wesen

Gray Scale

75
vme hē na wtwinſinghe van
nuwer wiſt vme hē te vordet
Daer vme ſoe nennet hē nut
in en doet hē dat recht Doe ſoe
woerde de iode vveert vme de
ſer woerde wille en boetnodich
ten hē ſelue vnder den richter
pylato en ſeden **E**henadighe
hē du biſte ons vandes keiſers
weghen gheſet tot enē richter
en wy kēnen dattu biſte vniſe
hē **D**aer vme begheren wy
dattu ons deſen valſche bedre
gheer wiſte toe wiſen vme te
cruce wāt in ſelue de macht
neet een hebben yemāt te do
den **D**oe begonſte pylatus en
weynich te luſteren en mach
de wat de ſake waer de ſe hē

0
1
2
3
4

Gray Scale

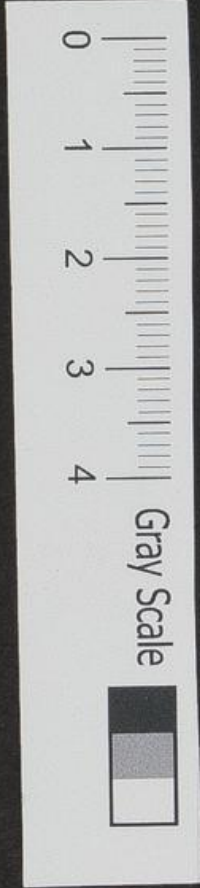
ouer seden van stonde an v
heue se hore stenen en ouer
loghen ten vnoselen ihu
valsehlike en bedaeyden
he van vele dinghe en seden
Desen mensche hebbē wy be
vontē als groet twyft ende
up loep makende vnder alle
vise volc en vbedende dat in
den keyser geen tribuet en
solde geue de he selue oec v
metet dat he xps is en eere
conick De eerste daghe ene
heuet iylat) neet geachtet
wat he selue een heidens
mensche was en vā een an
ter secte tan de ioden ware
Des ghelikes soe wiste he
wal dat de andere d'clage

Gray Scale

de se ihs ouer seden valsch
 was wāt sūnughe vā synē
 tenves hadden daer seluen
 bi ghesesē doe he sprack
 Gheuet ten keyser dat hē to
 hoert meer te derde daghe
 toech he hē wat an ghesen
 dat se syn psoen en deenstschēe
 te roren en cōtrarie tesyn de
 moghentht des keyseris wāt
 nemāt en mochte hē seluen
 een conūckheten butē des kei
 seris consent Doe sprack pilatus
 al spottende en sēde waer i
 breket he nuwe wyt Se ant
 worden In vuse wyt is ghe
 boten dat wi tē sabeth solden
 mieren vā allen wtwendighe
 werke En dese ihs en heuet
 hē neet mitken alle de seke

gheſūt te makē up dē ſabbeth
En mit touerighe heuet he
den blindē ſeende ghenaket
de cropelen gaende ende pe
ſeten menſchē bloſet pilat
ſede **D**it en dūken my ghene
quate werke te weſen daer
mē den ſabbeth mede ſolde
moghe brekē **H**e antworde
weder **H**e is een boes menſce
en al dat he doet dat doet he
nuttē duuel en i den name
vā beſrebuſ werpet he de
duuelē wtē menſchē **O**ch da
er ſtaet de ſoete ihūſ ſoe gued
tierlyc voer den richter pila
to mit neder geſlaghe oghen
mit gheneych den houede en
ſyn handē ghebūden up ſynē

Gray Scale

4

3

2

1

0

77
ruyghe **H**e de daer was de e
wighe wysheit en dat woert
des almachtighen vaders heft
hē daer gelyc als een stome en
leet hē al dat ouer segghen dat
hoer wrede diuulsche herten
ghedenckē condē sonder enige
mitschuldighē. **D**aer vme o
mensche de daer gherne solde
ste na volghē de salighe voet
stappē onses herē ihū xpi eere
laet ju dit schone exempel neet
te vghelies gedaen wesen en
leert doch een heert woert v
draghē vme synē willē de soe
uele heuet vdraghē en hē sel
uē soe menichwerle heuet late
ouerlegghē vme nuwē willen
Merket voert en legghet ouer

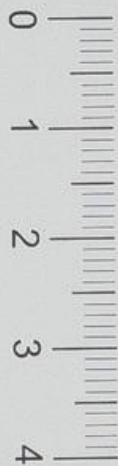
mit en hertelyc mededoghen
woe de soete moder en vuer
te mote mochte wesen de alde
nacht ouerwakede en een gaf
hoer selue geen ruste mat se
bekende i ten gheeste alle de
vsmactheit en bangich^{te} ia al
de vmenschelike wreetheit
der onspreekeliker pynē de
hoer leue sone leet en waer
vme en van ween dat he se
leet **E**n als se qua mit maria
magdalena en hoer twee suste
ren vme hoer leue kint te soe
ke en te vnemē waer he ghe
bleuē meer och toe hoerde se
ene deoughe maer en en drouē
ghe quade meer en vernam
als dat he toe hantē stont

Gray Scale

voer den richter pilato **W**ch
 woe drouchlike ghenck hoer
 dat i wāt se was de ghene
 de allene bekende syne gotli
 kemoghentst en syn moghe
 de alnechtichst en woe gher
 ne tot heden ioden i syn tike
 solde hebben ghebradht i den
 tat se i syn hul ghe leei ghe had
 den wille ghelouē en ghehol
 ten als se tan mit eren bedrof
 den gheselschap soe veer quā
 tat se hoerde dat grote ghe
 roep en felghelaet dat de qua
 de schariaite deden ouer
 horen gemynde sone och soe
 leet hoer moderlike hefte soe
 menighe doet mee en bouē
 altoe se quā doer dat wrede

Gray Scale

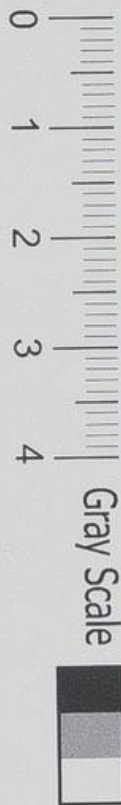
volck en haer leueknutsach
staende woerden richter pila
to soe yamerlyc mismaket
syn hande vp synē rugghē
ghebondē als een deef syn hul
ghe anshyn welck de enge
len altijt begheren te schou
wē aldoer wondet en besme
ret mitte vubeynē mulere
spekel also dat mē hē te han
tes neet kenen en michte
En de ghemijde ihus sy leue
moter seende en bekēnende
den grote rouwē de se leet
vme synē wille soe woerde
alle syne pynen vnyet ende
ghedubbelt en dat sweert
des rouwē doer sneet haer
beiden alre hulgheste herte

Gray Scale

2
3
Doe ghenck dan pilatus ider
metramer en dede alde and
wt gaen en gheboet datmen
ijm totte brenghē solde Ende
als he daer ghebracht was soe
heuet he hē gheuraghet van
tat derde pūte dat hē de ioden
an seden en seze **B**istu een conūck
der ioden **I**hus antworde ma
ghestu tat wt dy seluē of heb
bē ander mensche nu dat ghe
secht vā my pilat **I** sede **M**een
di tat ic een iode bī **D**yn volc
en de biscopen de daer syn de
madytichste en de alre meeste
vande ioden de hebben di my
gheleuert wat heuestu tegens
hē misdaen **I**hus antworde
als hubertus **I** secht **I**ck hebbe
hē vele guedes ghedaen want

hoer blindē heb ic siende ghe
maket hoer douē horende
hoer seken ghenesen en hoer
beseten vloest. **P**ylatus sprac
mede **S**istu dan een coninc
Ihus antworde **D**u seggest
dat wāt ic hī een coninc
meer mī conincrike en is
vā deser werlt neet want
hadde mī rycke vā deser
werlt geweest myndeares
en knechten solde mī wā
bescherme en voer mī vech
tē also dat ic neet en solde
ouernerde gheleuert iden
handē der ioden **M**eer nu
soe en is mī rycke vā deser
tyt neet **D**oe pylat dat ho
erde dat ihus ryke neeten
was vā deser werlt soe was

Gray Scale

61
he walte vreden wat he mer
kede dat he des keyfers rike
neet ene begheerde noch he
neet hinderlyc en dochte te
wesen i synre macht. **N**ochta
vwoonderde he he seet wat
conūck de soete ihus wesen
inuchte en sede. **S**oe hystuda
een conūck. **I**hus en heuet des
neet missaket meer he belie
de oetmotelijc de waerheit
en sprac. **D**u segghest dat **I**c
en segghe des selue neet noch
ic ene berome nuy des neet
vme vā den mensche ghe
eret te werde meer daer toe
hi ic geboren i ter werlt en
ghetome vme ghetughe te
gheue wāder waerheit. **P**
latus sprack. **W**at is de waerheit

0
1
2
3
4

Gray Scale

En mit den dat he dat woert
ghespraken hadde soe trit he
wt totten ioden en he een v
wachte dat antwort neet va
der vraghen den he misse hen
gedaen hadde wat he hoerde
dat grote rumoer en dat qua
de gheruchte dat de ioden be
dreue bute syn hof de welck
dat se seer qualiken namen
dat pylat soe langhe speake
heelt int hemelyc mitte gue
dertene ihu wat se sorchden
dat he ihus mit synē soeter
woerden solde becallē en vnd
wisen also dat he he vry solde
laten gaen en vlosen wt ete
hantē. **O**ck wat pylat tege
der waerheit noch solde doen
en te vnoselē ihu de daer was
de euinghe waerheit soe in

rechtelyc solde vordelen ter do
et soe en was he neet werdich
vele guedes te horen vander
waerheit. **D**oe sprach pilatus
totte ioden aldus. **I**c een vijn
te geen sake i desen mensche
daer he den doet mede v'deent
heuet. **O** pilate du beghynste
dijn richte seer wal meer leid
du en bliuest daer neet lange
bi. **O**ch woe vele vande richten
hebdi noch vpter werlt de dij
exempel na volghē de hē neet
een vntfeen dickewile valsce
vōnisse te gheue imie toe bli
ue i even dienst en te behol
den der herē vrentscap. **D**oe
vheue de ioden hore stemmen
en repen mit groter vwoeth

Gray Scale

He heuet al dat volck betoert
nut synre valsche lere aldat
lāt van iudeen doer beghe
nende vā galilea tot iherlm
toe **D**it seden se daer vme.
ōme pilate een vrese an te
lagen vā een upstal dat hem
ouer michte comē vme
ihus wille de vā galileen
was also alst cortelyc ghe
boert was vā enē ghehetē
iudas galile^{us} de welck enē
grote vsturighe hadde ghe
maket aldat lant vā iudeē
doer nut syn mede helpers
vme welker saken wille de
dese pilatus alte samē tode
En daer vme brochtē de bose
iuten desen ~~rode~~ uploep pila
to i ter memoriē up dat he

Gray Scale

0

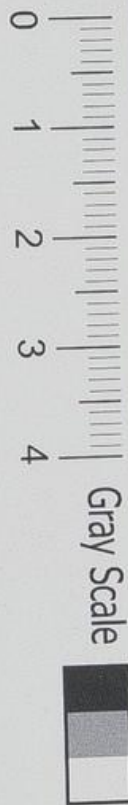
1

2

3

4

22
ih̄m te lichteliker solde doer
helpen **A**ls pilat⁹ hoer galileā
nomē soe vrachde he of ih̄s
vā galileen was **E**n doe he da
er seker kēnisse of hadde mit
fanghē dat he waer vā herō
des macht soe beual he der
loten als dat se ih̄m solden brē
ghē tot herodē de doe toe ih̄m
ghecomē was ume daer sijn
hochtyt te holdē up dat he hē
solde ordelē na eeren wille en
pylat⁹ also vande mā mit sla
ghē muichte werden **W**e solde
nu cōnen bedenckē te rechtē
woe wredelyt de bose tyrānen
den bnoselen ih̄m doe namē
vā dan en **v**a wat groter ver
smaeth^t se hē an deden onder

weghen **D**e bonde syn hulghe
hande up synē rugghe se lei
den hē te middē doet de stat
vā ihellū mit soe anxtelikē
ghebere dat se alle dat volc
rozende makede en bivetē
sme ihū te blasphemever
en ropē **D**eet hyc is de valsche
pphete en bedregher des volkes
een oūtredet der ewen en der
wt **H**e is ī mecht en ī sundē
gheboeren he is een wyndrā
ker en een vrent de publica
nē **E**n al voertgaende woepē
se hē mit drecke mit slickie
en mit stonē spreden vake
ī syn mylike ansichte en sloe
ghe hē mit stocken up sy ghe
benedide houet **E**n de wrede
tyran caphas nutte anderen

Gray Scale

prince der prebete en olderen
 des volkes lepe voer heen mit
 groter haesticht en clagheden
 den conick hewde ouer de que
 dadighe ihm vele grote clage
O deuote sele merket nu woe
 de alre drouchste moder ende
 iuffer een sone na voers na
 volghet mitte anderē deuote
 vrendinen xpi. **O**ch wat groter
 rouwe leet doe hoer moderlike
 herte doe se hoerde alle de grote
 wrethet en bespottighe demen
 een leue sone dede. **M**aria
 nu syn gy ghe worden ene ver
 sinadenusse des volkes en ene
 vuntighe der vrouwe de altyt
 heuest gheuest de alre salichste
 en ghebndiet boue alle vrouwe

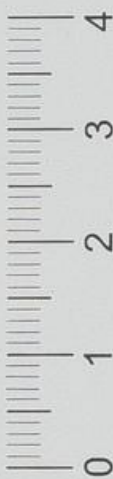
Gray Scale

wāt v̄me der groter nudich^t
wille de dat v̄danckbaer volc
hadde tot nuwē enughē sone
soe hadden se nu ī groter v̄wer
den en̄ ene muchtē dyne mo
derlike presencie mit genen
guedē oghen ansoen. **D**oe wys
den se mit erē sūdighē v̄yngē
v̄ de fonteyne der bāthertich^t
Ialre boesheit en̄ ī spoet ende
v̄pē als bresscheude leuuen
tot malcanden. **D**et de v̄nsa
lighe mod' en̄ deaghesten des
v̄leiders de desen v̄alschē p̄p̄hē
gedraghē en̄ ī sondē der werlt
ghebracht heuet se is werdich
mit hē ghecruest te werden
Waer v̄me laetmē se leuere
en̄ waer v̄me en̄ v̄brantmē
se neet. **L**aet se ons oec doden

Gray Scale

84
nutten bedregher horen sone
of leuedich begraue in der gal
ghe des bedreghers Och alte
guederterenste en schamelste
uifer mala gy een weren va
ven alle desen vsinaeth neet
bewet noch vtoert meer mit
stille en guedertere gelate
heuestu dit alte same soete
lyo vdraghe wat dy moder
like herte was also venucht
en vsloende dat bitter lide
nuwes ghenyden sones dat
ghenel duich ter werlt nu
michte beweythe en vscher
de va he Soe volghede se he
na mit grote vsuchte ende
wtstortighe va vele tranen
altot herodes hues toe daer

0
1
2
3
4

Gray Scale

hoer leue sone soe wredelyc
i gheleit waert en se moeste
lute bliue staen. **O**ch was
banghe was hoer toe mode
wat se bekede i den gheest
alle de grote wretheit demē
hē daer binen dede. **E**nde
als de conick herodes ijm
sach soe waert he seer vblit
wat langhe tyt hadde he be
ghert ijm te seen en nuthē
te spreken vne des willen
dat he vele dinghē vā hem
hadden ghehoert en meen
de enrehande tekenē of wō
derlike dinghē vā hē te seen.
En he deden bi hē sittē en vra
ghede hē vā mānighe dingē
En bi sonder als sonughe le
vers seggē soe wachde he ijm

Gray Scale

85
of he de ghene waer vme wes
wille syn vader te wete hevo
des ascolonita alle de kinder
dede doden. **I**te of he de ghene
waer de de deconighē tot or
enten quemē vsoeken mit cof
telike offerhande. **D**es ghelikes
of he ware de ghene de lazaru
vwecket hadde vander doet
en de den mensche de blint ghe
baren was weder vme weder
seente makede. **H**e sprack totte
sachtmodighe ihm. **B**istu de ma
de dese miracule heuet ghedaen
soe gheuet my dattoeken ick
sal ju also vele eren doen als
ju my vader persecucie dede
en doet nu tekenen en wōd
like dinghe i der presencie

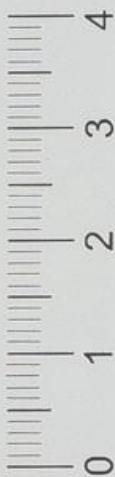
Gray Scale

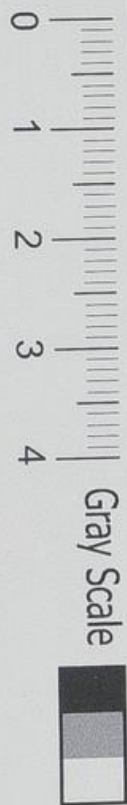
van my en wattu begherste
dat sal ic dy doen en vlosen
nu van der doet En vnse leue
he swech tot allen dinghen
want he een wolve dat hulge
werck vnser vlosinghe neet
langher vtrecke Doe spreke
de prince der presteren totten
conick herodes He is broekich
gheuonde in de lande vare
galilea en taet vme en derf
he en woert neet spreken
als herodes sach dat de myn
like ihus een woert neet en
sprack up alle dat he he vrach
de en de prince der presteren
mittē scriben stonde stadelyc
he bedaghe de sonder vpholde
mit vele valscher reden soe

Gray Scale

dat se den conūck herodes seer
 maeyelikē waren als se mila
 to te voren gheuest hadden
 soe heuet he hē seluē seer ver
 wurert vp ihū en sloech hē
 als stūnghe segghe an sūghe
 bīdide wanghe en sēde pilat
~~to~~ waende ny enē wfen mā
 ghesent toe hebbē meet ny
 dūcket dat he ny enē sot ge
 sent heuet. En he settode syne
 croone mit grote spot vp dat
 conūcklike houet ihū en spiede
 ī syn hulghe ansichte en sēde
 weset ghegruet conūck van
 isrl' woe glouoēs bistu nu. En
 neet langhe daer na he nam
 de croone wedeb wredelyc vā
 syn houet en dede hē ardoen

en e myt deet tot een teyken
der bespottighe en sode. **N**emet
juwelen sot weder en leidentot
pylatū en settet enē streve hoet
vpsp houet als men sotte plach
te doen. **E**n aldus seendē hero
des weder tot pylatū en bedac
ten seer. **E**n vande daghe voert
soe synse vrendē ghewoerden
ouermits, dē vrede samighen
conīck ih̄m de toe voren mal
candēvē hatedē en grote man
den waren. **D**e hylghe lezer se
bernardus secht dat i al herodes
ghesynde nemāt en was se
een deden vnsen leuē heren
een sonderlighe liden an ofte
vsmæthert of schande. **D**e ene
sloech hē van voren de ander
van achteren se toeghe hē by

Gray Scale

den haren en mitte baerde en an
 den clederen alsoe dat de sacht
 modighe ihus als men secht
 tot xxx reisen toe daer swaerlyc
 of ter eerden viel. Dit sach de
 wrede herodes an allachende
 en he seer daer af vblidende. Ten
 leste neme he de vghenadige
 hondē up vander eerde ende
 also ghedede mitte witten
 spottelike dede bestonde se he
 wredelike voert toe tocke
 en weder omē te brenghē totte
 richter pilatū. Dyt witten deet
 was soe lanck tattet de soeten
 ihu na slepede en waert mā
 nichwerue betredē van syn
 hylghe voetē also dat he daer
 vaken ouer viel en te male

Gray Scale

swaerliken neder storten ter
eerden soe nemē se hē dan wro
delikē weder up en toghē hē
voert mit groter haest wāt
de tyt bestont hē toe v̄dretā
dat he soe langhe leuede. **D**e
ghinghē oec veer vā hē up dat
men te bet hē solde moghē sien
en repen mit luder stemen. **S**iet
hyt den v̄leider des volkes
den sot en den valsche pphete
En aldus v̄woecten se dat volc
v̄me hē te bewerpe mit slyc
en mit dreche en hadden syn
ghebūdide ansichte also mis
maket dat mē hē neet beken
nen en nuichte. **O**ch de soete
moete. **M**aria vol druckes en
lizens volghede vā veer nae

Gray Scale

4

3

2

1

0

mit groter misprekeliker ban
 gicheit wāt se een michte ere
 leuē sone neet helpen. **O** myn
 sele merket hyt de grote v̄sma
 etheit dynes brudegōs ende
 spreket mit grote v̄wūderen
 tot hē. **O** conūck der conūghen
 en heet der herē. **O** ouerste mo
 ghentht den cherubin en sera
 phin te deenste staen voer dē
 welcken de archengele hē mit
 seen en de potestātē heuē woe
 weert he nu ter schandē ghe
 bracht. **O** ewighe wysheit idē
 welcken alle de scatten der
 wetenscap godes vander ewic
 heit i besloten syn woe werdi
 nu aldus bespot. **O** conūck der
 enghelen woe werdi aldus

Gray Scale

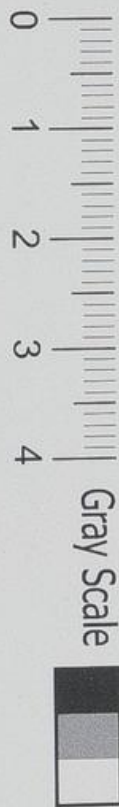
vsmaet vā dym volc en̄ soe scā
delyc under de vōte ghetreden
Och woe mach de hemelsche
vader dit liden en̄ anseē vā
synē enyghē sone de hē in allē
dinghē ghelyc is **O** edel men
scheit woe syn gy nu bedruet
en̄ ghelate **O** vnbefinutte sele
een spēghel alre vēiden woe sō
gy nu aldus vsmaet en̄ vdues
tert **A**ls de suete ihus dan an
terwerf quā tot pylatū soe reep
pylat⁹ tot hē de twe biscopen
quā en̄ cayphā nuttē p̄cipale
vande ioden en̄ sprac tot hem
Ghi hebbet my desen mensche
ghebracht als toe wesen een
vkeerder des volkes **H**iet ic
hebbe hē under socht en̄ ghevra

Gray Scale

29
ghet als recht is i der teghenwoe
dicht vā nu allen en vnder alle
dat ghene dat gy hē ansetghet
soe en vnde ic i hē ghene sake
des dotes noch herodes mede
wāt ic hebbe nu met desen mē
schē ghesent toe herodē en he
en heuet daer neet anghenō
dē daer he dē doet me de solde
vdeent hebbe **E**n of he nuwe
ewe yet toe na ghespraken
mach hebben daer vme salic
hē doen gheyselen v dat he hē
v een ander tyt mach wachte
Vnter des soe quā pilat i den
syn woe dat men dē ioden enē
ghenāghē plach alle iaer quyt
tē late i der ghehochnisse etc
vlosinghe vte lande vā egypte

Soe sprack he tot hē allen en
sede Dat is een olde ghewoen
te vnder nu tathnen nu enen
gheuanghē quyt en vri ple
ghet te late inder hochtijt
van praesche **W**een wildi dā
dat ic quyt en vri sal laten
barrabam of ijm denē noe
met te wesen xps Dit dede
de richter pylatus inne deser
saken wille wāt he hapede
en meende dat de princē ende
dat ghemene volc iuners
ijm solten vkesen voerde bo
sen barrabam de enē groetē
vploep en tindracht binen
corten tiden hadde ghema
ket i den lande en hadde
daer een bouē ene vanden

Gray Scale

95
Ioden doet gheslaghe en ver-
moert. En want he nemant
een wiste vandē gheuāghe
de den Ioden meer quades
hadde gedaen dan dese bar-
rabas soe pponerde en settede
he barrabā uer alle de anderē
en machde wīdi dat ic quyt
late den conīck der Ioden.
Recht of he sede aldī. Dat is
nu vele meer ere ijin te vkefe
de nu soe vele dogheden heuet
bewesen soe dat de sūnighe
hē nomedē te wesen nuwen
conīck en messia de nu beloest
is dan hē te vsmadē en te ver-
kesen den bosen doet slaghe
barrabā de nu ludē soe vele
quades ghedaen heuet ende

Gray Scale

noch doen mach iden dat he
bluuet te lue **D**yt sede pilat
want he wal wiste dat de fel
le ioden allene wt hate en
nyt ihm hadden gheleuert
i sine hande **D**e prince der
presteren en de oldeven mer
keden dat ghemene volck
bestot te twuefē en wolden
begherē ihm quyt ghelate
te werde wāt dat grote qua
et dat de quade scalck barr
bab hadde bedreue hē noch
soe veersch voerstūt soe rede
se den simpeler unghelerte
volcke mit euen schonē woer
den en huerde se daer to mit
gyste en gauē dat se nūmers
barraban solden eyscher

Gray Scale

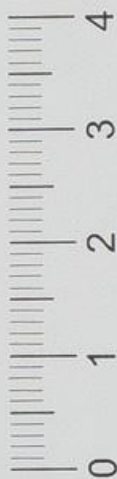
97
quyt te holden en den inoselen
ijm solden begheren ghe cru
set te werde **A**ls dan pilatus
hadde ghespanen de menscha
le sittende als een richter te
behoert imme een vā beiden
mit sentēcie vā vōnyste quyt
te wyfen te wetē ijm ofte bar
rabam den se begherde soe
seende syn hufrouwe tot
hē al dus tanighe botscap
Wat gh doet en onderwyf
ju neet vā desen rechtidi
ghen mensche wāt my is
hudē vele vōreter gemoet
ī een visioen omme synē wille
Dit dede de bose gheest daer
ōme wāt he merkede dat
de hul ghe vaders de daer

seten int voerborch der hellē
begūden hē seluē seer toe ver
bliden dat hoer voer vechter
xps syn bitter lidē te hantē
hadde begūnen en besouder
doe se v̄nemen dat he oughe
leriert was dē richter pilato
soe waren se noch se noch meer
v̄blyt wetende sekerlyc dat
daer oustaende was de tyt
hore v̄losinghe **En** daer imē
wāt de duuel bekende dat
he ouermits dē doet des soes
godes solde v̄lesen synē w̄f
ider hellē en alle synē macht
up der werlt ouer dē menscē
soe v̄weete he pylat h̄usrou
we imē voer ihm toe biddē
dat men gheens sins hē solde

Gray Scale

92
doen up dat he also der men
sche salicheit mochte belotte
dat se nūmeers neet vlosset en
werde. **M**reer de richter pyla
tus an merke de de onstadij
en de natuerlike iamerheit
der vrouwe soe en heuet he
siner hufrouwe woerden
neet vele gheachtet meet
he dochte te vvolghe dat
ghene dat he voer he hadde
ghenamē en sine sake ten
eente toe brenghē en daer
vme sprach he totte ioder
ween wildi dat ic ju hou
desen twee quyt sal anfen
Doe repen al dat ghemene
volck te samen in een bege
ren isin neet meco barraba
pylati sede. **W**at wil gy dat

0
1
2
3
4

Gray Scale

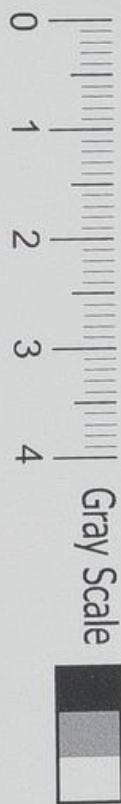
ich doe den conūck der ioden **h**e
repen mit luder stemen **C**rus
ten cruste pylatus sprack wed
Wat heuet he misdaen **D**e io
den hore stemen vlieuende re
pe noch luder als dat mē solde
arucē **H**och sprack pylatus der
deuwerf vme ih̄m te mischul
dighē **J**c een vynde gheue sa
ke des todes ī desen mensche
Daer vme sal ic hē corrigeren
en also latē gaen **D**e wreden
ioden bouwerde hē seer v̄
pylatū wāt he soe menichwet
ue vphaelde dat he gheue sa
ke en hadde vme hē te doden
en repen altyt nieer en luder
als rasende hondē **C**rustē cruf
ten **S**eeude pylatus dat he neet
neet ene voerderde en ih̄m

Gray Scale

neet langher ontschuldighē
 muichte soe leet he hē barrabā
 quyt de een moerdener was
 en een doet slagher den se be
 gherden en beual synē deenwey
 dat se ihm binen solden nemē
 en gheyselē imē toe beseen of
 he de wrede ioden also muich
 te bemorwē also dat se nader
 gheyselighē hē dat leuē woldē
 laten behouden. **O** deuote sele
 merket nu en ouerlegghet
 mit groter danckbergh^t wat dyn
 ghemyde hē toe pme tyt alge
 leden heuet imē de leste van
 ju en woe he gheleit waert vā
 den enē richter totte anderen
 doet alle de stratē vā ihm mit
 soe groter wretheit en lasterlike

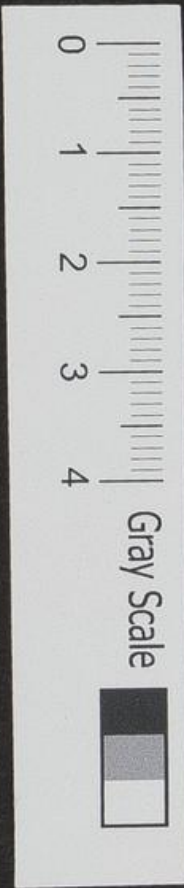
gheruchte en dancket hē van
alle desen en oec mede dē vad'
i der ewicheit sprekende dit
O na volghende **G**hebet
alle barnhertichste va
ter de meer mitfarnet hefte
ouer ons vnzalighe mensche
dan te sparen dynē alre leue
sten sone ghedencket ende
mitfarnet vnser trancheit
voer welke de soete ihū god
en mensche te prime tijt
waert ghebracht voer den
wrede richter pilato en daer
valschelike beschuldighet
en van daer mit groter wret
heit ghetoghe voer den to
nick herodes en vā hē ien
mit cleet seer schandelyc

Gray Scale

0 1 2 3 4

bespottet en also wedet inne
 toe pilatū ghebracht mit
 quaden fellen ghelate **I**c bid
 de di gheuet my gracie dat ic
 voer my ouerste altyt moet
 staen ighelaten **h**t myne ghe
 breken oetmodelike te horen
 en oec ghetne te beteren en
 de bespottighe en vmanighe
 vā my euen mensche lytsam
 like te vdraghe up dat ic also
 mach werde gheleit vander
 ence doghet i de ander en ten
 leste moet seen god der glorie
 i syon voer weens salich wil
 dy enughe sone hē neet eere
 heuet vntfeen ghelept te wer
 den vā den enē richter totte
 anderē **G**heuet my oec leuehē

dat ick doch dat mitte cleet
myntre professien nūmermet
ī curioesheit ghebrukē eer
moet noch teghens juwē alre
leuesten wille īlelike sūndē
dat enich syns besinutte moet
voer weel de ghemynde sone
ihūs xps hē soe scofferliken
ī een int cleet heuet latē be
spotten **Quernuts** dē seluen
herē ijm xpm de ouer al moet
syn ghebīndiet **Amer** **D**es
ghelikes soe keerdī seluē tot
Maria en vtroestse soetelyc
wāt hoer moderlike herte wāt
ghebrokē vā alle de grote v
smadenusse en nye tidunghe
de se ī elcker vrenhoerde vā
eren leuē sone en grotet se de

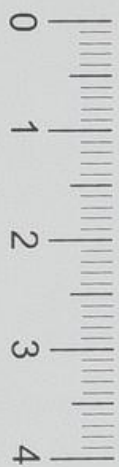

Gray Scale

uotelike mitter enghelſcher
grueten ſegghende *Aue maria*
Wattu toe terte dencke ſalste

De terte tyt ſoe gaet
wt mit enre mijnen
der ſelē en beſoet woe
de wrede richteſter pylatus ge
boet dat men den alre vnoſel
ſten ihm ſolde vntdeden vme
ghegeyfelt te werden *Mer*
ket woe de ſoete ihuſ der
quadē knechte halp ſyne de
ter wt wecke recht of he ſeg
ghen wolden *O myne kinder*
al een hebbe ic deſe gheeyſelin
ghe neet vdeent nochtant
ſoe wil ic ſoe geerne vme nu
mer ſalicht liden *Als ſe ihm*
dan al maket ghemaket had

Gray Scale

den se hē mit groeter felheit
an een stenē sut calūpe bon
den en spānedē mit vepēn
vme syn ghebūde licham
en toghen syn ghequetste
armen soe wredelyc daer vni
en būde syn hylghe handen
mit harden coerden vme d'
calūpne also styf dat hē dat
bloet tottē naghelen wtber
ste Och se būde soe styf mit
synre serigher ghequetstet
borsten an der calūpne soe
dat he syn hylghe leden neet
coeren ene nuichste waer sta
et de alre eerbaerste en sca
melste ihūs naket ghebūde
ander calūpnen en vwach
tet de harde wrede slaghyer

Gray Scale

4

3

2

1

0

der bofer knechtē en staet be
 reyt vme de wullichlyc te vnt
 fanghē als cayphas de en de
 ander pryncē dat segghen dat
 de ridhter pylatus beuolen
 hadde dat men ih̄n solde gey
 selen soe gauē se hē ene grote
 sūme vā penīghen dat he hem
 doch bouē matē seer solde doen
 slaen v̄p dat he nūmers der
 doet neet ene mitghen ge s̄n
 als men leset ī sūte brigitten
 openbarīghe soe was de calup
 nie daer de suete ih̄us an ghe
 būdē wert also dicke dat syn
 hulghe handen vme der calup
 nen gherecket malcanderen
 neet raken ene nuuchtē v̄p
 de spacie vā twee hāt breet soe

Gray Scale

nemen se sterke selē en toge
soe lanch mit groter ghemelt
dat se se ten leste by ene broch
ten **D**es ghelyc bondē se syn
ghebndide voete also styf
dat he de gheen syns vorer
ene michte **S**oe waren daer
twe vande alre sterkesten
en vredeften manen en be
stondē den inoselē ihm also
vghenadelike te slaen mitte
alre sceepste voden vā diste
le en van doerne ghemaket
beghinende vande voeten
upwerts en soe voertgaende
van beneden tot bouē up
dat se dat hylghe licha alte
samen michte doer woude
en jūmeers mit ghene bār

Gray Scale

17
herticheit en solden werden
beweghē **W**āt hadden se begū
nen vande houede nederwer
des soe solde al s̄ licha ouerlo
pen hebben vande blode dat
se neet en soldē hebben cōnen
vnderscheiden oft al wal doet
wondet hadde gheswefen ofte
neet **O**ec mede daer s̄me dat
se seluē oec neet ene solden ge
toghē werden tot enich mede
liden of van anderē mensche
ghebeden s̄me dē sachtmodi
ghē ihm yet toesparen **A**ls
de eerste twe moede waren
en neet meer een inuchten
soe stonde daer twe anderē
vp en hadden ghemaket
gheyselen vā schorponere

0
1
2
3
4

Gray Scale

en waren tottē eendē mit ve
le knopē welke knopē waren
doer wracht mit scarpē yferē
hakē wal enē haluē vunghe
lauch en hieten i der olden
ewen scarpioenē Och hyv me
de sloghen se den soecten i jn
anderwerf vā benedē upwer
des toe denhouede toe en scor
den soe pamerlyc syn hylghe
lichā also dat vel en vleisch
bleefhanghe an de haken
En syn preciose bloet vloyede
neder wt alle dat doer ghe
wonde lichā inder det wre
der tyvānen votē en oec lan
ghes syn hylghe armen en
votē ander calūpnien ghe
būden also dat mē noch da
er aufset bescheidenlyc litte

Gray Scale

4

3

2

1

0

98
kenen des roeden blodes als
dese twee oec vnoyvet waren
en neet meer ene nuchten
en den vtschuldighen ijm mit
desen scorpionen also yamerli
ke hadden gheslaghe an de
ene side dat syn hylghe licha
gheverwet was vande roe
den blode of dat hadde ghe
wesen een roet scarlake soe
mit bide se he vander calup
ne en kerde he mitte ansich
te voerwert en bide he mit
ter doerghewoender sydere
ander colden calupne en syre
ghebnde hande boue syn
houet up dat se syn soete an
sichte bet solden rake moet
neme se scarpe roeden ende
buden de up syn hylghe borst

Gray Scale

ōme syne kneen en̄ om̄e sy
ne noten also styf dat he hē
neet rueren ene michte
Wch doe bestondē alle dese
veer ghelyc den guederte
ten ih̄n also wredelyc toe
slaen mitte scarpē voeden
en̄ oec mitte scorpionē neet
sparende oghen noch ansich
te also dat he neet heels be
heelt an al syn hylghe lyf
ten was aldoer wondet
en̄ soe de pphete iob spreket
van dat hol syne vōtē tot
dat ouerste synes houedes
ene was ih̄e gheue ghesūt
heit **W**ch dat edel iūferlike
lichā waert soe iamevlike
doer wondet de ene woude

Gray Scale

4

3

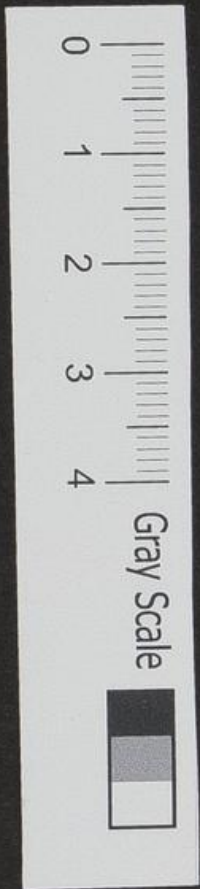
2

1

0

I de ander en soe auer gaten
van synē duerbaren blode
dat syn haer daer of al nat
waert en de soete ih̄sus ene
was anders neet an te seen
dan een voet gheuerwet lakē
tat versch wter cupē comet

O deuote sele merket nu
wal an juwē leuē brudegō
en seet woe yamerlyc he sine
juwē willē doer ghewondet
is **w**at als sunughe lerer
segghē soe hadde he waldū
sent wondē allene i sin hilge
ghebndide houet en an sich
te en i al dit bitter liden heft
he hē ghehat soe stille en soe
v̄duldlike dat he een waert
neet en heuet ghesproker
noch ghenurmuert teges

god synē vater de dat bitter
liden ouer hē v̄henghede noch
oec up den suetterē voer wel
kē he dese p̄nelidē moste
En alle dat bitter lidē dat de
soete ih̄us vā butē leet eere
was neet te ghelike bi dat
suaer liden dat he leet van
bīnen wāt he doer sach dat soe
mānuch ewich mensche hē des
v̄delachtich makē soldē ouer
nits horen sundē **D**aer v̄me
osele leert ju liden als ju lidē
an comet vā bīnen of van
butē en̄ hebt altoes ju īwen
dighe ogthen v̄pten elendi
ghen ih̄n en̄ gy solen seker
lye v̄troest werdē **A**ls dan de
sucte ih̄us aldus suaerlike v̄

Gray Scale

4

3

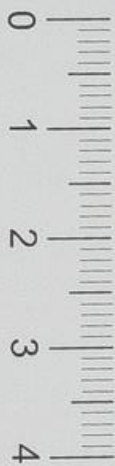
2

1

0

moyet was en vander calupnie
 vntbude en stont soe yamerli
 ke doer wondet dat een stene
 herte daer of ghebroke solde
 hebben vander ouerulodiger
 wtstortige des duerbare bloe
 des. En als he he neyche de ter
 eerden vme syne cleder te ne
 me en an te trecken soe nemē
 de wrede scariante de wredeli
 ke wt synre hat en caphas
 en de ander prince der presten
 spotteden daer mede dat de
 vnschuldighē ihūs soe elādelyc
 doer mont was. Doe sprack
 caphas tot pylatū. Myne le
 ue he castet den sot noch
 wat bet. Doe nemē he pylat
 de enes en bonde hem een

Gray Scale

een seel vme dat blodighe
doer gheuoende licha ons
leue herē en worpē hē also
teghens de stonē vloer voer
pilatus en caphas vōtē en
pilatus sloech hē r̄ slaghen
mit enre gheyselē tev lester
vā caphas. **O** deuote sele
merket nu dynē doer ghe
wordē brudegō de soe vele
gheleden heuet vme dynē
wille i der gheyselighe wāt
also he seluē sprac tot sy wtū
toren bruet sūte bruytta soe
maect he soe seer gheslaghe
en ghepyniet ander calūpnē
i ter gheyselighe dat gheen
mavtelaer meerre pynen
een leet noch liden eensal
dan he doe leet want als he

Gray Scale

0 1 2 3 4

sede den martelaren vlichte
 ic hoer pynne ouermits gothi
 ke vsporinghe daer ic se mede
 stercke i der selen meer myn
 hemelsche vader en vlichtede
 my myn liden neet als dan
 de soete ihu na al syne me-
 nichuoldighe gheyselighe he
 waende toe deden soe spreke
 de ioden tot pylatu **P**ilate leue
 he dese bedreyer sede dat he oec
 is een conick daer vme laete
 ons conen en deden als he toe-
 behoert **D**oe nomen de felle
 knechte den guedertere ihu
 en leide binen i dat maethues
 en steten he bwerdelyc neder
 vp ene stene sitten en repen
 tot he alle de scaren des volkes

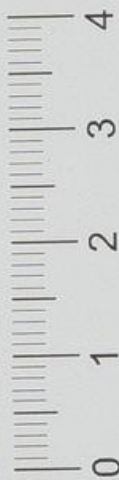
Gray Scale

dat daer butē stont en deden
hē an enē olden d'worpen mā
tel roet vā verwen en ghemā
ket vā syde. **I**n de tweede tride
ren dreiden te samē ene crone
vandē alre scarpesten zebesen
als de levers scriuē de vele scar
per waren dan perughe dor
nen wesen moghē woe wal dat
men ghemēnlyc secht dattet
doerne waren vme dat de ge
mene mensche de doerne beest
kēnen. **A**ls se dese soerpe crone
te samen ghewronghē haddē
mit een pfeven hantsche en
soe setteden se de soer wredelyc
up syn ghebndide houet ende
nemē twe groue stockē ende
leggheden se crusewys up de

Gray Scale

doerne conne en voer sterke mā
 nen druckeden se mit alle ere
 cracht i syn hul ghe houet soe dat
 de doerne ten slappe vā syner
 houede en ten oghen weder wt
 quome **D**omughe vnlte segghe
 dat dese doerne ~~hadden~~ conne
 hadde du set scarpe tacke van
 de welke ghinck der lry i syn
 ghebndide houet en makeden
 hē lry felle wondē dat een hart
 stark man hadde motē sterue
 van der alre mynest best leer de
 moghende hē vntheelt hē selue
 vme noch meer te liden voer
 de sūdighe mensche **D**e bosse
 scalken hadden hē soe wredeli
 ke i der coninghe se slo ghe up
 de doerne conne mit grote stocke

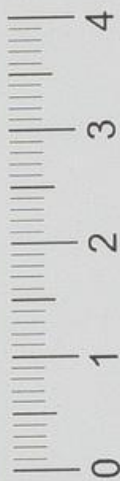
Gray Scale

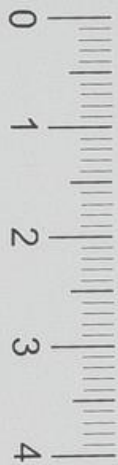
en druckeden se altyt deper
en deper i. En twe vā hē ludē
helden enē groten stock un
ter des wemodighe ihus kē
en helden also mit crachten
syn door ghewoende heuet
up teghens dē ghenē de dat
vā hanc mit groter ghewelt
neder druckeden. Dese doerne
axone was alsoe groet en bouē
soe vaste gesloten dat se dat
werdighe houet rūt i me
ouerdoete en door stack sy
nē hulghē hals en wanghē
Doe se i nsen leuē herē als
gheconet hadden soe gheuē
se hē een rept i de blodighe
handē en kneldē voer hē ne
ter i spot up een kne en sedē

Gray Scale

Ghettuet sistu conūck der io
 den here van isrl. **D**enemere
 he dat rept wedet wt der hat
 en sloghen vp de doerne crone
 also dat de doerne i gungere
 tot i de hersene na syne houede
 soe dattet bloet van syne wan
 ghe ouerulodelyc neder leep
En de vnutte knechte speghe
 in syn anichte en sedere
Du sot de di selue ghemaket
 heuest een conūck der ioder
 wi hebben di nu ghecroent
 mit een conūclike crone wy
 hebben dy an ghedaen eere
 conūclike habyt en veruert
 mit een conūclike staf i dyn
 hat seet wi syn dyne deentes
 en mit woerde en werken be

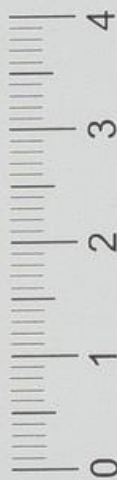
Gray Scale

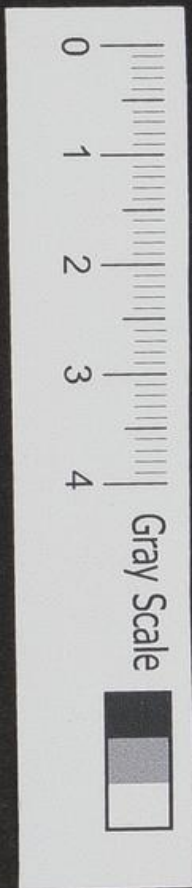
wisen in dy grote eerwerdicht
voer al den volcke. **E**n aldus
spottende speghen se stadelike
i syn hylghe ansichte en slogē
hē vaken mit hoeren handen
vme syne kēnebackē. **D**oe was
de soete hē soe mitfarmelyc
an te seen dattet een peghelyc
nuuchte mitfarmē en billy be
mozwēt solde hebbē al hadde
he oec een stenē herte ghehat
Hyt of spreket ongenēb de
leter dat vnse leue hē dre bit
ter doeten anghedaen woerdē
Want doer wondet waren
hē syne aderen doer slaghen
waert syn ansichte en doer
grauē waert hē syn hylghe
houet en dat nuttē scarpē

Gray Scale

fellen doerne **D**oe de vnoselijes
 aldus ghecroet en bespot was
 soe na he pilat9 en leiden ene
 lametliken gack tot voer dat
 dincthus en sette up enesteen
 trappe daerne he na alle den
 volke michte seene **E**nde pila
 tus sprach **D**oet ick beentheju
 desen man bute up dat gy mo
 ghen bekennen dat ick ghene
 sake i he en vinde vme toe do
 den **E**n de guedertere ihus
 ginck guetwillichlyc mitten
 richter pilato als een lam tot
 butens huses toe dragende up
 syn houet ene doerne crone
 en een purpur deet ouer sy
 nakede ~~de~~ licha hebbende
 i syn hat een reyrt voer een scep

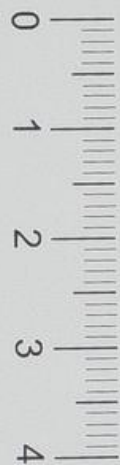
trū dat is synconūclike staf
Doe sprack pilatus in der tot
ten ioden **S**eet desen mensche
Recht of he segghen woldē
Mercket woe iamerlike dese
arme mensche is nufinaket
en doet ghemoidet en woe ia
merlyc alsyn licha is doet quet
set en ghescoert soe datmē daer
nauwelike en mensche an kē
nen en mach waer vme beny
de gy hē aldē seer vme een wor
dest wil dat he ghesprakē mach
lyebben tegghens juwe wyt
wāt alhadde he dat alghedaen
als gy ludē segghet he heuet
daer nu ghenoch voer gheledē
en sals hē up en ander tyt wach
ten Daer vme weset nutoe vre

Gray Scale

den en laet den armen niensche
 syn leue behouden. **D**oe de bisco
 pen ende den res den sach mo
 dighe ijm saghe ald' wrede
 like gehandelt en nufmaket
 soe een woerde se neet beweert
 mit enighe b'arhertich' meer
 se woerde altyt meer en meer
 vntsteken up he mit bitter ni
 dicheit besouder wat se hoer
 den dat derichter pilatus voer
 he sprack en wolde he quyt la
 te en se tepē mit luder stemen
Doet wech dē valsche bedreger
 wt ynseu oghen en hanghen
 dē v'malediden andē cruce
 wat anders en sulle wi neet
 te vreden wesen. **p**ilat' ant
 worde. **S**emet by he solue en

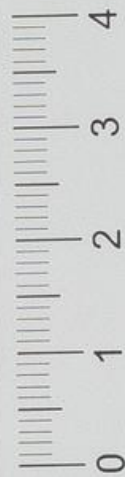
Gray Scale

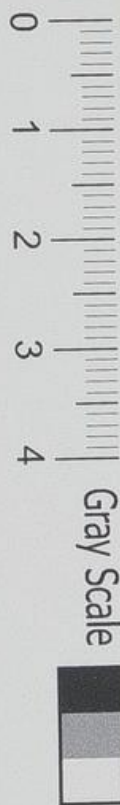
crucet hē ick en sals neet doert
wāt ick gheene sake i hē ene
vande vme te cruce. **D**e ioden
sedem weder. **W**y hebben ene
ewe en natwisinghe. vā dē
soe sal he storuē wāt he heuet
hē seluē ghemaket de sone go
des. **A**ls pilat dat hoerde soe
vresoe he noch meer dan te
vozen ihu te doden en leide
weder vme i dat dinc hies
en sprac tot hē. **W**aen bistu en
waer vme ene vaitwordestu
dy neet vā dat mē dy auer
secht. **E**n de alre wiste ihus
ene gaf hē gheen vaitwort.
Pilat sede mit groter vruwer
de. **W**aer vme ene sprekostu
ny neet toe. **E**ne wetestu neet
dat ick de macht hebbe dy

Gray Scale

106
to cruce of quyt toe laten **D**oe
sprack ih̄us tot h̄e **D**u enesoldest
ghene macht hebben ouer
my se ene waer di vā bouen
ghegeue **D**aer v̄me de ghene
de my dy ouer gheleuer heb
bē de hebben de meeste schult
van der tyt voert sochte pla
tus oersakē v̄me ih̄m quyt
toe holden van der doet **E**nde
ioden dat merke de soe repen
se mit luder stenen **I**st dat
tu des en quyt laetste soe ene
bistu des keyser v̄reent net
wāt we h̄e seluē een conick
maket de is contrari dē key
ser **E**n ene doestun sen wille
neet ~~wille~~ ~~neet~~ wy sullen
den keyser ouer dy daghen

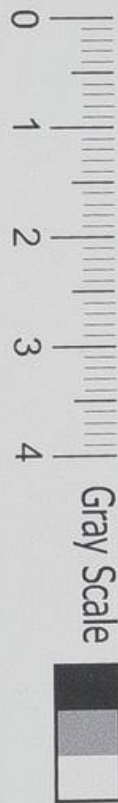
Als pylatus dese woerdere
hoerde dat he sine ih̄us wil
len syne macht v̄lesen solde
soe dachte he dattet betet wer
te den wreden ioden te wil
lē te wesen al hadden se in
recht dan hē lude te v̄toenē
en den v̄noselen ih̄m tegens
eren willē quyt te laten wāt
he duchte dat ih̄us was een
arm mensche en vā gheene
macht en daer v̄me ene mocht
te vā hē gheene wrake of co
men. **S**oe ghinck he mitten
v̄nuschuldighē ih̄u i dat dinc
hues dat was seer hasthe en
voer apen soe dat mē vā alle
syden taer i seen muchte en
he ghinck siten i de veerscha
er v̄me de leste sentencie te

Gray Scale

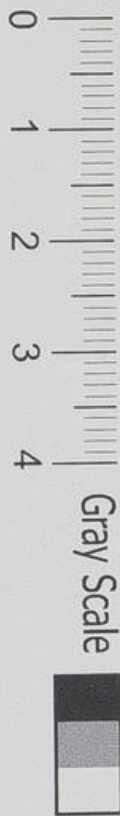
te gheue ouer ihm. En dit ghe
 schede als sūte iohes bescreyft
 up den guede vridach mitret
 ter sester vren vandē daghe
 dat na vnser ~~na~~ manere is
 te rekenē mitvent ry vren des
 daghes middaghes. En pilatus
 sittende i der vier scaer sprack
 totte ioden. **S**iet hyr iunre coninc
 En dit sprack he al schynpelic
 en spottē de mitte ioden. **H**echt
 of he sede ald. **H**ij segghet dat
 dese mensche den keiser te
 na sprekēt i den he ghesedjt
 solde hebben dat he is in coninc
Siet al hadde he dat al ghesedjt
 he is daer of ghenoch ghetas
 tiet en mismaket dat he hem
 des voert an neet meer bew
 mē en sal. En taer sine doet
 gy qualiken den armen men

schen vme des wille te doden
De loden dese redenē horende
so synse noch meer vbolghen
ghewordē en repen mit luder
stemmen. Doet hē wech doet hē
wech en hanghet hē an ~~den~~
~~te~~ der galghen des cruces. **P**ilat
sede. **D**al ic juwē conūck cruce
dat sal nu allen boerwaer we
sen tot groter scandē. Doe spre
ken de biscopen **W**ay een hebbe
ghenē conūck dan den keyser
Pilatus dat horende ende
doet mede aumerkede
dat he neet vordere en
muchte soe nāhe water in
een becken en wasschede sijn
handē voer hē allen ende
sede. **I**c bī vntsculdich van

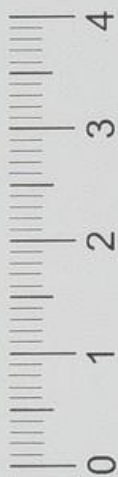
des rechtūdighe mensche blo
 des seet gy wat gy doet **D**oe
 repen al dat wrede volck ghe
 lyc en seden **S**yn bloet moet
 comē vponns en vponse kū
 deren **R**echt of se seden aldus
O pilate leue here gy een sulte
 iudaer neet anstoten noch
 uutseer vln te vordelē vnie
 dat he schijnt rechtūdig te
 wesen want alle de plaghen
 en maledyren de iudaer of
 comen moghē de neinen vpon
 vponns en op vponse kinder
O ghi bose wrede olders de
 hoer ey ghen kinder vinalē
 dien en doden eer se ghebarē
 werden **T**een is hē neet ghe
 noch seluē i ter ewich^b vlozē
 te wesen se ene begheven oec

al ewe gheslechte mit hē in
der hellen v̄domet te werde
Men secht dat der ioden k̄
deren hāt volblodes voer hē
brenghē wāneer se ter werlt
ghebozen werden toe een ky
ken dat ihē veruollet wēt
de grote maledyrie de hoer
olders hē toe ghewisschet
hebben doe se repen **I**h̄s blo
et come up ons en̄ up vnse
kunder **D**oe gaf pylatus de
sentencie dat mē ih̄n solde
crucē wāt he wolde dē iode
te willē wesen up dat he iū
mers syne macht mudyte
beholden **E**n̄ daer v̄nic is
he i der ewicht v̄domet als
de vntsculdighe ih̄s aldus

Gray Scale

177
Vordelt was soe gaf hē pilatus
den ioden ouer v̄nne hoer wil
le daet mede te doen. **D**oe namē
hē pilat **A** knedchten mit groter
wretheit en leiden hē wedet
v̄nne int raethues v̄nne hē noch
meer p̄nne en bespottighe an
an te doen. **E**n de ioden gauen
den scariantē ene grote sūne
vā penighen dat se hē aldat
leet solden doen dat se much
tē. **D**oe begonde se ih̄m te slaen
te stoten te bespien en te t̄t
ken de ene hyt de ander daer
en gheberde up hē also vreselyc
al hadden breefende leuue
gheuest. **D**e deden hē oec an
grote bespottighe en seden. **V**u
sole in den v̄leyder en valscē

0
1
2
3
4

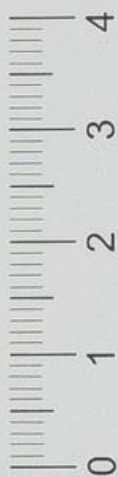
Gray Scale

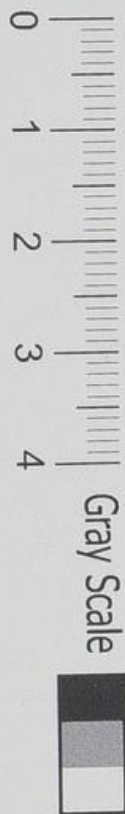
bedregher andē cruce hangē
O ihū ī den dattu en pphete
byste woe en seghestu dit
neet toe voren **A**ls dit ghe-
schet was en de tyt bestōt hē
toe vōreten doe sprack cay-
phas tottē den uez **D**oet den
valschen bedregher synes sel-
ues cleder an up dat he al-
dat volc bekēt mach werde
en laet hē syn egen cruce
draghen daer he anhangē
sal **E**n doet hē gaen tusschē
twe moerders dat alle mē-
schē se en wetē motē dat
he dat meste quaet ghedaen
heuet vā hē allen en hanget
doer naghelde bloeken an
syn blote serighe benē up dat

Gray Scale

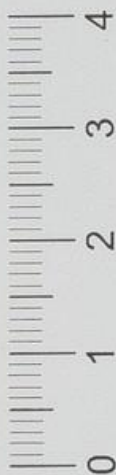
he toe rechte ghepinicht mach
werde na al syne grote mis
daet **D**oe toghen de snoder
knechte dat purpur cleet
vārlis lyf dat i de depe wō
den gheheelt was en toghen
hē synes selues dedet weder
an mit soe groter wreetheit
dat alte wondē woerde blo
dende en al sy pyne vnyede
O deuote sele bliuet stadel
ke bi uwe leue brudegom
en merket wt wat groter
mynen he dit alte sanē ghe
leden heuet **D**aer na būden
de loten ene grote corde vne
vnes herē middel vpy dat se
hē taer meze soldē treckē waer
se woltē **E**n de doer nagel der

boerden bûden se hē achter
en voer an dat seel daer he
mede ghegordet was ende
leten se neder comē tot synē
voten. **H**e scortede den alee
eerbaersten ihm sijn deder vo
er en achter soe hoghe up dat
tet vntamelyc was aute se
en bestamede also lelyc. **E**nde
de toer ghenagelde bordē hi
ghen en sloghe hē achter up
syn hacken en voer up sijn blo
dighe schenē. **W**ch daer stont
te hē der hēre also schandelyc
en elendich vswachtēde dat mē
dat sware cruce brenghe solde.
Daer ghebeerde dat bose volc
en bespottede ihm alte seer de
ene sloech hē de ande de staet

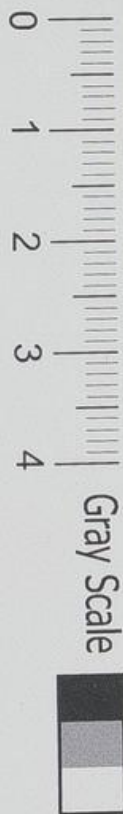

Gray Scale

hē de derde bespōttede hē en se
 hadden hē also of se nutte du
 uel beseten hadden ghewesen.
Och alle dese dinghē hoerde
 en sach de bedruete moder idē
 gheeste en hoer inoderlike her
 te doer ghinck soe menighe
 doet wec toe se hoerde dat hoer
 kint vā aldat volc soe seet be
 scanet waert en hē syn egen
 deet tot mere scandē anghe
 daen waert en he seluē syn au

De moeste dragghere
De brochten de snode kuedy
 tē dat sware cruce vā xv vōtē
 landē en boude vā syn ghebū
 dice scolderē en tede hē gaen
 tusschē y morderē vme meer
 schandē hē an te doen. **O**ch se to

ghen ten sachtinodighen ijm
soe unghenadelyc mitte zeel
daer he mede ghebūde was
se steten hē soe mānchwerf
i syn hilyghe lende up sy eug
ge de soe yamedike doer wō
det was up syn gequetste scol
deven up syn ghecroende hof
en se veyen seer yselyc **D**esen
bleider des volkes sal nu ster
uē en loen ontfaughē na sy
nē werkē **D**eet he draghet
seluē de galghe daer he an hā
ghe sal **E**n mit etē yselikere
ghelate brachten se alle dat
vold omē dē alre suuerlycste
Hin te werpen mit dreck
mit slyc en mit stonē **D**eslo
ghe hē wāke i syn mynētlyc

Gray Scale

ainsichte nut stocken en muste
 en speghen intanelyc daer
 Ten nut aldus danighe ghe
 late brochte se he wter stat
 van iholm totte berch na cal
 uarien. **O**ch woe wee was de
 bedruete moder te mode doe
 se hoerde al dat gheroep en dat
 diuilsche ghebare dat de wre
 den hoden bedreue ouer hoer
 leuekint. **D**e hadde soe gheue
 by he gheuest meer se een moch
 tes neet by brenghe oimuts
 de groete menichte des volkes
 de he vme berpghelde. **E**n daer
 vme ghuick se ene ander stante
 vme mit ere twe susteren en
 mit maria magdalena ende
 mit sute iohan ewagelyst en

also quā selhē toe gheimote up
enē hoeck vander strate **Al**s
de alre bedeuſte moder even
enughē ſone ſach also vntfar
melyc comē al buckēde vnder
dat cruce enē ene doerne cone
draghende up ſyn houet ende
ſyn ſchone anſchyn dat de enge
len begheren altyt te beſcou
wen te hantes boueſtert weſe
de nutte ſpekele der boſer mē
ſchē ſoe ene konde ſe hoet ſelue
neet holden vā grote wunnen
meer ſe neyde hoer neder mit
alre oetmodichē en ſede **O** my
elendighe leue kuit vā alder
weert vſinaet in hemelſche
vader houet di ghelatē de en
ghele en ſtaen di neet by de

Gray Scale

discipulē syn dy af ghegaere
 en ic arme beduucte mod' een
 kan ju neet ghehelfen en gy la
 et dy seluē in der alre meester
 noot en elende des dootē **D**oe
 de guederteren ijs syn bedroef
 de mod' sach soe sloech he sijn bloe
 dighe oghen up hoer en neyde
 de hoer toe mit sijn doerghewode
 houot of he segghen wolde ych
 dancke ju my leue moder dat
 gy my up gheuoet hebbet i der
 alre grottesten armodē daer
 ye moder hoer kint mede
 up woede en dat gy nu noch
 neet en latet i deser grotter
 scandē my na te volghen en
 bi toe bliuē **H**yr of spreket
 sūte bernard **I**ch he doet suet

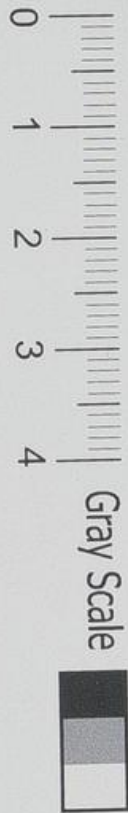
dat swert des rouwē dat mod
like herte maïen vā dat lidē
eres leuē sonē wāt alle de wō
den en slaghe de he lichālike
leet vā butē de gheuolde se ges
telike i der herten **E**n de bose io
den toghe den vnoeyden ihm
soe seer bladen mitte cruce altyt
voert se ghebeerde soe vreselyc
uphe se steten se sloghe en vloc
ten he soe manichwerue vme
dat he neet ghenoch voert een
ghinck wāt se warē synce doet
so guch dat se he bi na idē we
ghe solzen hebben ghedodet
O maia alre drauichste mo
der woe pamerlyc volchde
gy doe na mit jure vrendē
toer al tat ghedrange vandē

Gray Scale

vande volc dat soe givet was als
sumighe levers segghe datter
waren **v**ijf mensche de unse
here na volgheden toe buten
ihrlm te peerde en te vrote wat
de prince anas en caphas he
todes en pilat hadde sorghe
voer tot ghemene volc dat se he
ihm solten uitweldighe en
taer unse deden se aldat gewa
pende volck mit he wtgaen tot
caluarien. **D**ochta ene uitsach
hoer de bedruete moder neet
se ene volchde horen sone doer
al dat wrede volc en se waert
va allen syden ghestoten en
bespot en menich spritich woert
waert hoer toe ghesproken
want se repen up hoer. **D**oet

hye is de moeder des valschen
Wheten de dragester des bedre
ghers laet se ons mede begra
uen by ter galgen eres **O** suuer
lucifer **M**aria gy en achtens
neet wat nu de bose mensche to
sprekē daer dyn enughe sone so
vele of heuet gheleden **A**ldus
leyden se den wemodigher
ihū altyt voert mit alle de
wretheit de hoer duuelsche
hertē contē bedenckē **D**e ste
ten en sloghen hē soe vghena
delyc dat he vakē mitte swaerē
Cruce netter ter eerden viel
en lach soe vanerlike vladen
van de grote laste des cruces
dat he by hē seluē neet weder
vp staen een mochte **D**oe v

Gray Scale

bliden hē dat bose volc en be
 spottedē hē inne syre cranchheit
 willē en toghen hē by dē zelen
 weder up en dwongē hē inne
 voert te gaen. **D**ese grote wretli
 segghen an de vrouwē vā ihrlm
 de ihu na volchden en vā gro
 ter medeliden soe woerdē se seer
 bitterlikē screvende. **D**oe keer
 de hē de guedertere ihu inme
 en setē. **G**hy dochteren vā ihe
 rusalē en wilt niet wene up
 my meer up nu seluē en iuwē
 kyndere. **W**ant doen se dyt i
 dē gronē holt wat sal dan ge
 seen i ten dorren. **W**at seet
 de tyt en taghē solē come in
 welke se noch sullē spreken
 aldus. **S**alich syn de unruucht
 baven te niet ghebaert en

Gray Scale

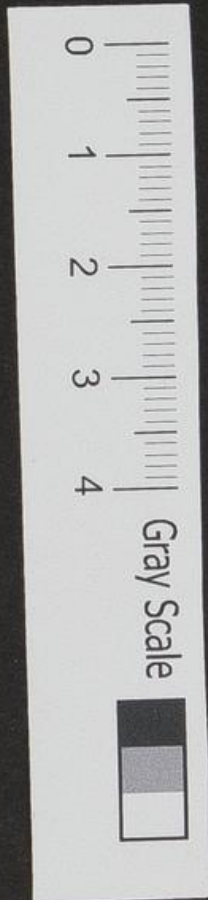
hebben en de borsten de neet
ghefoghet ene hebben En soe
sulle se beghinen te spreken
totten berghen valt vp ons
en toe den houelle bedecket
ons voer den torne godes Doe
repen de bose ioden mit ludet
stenen **D**u valsche pphete
wilstu noch p̄dikē ten sal dy
neet helpen wāt du moetste
steruē en se toghen hē altyt
~~voertē tans godes~~ al staen
de stotente en vlokēde Ten
lesten sloghē se hē ter eerde
mit groter felheit dat he neet
weder vp staen een mochte
wāt de soete ih̄us was soe seer
v̄moyet dat alsyne crachten
hē begauē Doe repen se vreselyc

Gray Scale

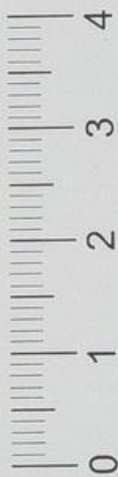
Dwinghē voert te gaen waer
 omē soe touen wi hys en als se
 saghen dat he neet ghegaen en
 conte toe spreken se vnterlige
 wat wille wdden he en car
 doch neet gaen **D**oe waert cay
 phas lachende en sprach toe de
 volcke **S**u de valsche vleider ge
 naket der steden daer he sterue
 sal nuene wil he neet voertgae
 he sal nochtas sterue **E**n doe dwō
 ghe se enē doepmā de symō curene
 hete dat he de vmoden ihm syn
 cruce solde helpe draghe **O**ch dat
 vlichtede he neet seer want
 de felle knechte een leten he
 neet of ~~vee up he~~ te se slaer vnsē
 herē te slaen en te stoten waer
 omē he māuchverue swaerli

ken ter eerden stortede en mel
vake i de doer naghelde bor
den als de guederteren ihus
qua ande berch va caluarie soe
s daucte symo areneo dat he
he hadde helpen draghe en na
he dat sware cruce of en legdet
upsyn doer ghequetfede scolder
en mit groter onsprekeliker my
nen de he hadde totter b vlosun
ghe ter menschē soe bestat he da
er mede up toe dymen de hoghe
berch va caluarie En de wrede
trānen vblidē he soe seer dat
se soe snoden stinkē de stede ghe
wontē hadden vme ihm te pynu
ghen en te doden ye vme o
myne sele bliuet hyr een wey
nich by de alre drouchste mod

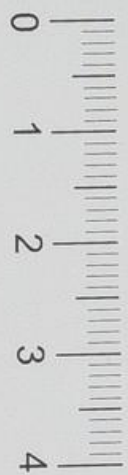

Gray Scale

en iuffer maia en stroestet hoer
 mit nuwe deuote ghebeden want
 hoer moderlike herte waert te
 male ghebrake va rouwe en
 anbedet oer den vader i der god
 heit va alle de pynne en b'smaet
 heit de sime enughe enughere
 sone vande bosen mensche waert
 anghedaen en neighet nined
 mit groter dan cherlyst en sprecet

O dit na volghende ghebet
 Almechtighe scepper alre di
 ghe siet neder vande hochheit d'is
 tronnes up de onsprekelijke my
 ne dynes alre leueste soens de
 he te tertie tyt vanden bosere
 ioden heuet late geyfelen en
 tronne mit doerne en te vordete
 totte alre scandelyste doet des

Gray Scale

cruce. **I**t bidde di gheuet my dy
vaderlike correctie gerne toe
voren en alle swaricht en ban
gichat va binen en va buten
gerne moet liden en soetelike
ouer te setten. **E**n ouermuts dy
gracie altyt gedeet syn mit dat
beuetloflike cleet der myner
godes en mynes eue mesche en
my selue moet bueghe vnder dat
cruce des hylghe ghehorfaheides
Dit ghesche my doer ihu xpm de
synē hemelsche vader ghehorfa
was ter doet toe d'iner. **Wattu**

toe septe tyt ouer dencke salt
De septe tyt soe merket wy
de sadstmodighe ihu op
den berch va caluariere
te hantes gecome was seer ver
moyet en ghecroemet oimuts

Gray Scale

de grote laest vande swaeren
 cruce en he stont daer langhe tyt
 vnsachtēde tot dat de knechten
 dat cruce nemē vā synē hulge
 rugghe **E**n als se dat vā hē ghe-
 nē hadden soe nemē se dat zeel
 daer he mede gegordet was en de
 doernagelde borden deden se of
Daer na so hubertus soecht scoerde
 se dat vnderste deet vā synē hulgen
 licha vā benede vpruerts also wre-
 delyc dat se grote stuckē synes hulge
 vleisches en geuonen blodet sa-
 nē of toghen wāt dat bloet deet
 ī te wondē vhardet was soe dat
 de tepe wondē oūulodelyc wor-
 den bloetende en smertede **M**eer
 woe dat quade volc geberde vnde
 vnoselen ihū dat een mach ne

Gray Scale

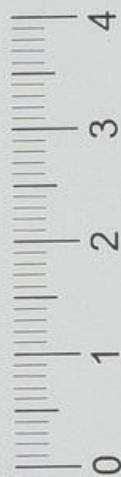

māt wtsprekē wāt se steten en
sloghen hē vp de hulghe doer
ghewonde leten en worpē vn
werdelyc neder vp de scarpe ste
rutse des berghes vā caluariē
en lepen vake ōme hē als wol
uē doen ōme een lam te ōscoren
De toghē hē wredelyc by der
oren en baerde se spieghē ī syn
leuē mont en hulghe ansichte

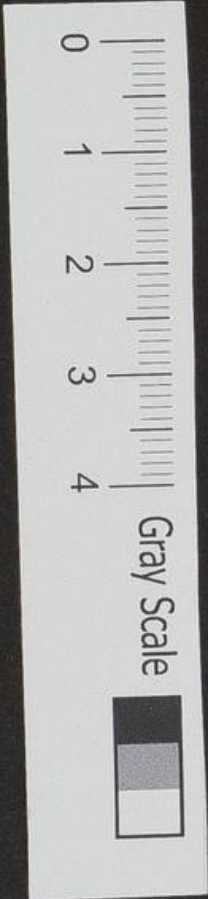
Daer sat de guedertere hē als
en ōnosel lam vnder de wrede
woluē en tot alhoer ropē en spot
tē een sprack he een woert neet
Och he lat daer ī der alce mester
noet en elende ghelate vā synē
hemelschē vader en de colde wūt
doer sneet sū hulghe nakede licha
soe zat alle synē leden beueden
vā groter colten als een mēsche
te vander colten ghequellēt

Gray Scale

wert doe waert de mynlikeihs
 ghepynicht i alle syn vyf sonen
 Als i rukkē ouermits dē groten
 stäck vande unreyne prien en
 tote lichamen de daer waer **J**
 unt horen vande wrede ropen
 vloken en blasphemere der bofer
 mensche **J**te unt ghesichte waert
 heseer ghepynicht wat he sach
 de wrede manere de selhe toen
 dē als mit schudde vanden
 hoefde mit wysinghe der vin
 geren en meer andere daer
 se hē mede bespottedē **I**n taste
 wat se syn hulghe leden de nac
 ket were soe untamelyc han
 delten en tasten mit eeren sū
 dighe hande **E**n ten leste unt
 smake wat se synē dorst hebbē
 ghelauet mit etick en galle

Aldus sat daer de soete ih̄us vol
lidens vā butē en vā bīnen en
waert vā al dat volc seer sma
delyc bespōt segghende tot hē
Deet dit is onse conūck wat gro
ter prince en voerste is up ghe
staen vnder ons **D**eet woe he h̄yt
sittet v̄aert als een conūck ī s̄
pallaes **D**ese en vele meer and
schandē en bespōttighe deden
se hē an ter tyt toe dattet cruce
bereyt was **O**ch waer is nu
de alre bedruuctste mod' maia
De hoerde al dat gheroep en ver
wītighe de euen leuē sone wor
tē anghedaen mit soe groter
rouwē wāt v̄me de grote me
nuchte des nyedē volkes ene
nuchte se hē neet ghenaken
De sach hoet leuck uit sittende

Gray Scale

4

3

2

1

0

v̄p enē colden steen tusschē twe
 mordenaren v̄wachtē de de
 tyt dat nē mette cruce v̄p sol
 de richte. **H**e sach woe dat wrede
 volc den berch alūme belet
 en beset hadde nut mānen v̄
 wapē beide toe perde en te vo
 te. **A**lso cayphas hadde beuolē
 wāt se sorchden altoes voer de
 grote schare v̄ volcke de ihu
 plach te volghen dat se hē sol
 den v̄tsetten en v̄lossen wt
 even handē. **E**n daer v̄me wa
 ren se alle gader v̄metrent
 den berch soe dat de drouge
 moter by even elendighen
 sone neet conē en conde mer
 se bleef oetmodelyc staen be
 neder andē voet v̄andē berch

Gray Scale

mit hoer gheselschap en hoer
de al te spitighe woerden en
blasphemie de even enighe
sone ghesproke woerde **W**dij
woe mochte hoer i gaen alle
de hamerslagē de seer swaer
werē daer de suete ihus mede
doer slaghe en ghenagelt wa
ert andē cruce **W**oerwaer elck
hamerslach was hoer een bit
ter doet toe horen **D**at wrede
volc reep oet toe de bedruete
moder **D**eet dit is de moder
tes valschen bedreghers wa
er yme en dozet mensse neet
nutte valsche vleyder horen
sone **D**e spotteden mitter conū
ghine tes hemels en se waert
vtanielike vandē bosse sca
riante gedronghe en qualyc

Gray Scale

0 1 2 3 4

toe ghesprokē meer de gueder
 teren **J**hus ene vhenghede dat
 neet dat syn leue moder v̄oer
 liken waert gheslaghe of ātast

Als als pylatus knechte
 dat cruce bereit hadden
 en de gaten ghebaert weren
 soe namē se den v̄noselē ih̄m en
 leiden hē totten cruce en repen
 al spottende aldus leyden in
 desen conīck ī syn pallaes **D**oe
 worpen se hē soe wredelyc up
 dat cruce mit synē doer gheuo
 den rugghe dat hē syn ribber
 crackeden en scharē ghebrokē
 te werde **D**e rechten hē ouer dat
 langhe cruce en de guedertere
 hē spreide seluē syn hylghe armē
 wt eer se dat begherden recht

Gray Scale

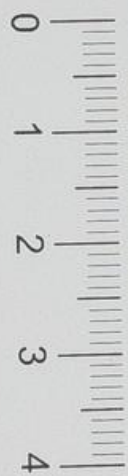
of he segghen wolde. **M**yn leue
kunderen al en hebbe ic desen
scandeliken doet neet vdoent
nochtā wil ic soe gherne steruē
vme de mensche salich te ma
ken. **D**oe nemē se syn hylghe
rechtter hāt en legeden se up dat
gat vande cruce en nemē enen
grotten ghecanteldē nagel de
seer plūp was en sloghē de mit
al hore macht doer de rechtter
hant. **E**n dese naghel was soe
groet dat se dat hylghe vleisch
mitten senē en aderen te sa
mē voerhoer nā doer dat gat
vande cruce en bestopte de wō
de vander hylghe hant also
tattet edel bloet mit groter
ghewelt wt berste wanttet
neet natuerlyc wt lopen en

Gray Scale

mudyte **D**aer na doe se synluch
 ter hāt oec doer nagheldert
 soe was dat gat vele te veer ge
 baert soe dat de hylghe hant
 en mudyte daer bi neet ghe
 nakē **D**oe nemē de wredere
 tyrānen en sterck zeel en bō
 den dat vme de gequetste hāt
 en toghē soe wredelyc mit
 al ere macht dat de armen
 en schuldeve te samē wte leden
 gingen **E**n mit aldustanigen
 ghewelt brochte se de hylghe
 luyter hāt to dat gat van de
 cruce en daer sloghē se mede
 mitte enē grouē plomper
 naghel als se de rechter hāt
 ghetāen hadden **E**n als s
 de felle knechte hē soe wrede

Gray Scale

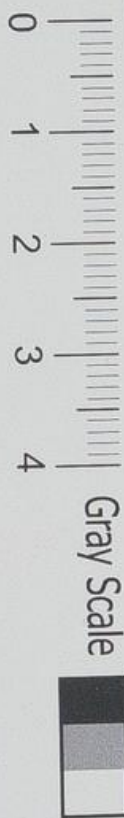
lyt hadden tot ihm soe sach he
guedertelike up he lude recht
of he wolde segghe **O** my leue
kunder ene hebdi ghene bar
herticht ouer my soe vntfar
met nu selue **D**oe en nuichten
se dat mijslike an sechte des
guederteren ihu neet an seere
sonter medetoghe meer up dat
se jumeers neet ghetoghe ene
solden werde va hore groter
boesheit de se i der herte had
ten begrepen soe setten se hore
vureyne sudighe vore up sy
werdighe ansichte en steten
dat toer ghenouende houet
daer se dat hebben wolden en
gheberden up he als gripen
de wouen doen omie een lam
te vscouren **D**aer na als se sy

Gray Scale

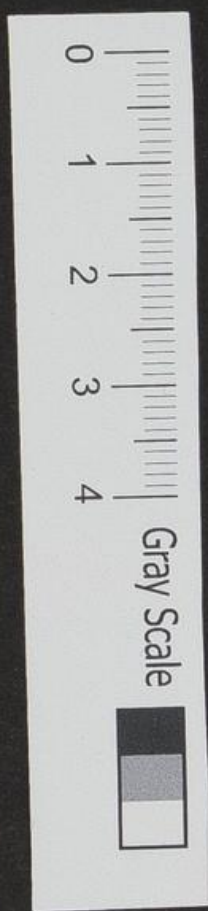
hylghe voeten wtrectē vme de
 mede andē cruce te naghelery
 soe was dat gat soe veer gheba
 ert dat se malcādeven neet ge
 rake ene kūden. **D**oe būde se ee
 groet sterck zeel vnder sy ghe
 quetste armē bouē en des ghe
 likes beneden vme syne blodi
 ghe votē en also toghē se mit
 groter cracht en ghevult vare
 bouē en vā benede dat se te leste
 quene toe dat gat dat se ghe
 baert hadden waer vme woer
 den al syn hylghe ledē vā een
 ghescoert en vntloset soe dat mē
 elyelyt a en al syn ghebeente be
 sonderlyghe solde hebbē moghē
 tellē als de pphete dauid laye te
 voren hadde ghepphetert. **D**oe ne
 mē se de hylghe voete en legede
 se ouer een en sloghē ene groten

pluyffen naghel doer hē be-
den mit soe groter wroothheit
dat de rechter voet de bouē
lach in naghel boeste was
eerste vnderste voet doersla-
ghe waert. En dese naghel
was soe groet en lāck dat he
gynck doer beide de votten
ons herte en oec doer dat gro-
te dicke cruce. Och als de ge-
benedide ihūs aldus ghenā-
ghelt was ander galghē des
cruces soe ware sijn hulghelē
den als sūte bernardus secht al-
so styf ghespanen als een arm
borst en he een michte soete
le als een lyt neet vermen
dan allene dat doer gheuō
de houet welck noch was geen

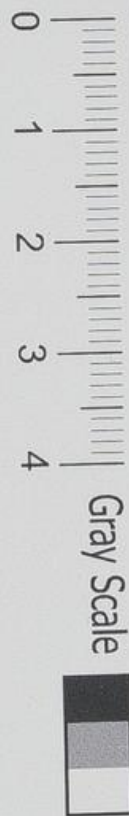
lenighe en hadde daert up sol
 de moghe te ruste oimuts
 tattet holt des cruces soe smal
 was boerwaer he michte
 doe wal segghe **D**e bossen heb
 be hoer hale de voghele des
 hemels haer neeste meer de
 sone des mesche ene houet soe
 vele neet daer he syn houet
 up solde moghe ruste **E**n daer
 vme neygede he dat sware
 houet mitte alre scarpester
 doerne doerstekē up syn hulge
 wemodighe borst also een wey
 rich daer up toe ruste welck
 he nochtas een grote pyne was
Och woe panerlyc waert dat
 vnosel la ihus gheoffert up de
 altaer des cruces **O** daer vme
 o deuote sele bliuet nu stadelyc

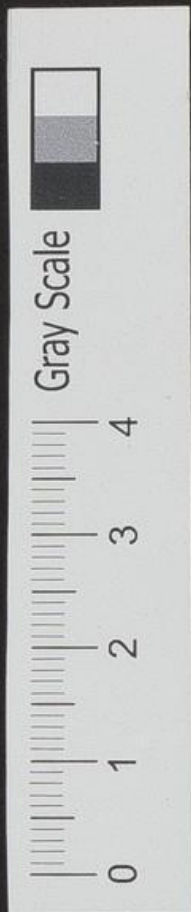
by nuwē brudegom de alle dese
laste rome dynē willē gheleden
heuet en neighe di seluē up iu
wen kineen tot an syn doer ghe
woitde houet wat soe iamerlike
neder hanghet en neryhent
geen ^{stuttinghe} en heuet en beset
hē wal wat ghy en vuidet daer
andere neet an dan vele deper
wondē en roet bloet. **D**yn baert
is hē wt ghetoghe syn leuen mot
is al doer wort en volblodes sy
noese is te same untwe gheslage
en gheboerte syn hylghe wan
ghen syn al ghebrake en ghe
schoert syn mynlike oghe
syn doerquetset en vol van
blode en dat hylghe houet is al
doer steken mitte scarpē doer
nē cone vol wondē en gaten

725
Dit soete aenschyn holt stadeli
ke i ter herten en woer dū in
wendighe oghen en laet daer
vme alle wtwendighe aerheit
dines houedes en des lichts
als daer de soete ihus aldiamet
like lach ghenaghelt en ghe
spenen up dat hylghe cruce soe
brochte pylat haestelyc de tytel
ten he ghescreue hadde i drier
hande talen als i hebreusch
i grex en i latyn **En** heelt ald
i hebreusch **Anazare ihu.**
malki iudu **Int grex** **Doter**
basilos eromo soleon **Int latyn**
Ihus nazaren **rex iudeoz** **En**
dit was de ghewoente vande
ghene de men plach te cruce
dat men de tytel en de sake.

horens todes plach te scrue en
te setten boue hoer houet. En
daer vme dede pilatus desen
tytel nagelen boue dat cruce
ouer ons heren houet op dat
alle mensche de va allen hoete
der werlt toe ihesu ghetome
weeren solden moghe weten
de sake waer vme de vschul
dighe ihesus soe scandelikere
doet gheleden hadden. En dat
hulghe cruce ons heren was ge
maket va merrehande holt
want dat langhe holt daer
he mit syn hulghe rugge an
henck was va appressen dat
duers holt daer de hulghe ha
den an waren gheuestet was
va palmbome holt dat bloeck

of de voet daer dat cruce istont
 was cederbomē holt en dat bor
 deken daer de tytel istot was
 ghemaket vā oliuē bomē holt
 welck hebben alte sanie eere
 gheestelyc vstat en syn volgt
 aen **H**yr wt mach mē oec mer
 ken dat de figure des hulghen
 cruces was i allen maneren
 vā al sulker ghedaentē als mē
 nu maket de figure vā sūte
 anthouē cruce anders dan
 daer bouē an gheueficht was
 de tytel ons heuē als woer ghe
 secht is **D**ese tytel hebben vele
 vande ioden ghelesen ange
 seen dat de stede daer ihus
 ghecutet waert was vaste
 bi der stat en dat scryft des ty

Gray Scale

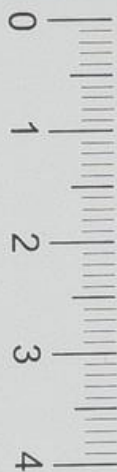

telc was seer groet en bequa
me vme te lesen **D**oe sprekē
de bischopen den ioden mit
groter vuerde tot pilatū
Ene d' mit doch neet sarien
tat he is een conick der io
den wāt dat waer ons allen
grote scande meer dat he hē
seluē heuet vmetē te wesen
en conick der ioden en dat he
daer vme den doet des cruce
vdeent heuet **P**ilatus ant
worde en sede **D**at ic ghesce
uē hebbe tat hebbe ick ghesce
uē **D**oe begon den se ihm mit
ten cruce vpte heuē mit alre
wzeetheit soe dat de sonughe
setteden hoer scarpe glauuen
en pēken i dat blodighe doer

Gray Scale

0 1 2 3 4

gheuwonde licha vnses herē vñ
 de sware laste des cruces te vñ
 ter scozen en te bet up te rich
 ten. En aldus vñ richtende soe
 repen de vngghenadighe knecht
 te mit een anxtelyc ghebaet
 en seden allachende en spottē
 de. Aldus wert dese conūck vñ
 heuē i syn rike en ghebracht i
 syn pallaes. Dat desen quade
 ghelaet heuē se dat cruce hoge
 i der lucht en wt groter nūdicht
 leten se dat swaerlike weder ne
 der valle tegghende steenacht
 ghen berch vñ caluarien. Doe
 vñtspōnghe alle de wondē vñ
 ses leuē herē en al syn hylghe
 lezen syn ghescoort ende aden
 en seue woerde ghehoerster.

Gray Scale

en besonderlighe dat mynlike
ansichte daer he mede vnder de
cruce teghe der eerde viel dat
soe iamerlike waert ghebrake
en mismaket dat nemat dat
te vollen solte moghen wtspre
ken. **D**oe vbliden he de helse
houdē dat se ihm also veleppne
hadden anghedaen. **E**n daer na
heuē se dat cruce weder ume
hoech en settent vaste int depe
gat dat se ghemaket hadden
van de welcke alle dat hylghe
lichā vscuude en waert soe seer
blodende dattet duerbaer bloet
wal ru voet vere he seluē ver
spreide en makede ene grote
vloet vnder de stāne des cru
ces. **E**n verwaer het betaenide

Gray Scale

0 1 2 3 4

wal tatter vpten berch vanc
 caluarien ghemaket solde wer
 den een soete hat vandē alder
 hulghesten blode vnser leuer
 heren ihū xpi wāt alle de men
 schē vander werlt wadē also
 besnuttet mitter vnreynen ma
 laetscap der sundē dat seneet
 ghereynicht ene michte wer
 ten dan allenene **i** tat hat dat
 hē de alre mildeste ihūs daer
 hadde bereyt **A**ch tat wat der
 mynen was nu al mit sloten
 en ghespent en vloyede sond
 up holden up dat alle mēschē
 taer of solden drickē **E**n tat bo
 se volc leep vme tat cruce daer
 de wemodighe ihūs soe iamer
 like an heuck al vopende en

spottende en blasphemerende soe
dat he doe wal muchte spreke
Alle de gheue de my seghē de
bespotteden my. **D**e saiddeten
hoer hoefden se knierste mitte
tandē se wesen op hē mit vin
gheren en seden. **W**iset ghegro
tet conick ter roden woe eer
werdelyc hebben wi dy nu v
heue. **W**ach de daer ineelste
de tēpel godes en i deenda
ghē weder inne makeste. **B**istu
de godes sone soe daelt neder
vande cruce en beholt dy sel
uē soe moghe wi an dy ghelo
uē. **D**es ghelyc repē de prince
der presteren mitte scraben
en olteren des volkes en sedē
al spottende. **A**lter mensche

Gray Scale

4

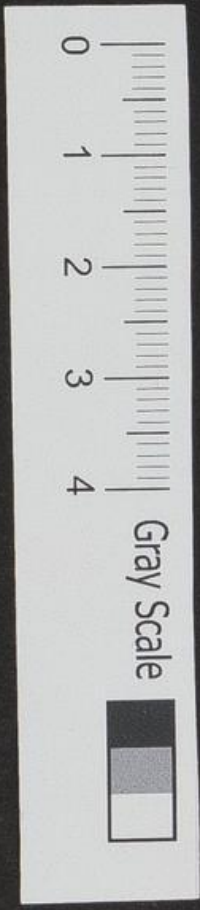
3

2

1

0

heuet he ghesut ghemaket en
 mach he nu hē seluē neet ghe
 sūb makē In den he is conick
 van isrl̄ soe laet hē neder d̄
 mē van dē cruce en wi ghelo
 uē i hē **H**e heuet betruwer
 ghehat i tē herē he vloes hē
 nu of he wil wāt he heuet doch
 ghesprakē dat he is de sone go
 des **D**oe cruce se oec mede de
 twe deuē demen ghemenlyc
 nomet de twe moederuaren
 an elcke side een den enē den
 syn name was dysmas ander
 rechter side en den anderē de
 is gheheten gesmas ander ludy
 ter siden soe dat de soete ih̄us
 huick int nuddel hoghe v̄he
 uē bouē hē beiden als of he

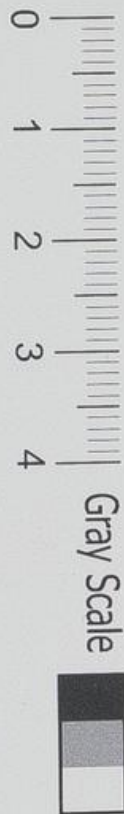
hadde ghewesen hoer houet
en prince als se ihu aldus
ghecruet hadden soe nemē
mer vande pri cepalē den ves
vns herē cleder en deelde se
vnderlige an vieren en gheue
enē pegelyc een deel En dit de
den se in me der me wicht wille
up dat se muylte segghe dat se
vande grote pphete ihu wat
hadden beholte En doe se que
me toe syne vnder roec te deele
de vngheueyt was de hē syn
leue moder Maria ghebreidet
hadde i syn kuitsche dagher
en was mit hē up ghewassen
soe sprekē se tot malcanderen
En laet ons hē neet sniden an
stuckē meer latet ons daerome

Gray Scale

730
lotten we dat hē hebben sal **D**
waert v̄millet dat de pphete
tauid hadde ghesproken **D**e heb
ben inder een ghedeelt myne
cloder en̄ up myn cloder hebbe se
geworpen dat loet **H**ye om̄e **A**
myne sels vestigheit dat oghe
dynes herten i d̄ ghemynde
en̄ seet woe he hanghet an̄ter
galghen tes cruce seer toer
wondat en̄ toer naghelt dre
myen lanck **M**ercket oec dē
rouivē der moder godes de daer
staet soe bedrucket mitte an
deven vrendē inder dat cruce
en̄ seet alle de iamerlike mar
telie hores enighen sonen **D**e
sach al dat quade ghelaet van
tē laster en̄ bespottighe de hē dat

bose volc an deden. **I**choerde
oec de lasterlike blasphemie
de se hē toe speken en alle de
dwitighe synre gueder wer
keit. **D**aer vme nemet nu
hye dē midtadmael en ruste
miter de telgen des cruces
en werdet v̄sadet vā dit v̄no
sellam dat hye ghetodet en
ghebraden wert v̄dē alta
er des cruces en lustert na
te v̄y soete woerdē de he mit
grote begertē i syn wterste
heuet ghesprokē wāt se syn
vol n̄ynen en vol bārhertich
Doe is toe wetē dat tot de v̄
sprekelike p̄yne de dat wre
de volc den v̄noselē ih̄n an
teten en heuet he neet soere

Gray Scale

le als een quaet woert ghespra
 ken meer sijn toe gheue guet
 voer quaet soe bat he sijn hē
 menschē vader voer sijn man
 de en sprack dat eerste woert
 vande seue **V**ader vgheniet
 hē wāt se ene wetē neet wat
 se doen **D**it woert sprack de gue
 de ihus al scryvende bitterlyc
 up dat he te bet solde weder
 vhoert **E**n wt de cracht vādit
 ghebet werdē vele vande sū
 pelen menschē bekert en sloe
 ghen voer hoer boerste mit
 grote berou segghēde **O**ch wi
 hebben groteliken misdaer
 en ghesūdighet an desen recht
 uerdighē menschē **D**e präcen
 ter presteven mitte scriben

0
1
2
3
4

Gray Scale

en priapalē vandē volc ene
woerdē neet beweghet mit
enigher bātherticht meer se
spreekē tot malcanderē alspot
tede **h**e heuet ander mensche
ghesūt ghemaket en mach he
hē nu seluē neet ghesūt makē
Des ghelikes deden oec de tax
scakers de mit ih̄m ghecrucet
waren en spreekē tot ih̄m **h**u
tighe woerdē soe matheus scrift
Mochtas de ene de taer hendi
ter rechterhāt siende de mira
culē de taer ghesceyden soe wa
ert he bekert en hadde gawet
berou mee de ander hangē
te ter lichter hāt voelherde
s̄ boeshett en ene leet neet of
ih̄m te blasphemeren als luras

Gray Scale

131
screyf en seide **B**istu xpe soe he
holt dy selue en ons mede **D**oe
sprach de guede moedener tot
ten andere **E**ne vtfeste god
noch neet dattu biste i der sel
uer pynē daer dese rechtidige
mēsche i is **D**at gheue dat wi
liden tot lide wi gherechtelyc
wāt wy vtfanghē loen na on
sen werckē meer dese en heft
neet nusdaen **D**oe sloech he sy
oghe up de bāchertighe ihu
mit groter cōpassien en betru
wē vmetoe vārighe vghyfnusse
vāsynē sūde en seide **O**leue hē
wes doch myns ghedachtich
wāneer du comeste i dy rike
De soete ihu heuet hē gueder
tiedlyc gheantwoort en sprac

0
1
2
3
4

Gray Scale

dat alderde woert vol gracen en
mynen **A**oerwaer ic segghe ju
dat huedē salstu mit my wesen
ī ten paradise **D**soete woert wer
den ghenē de ghenade begheerē
de neet allene ene mitfanghet
blatenusse vā even suidē meer
oec mede meer dan se vā gode
doerūe bidden alste ghebruken
de glē des hemelschē paradises
Dese schekeer was vande dage
int paradys wāthe was by un
sen herē de seluē was alle de ge
nuchte vande paradise **D**oe sto
den intē dē cruce onses heren
als iohānes bescreyft de alre be
drouichste moder **M**aria mit
hoer twe susterē als maria cleo
phe en maria salome mit sūte

Gray Scale

713
Iohan ewangeliste en maria
magdalena ¶ Ende dat swert des
wunne doer sneet alle de crachte
ere selen wat se was alleens te
mode als een mensche de te ha
tes vander werlt scheidē moet
Nochtā was se al hoer liden al
so stille dat se gheen quaet ghe
laet en toende vā butē daer
hoer groote sweridighe liden an
merke mochte meer de turgie
vloyeden seer mynlyc ouer
hoer moderlike wan ghe wat
sute bernard secht **xxx** eere
mensche meer ghepuriert is
vande hylghe gheest woe he
syn liden ghesateliker dragheti
kan als de soete ihus neder
sach op syn alre bedruftste mod

0
1
2
3
4

Gray Scale

de daer was i dat alre mesteli
den taer en mēsche i wesen
mudhte en bekende hoer mo
derlike memodicht en droefht
soe sprac he tot hoer dat derde
woert **W**yf sich hye dynē sone
En daer na tot synē discipulo
hānes **D**ich hye dyne mod' **E**n
dese twe woerde werde ghereket
voer een **D**e sake waer inne de
alre wiseeste hē tot syn leue mo
ter meer sprac wyf dan moder
is dese wāt hoer moderlike her
te ene solde tāt soete woert neet
moghē vdraghē ten solde van
rouwē hebben ghebrokē ende
daer inne heuet he se ghenomet
nut een ghemene name seg.
wyf sich dynē sone wiseude vp

Gray Scale

Iohānez mit sijn hylghe houet
Redyt of he seide **A**nghefeen dat
 ic de daer bi ju ~~sonne~~ enige sone
 neet langher budy en sal moge
 wesen soe gheue ic ju iohānes
 in my stede inme voert an juwe
 gheestelikē sone te wesen en dy
 toe troeste i aldy lide **E**n daer
 inme vander vten voert heuet
 iohānes dat alre costelyste pāt
 te wete de salige jūfer maria
 genamē in synre bewarighe
O soete bārhertighe vad' nu gi
 neet langher bi ons bliuē ene
 moghē nu beuele gy alle de hul
 ge kerke en allen mēschē de dat
 begheven dy leue mod' **A**ls ber
 nard' secht **M**aria du biste ee
 nod' des ouerste conūghes ene

moder der sūderē en ene moder
der rechtūdigheer **D**u ene biste
neet allene mod' godes meer
oec mede ene moder der armē
menschē **E**n daer omme wattu de
ser beider mod' biste soe ene be
tamet dy neet dattu enige
tunst laetste tusschē dynē kī
derē **O** guedertere mod' de be
uelighe nuwes leuē sones ut
holdet doch i der ewichē en
bērighet ons grē also te denē
nu en soe te leuē dat wy nu kī
tere moghē wesen en gy jute
gheuerdighē wilt te wesen
unse moder **E**n mit desen wo
de heuet de alte sueteste ihs
ghemaket sū leste testamēt
Māt syn cleder leet he den

Gray Scale

135
ghene de hē cruste s̄ edel
lichā gaf he voer de bosen
ioten s̄n alre hylgheste sele
beual he s̄nē hemelsohen
vater en̄ s̄n vti coren mod
bespraek he s̄nē ghemūde
discipel s̄n iohan en̄ tē leste
is he seluē in der vterster
armode ghesceide vander
weolt en̄ na alle dese dingē
s̄e s̄n taer ghecome grote
duesternissen ouer aldat lāt
duende dre vren lanck en̄
de sone leet hoer schinē van
der sester vren totter neged
vren toe En̄ als ghenakede
ter negender vren te weten
te vester tyt s̄e heuet de ghe
mynde ih̄s en̄ schoen ~~is~~ ghe

0
1
2
3
4

Gray Scale

bet vñ gheheue te lesen de psal
Deus de niet respice i me
Och he ene spaerde syn heesche
steme neet noch syn ghequet
ste mont en doer gheuoende
houet meer he las de lange
psalmē sprekēde vā syre pas
sien mit groter nurichtōme
synē hēnēlsche vad' ghenoch
te doen voer alle de sūdē der
mensche. **E**n syn soete steme de
waert beuēde en ridende wāt
als nu was he lude en als nu
lude en als nu was he seer we
nēde. **D**oe wep de wemodige
hē tot synē vad' en sprac dat
merde woert. **H**ely hely lania
vabatani. **D**at is te segghen
Myn god my god waer vme

Gray Scale

0

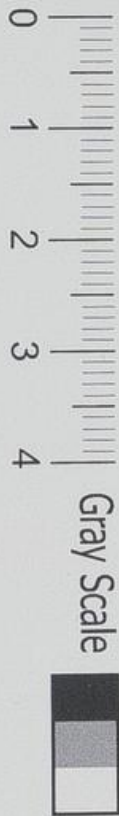
1

2

3

4

heuestu my ghelatē **D**oe spreke
de sunughe de dese woerde hoer
den en neet ene vstondē **D**iet
dese mēsche ropet heliā an **L**a
et ons beseen of helias comen
sal vme hē te vlosen **M**erket
an o deuote sele iuxē twee
lofen brudegō hanghede andē
cruce daer he vollebrachtē dat
hoghste werck der mynen wo
he ghelatē was vā syne hemel
sche vader en leert dy liden
wāner du vā hē ghelatē wer
teste **D**aer na als ihūs beken
de dat aldat ghene dat vā hē
gescreuē was bina vnuolt was
vp dat alle de scryfturē tē wter
stē toe vollebracht folde werde
soe sprac he dat vyfte woert

en sece **M**y dorstet moerware
de bedruete hē hadde doe na
tuerlikē dorst wāt s̄ hylghe
herte en adere ware al v̄ droe
ghet vander groter bangicht
en vander groter wtstortighe
des blodes soe tattet luttel vuch
ticht i hē was ghebleue noch
tās bouē alsoe dorste hē gheef
telyc na vnser salicht **H**oe
sprac caphas na dē doerste heb
ic ghewachtet **I**cencket hem
drickē als enē conick toe be
hoett **T**er stont lepen de bosen
knechte en nenne ene unrey
ne spongie dē se goten vol etic
kes en teten daer toe ysepe en
galle v̄me den dranch bitter
te makē en stakense an een

Gray Scale

0 1 2 3 4

reyten en settense voer ihus mot
 soe dat de bitterheit qua toe syne
 hulgher tonghe de tot noch toe
 unghepynnet hadde ghewesen
 en waert beyden de vanden gro-
 ten pynē des bitterē brādes
Wde taer is alle soetichheit wert
 nu vvollet mit bitterheit
 alle edelheit waert vsmact
 alle guetheit waert beffottet
 en alle vnse twest bleef un-
 ghetwoest an tē hulghē cruce
Ich woe we was de bedruete
 mod' doe te mode als se hoer
 de horen leuē sone spreken
 my dorst en sach dat de snode
 knechte den soetē dranc
 te even leuē sone toe ghesac-
 ket was wt druckē en ghe-

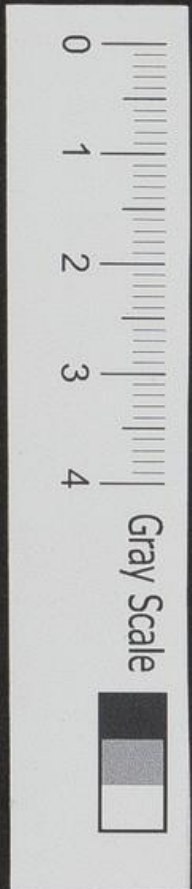
uē hē te drīcken soe bitterē
dranck. **E**n als de ghemīde
ihs den bitterē dranck ghe
smaket hadde soe sprach he
dat feste woert. **D**at is al vol
bracht. **R**echt of he seide aldus
O hemelsche vader alle dat
ghene dattu my beuolē heb
ste en daer du my omē neder
heuest ghesant up der werlt
dat heb ic al vollenbracht.
Doe sprach cayphas. **N**och en
laet dese valsche pphete niet
of te spreke vā sinē hemelscē
vader. **D**u vleitet des volkes
ene waerstu niet ghecruct
wy solten dy noch cruce wāt
tu dy niet of een latest dynē
vader god te nomiē welck

Gray Scale

0 1 2 3 4

an neet horen ene wille doe
 henck de elendighe ihus in
 der alre meester pynē vā bu
 ten volwūde mit gheschoer
 de aderen mit ghespānen
 senē en mit en doerwonden
 houede meer vā binen i ter
 groter bangicheit de alsyn
 wtwendighe lide meer te bo
 uē ghinck soe onse leue hē
 seluē gheopenbaert heuet eē
 hillich deuot persoē en sede
 It leet xxx iwendigheer pūliker
 we hanghede andē cruce de
 al my liden te bouē ghingē

Dat eerste is wāt it sach dat
 ic de sūde tes mēschelike ghe
 slechtes als tighelikes ende
 toetlikes is gheldē en betere

moeste och taer inne v'such
tote ic swaerlyc **D**at ander
we was dat ic noer elcke
sitte besuderge myne hāmel
sehe vader moeste ghenoch
doen eer de mensche mit
he v'soent solten weederen

Dat derde wee was dat ic
bekede dat de religiose p'sone
de he begheue hebbe i de dof
terre haren staet soe qualike
solden bewaren en he selue
besnitter mit grote sunde

Dat vierde was dat al de sta
ten der hylghe kerke noch
soe seer solte dwalen vander
gherechticht en besonderlige
de echtelike staet soe qualyc
gheholdē solde werde vā soe

Gray Scale

menich mēsche de taer i v̄do
 met solde werde **D**at v̄ wee
 was dat ic bekende dat soe mei
 ghe uifer bi hoer selues cōsent
 vlesē solde de edele blome
 der reynich^t daer v̄me v̄such
 tede ic altē swaerlike **D**at v̄
 wee was dat ic doersach de gro
 te v̄tandberht^t de mynē hē
 nielche v̄ad^t noch gheschee
 solde v̄a vele mēsche de neet
 ene wille bekēnen de grote
 myne de ic hē bewesen hebbe
Dat v̄ wee was dat ic beke
 de dat soe luttel mensche behol
 ten en salich soldē werde ouer
 mits myne bitter passien en
 taer v̄me deep ic mit ludex
 stēmen **M**yn god my god waer

Gray Scale

ōme hebbe gy my ghekātē en
weende seer bitterlike. **D**at my
wee wāt ic wiste dat soe gro
tē ghetal der mēschē solder
bluē butē dat kerstē gheloue
en taer ōme my nūmermeer
soldē beschouwē. **D**at ic was
dat de sundere also langhe sol
den bluē i hore quaethē eer
se hē betere solder. **D**at ic wee
was dat ic sach de costelike
scat myn wegotliker gracen
vā soe vele mēschē soe snoe
delyc en vūach samelyc ver
worpe solde werde. **D**at ic
was dat ic ouerdachte en do
er sach dat de rechte waerhē
noch sōe scādelyc bedeckt
solde werde vā vele herer.

Gray Scale

de sanē solden te wete de hulge
 sciftuer. **D**atry wee was dat
 ic bekende dat ic noch ander
 werf ghecutet solde werde
 ouernuts de suide der mēsche

Datry wee dat ic te voren
 sach dat soe menich mēsche an
 neniē solde en duechdelyc recht
 uerdich leuē de nodytā neet
 langhe daer bi bliuē soldere

Datry dat ic bekende dat de
 edel sele tes mēsche de oerspro
 gelike geulotē is wter vader
 like herte en ghemaket na
 unsen beelde soe lasterlyc noch
 beulodiet solde werde. **D**atry
 dat ic leet hangēde an de cruce
 was dat ic doer sach dat de
 guede ordinācie i alle staten

Gray Scale

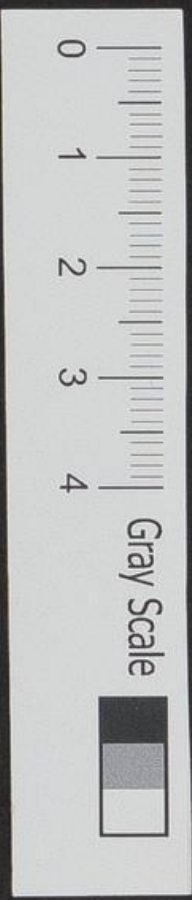

der religien en gheestelyc leue
noch soe seer solden vslappen
wat hadden noertyt de kerste
mensche also gheleuet als nu
god betert dat meeste deel der
gheesteliker persone leue se sol
den gement hebbē i der ewich
vromet te wetde. **D**at xvij dat
is bekēde dat my sware elen
digher bitter liden soe weynich
beweent en bedacht solde wer
den. **D**at xvij dat ic bekēde
dat myne wende noch soe vele
pseucien soldē lidē i me my
nē wille. **D**at xvij we was dat
ic bekēde dat de mensche meer
soldē mynen golt en siluer lat
en sant dan dē duerbare scat
myne hulgher passien daer

Gray Scale

se mede vlosset syn vander ewi
 gher doet **D**at ry was dat ic
 te voren doersach woe hanghe
 dat de arme sonder te moede
 solde syn wāner he ten wtet
 sten ordel sal come **D**at ry was
 dat ic bekende dat ic myne
 hemelsche vader soe vele ge
 noch doen moste voer de vloze
 mensche als voer de beholde
Dat ry was dat de edel na
 tuer des mensche de daer to
 va my gheschapē is vme allene
 te begheren de hemelsche di
 ghen dat de soe seer soldē an
 hanghē de nederste dinghē
 en hoer seluē daer mede soldē
 beuleckē en mynre vghete
Dat ry was dat ic te voren

Ich dat de salighe oedinnancē
der hylghe kerke noch soe vele
vslappen solden en de denwes
godes solden werde wyndrac
kers en benynnes det vleische
liker ghenuchte. **D**at xruy we
was dat ic bekende de grote
confusie en scande de toe come
sal te arnē sūnder i de lesten
tach des strenghe ordels ouer
nuts syn grote undāchevheit
Dat xruy was dat ic doer
sath alle de bitter liden en va
nwillighe vshaidighe der sūde
ren wāneet se ouernuts de
gotlike rechtidicht vshaidē
fulte werde van der ewigher
salicht. **D**at xru we was dat
ic bekende dat de ene mēsche

Gray Scale

den andere leiden solde tot su
 de en tot der ewigher vdomes
 so **D**at xxij we was dat ic wif
 te dat de edel sele des mensche
 de daer is en woenstat des hul
 ghe gheestes noch solde werde
 een hoes der suide en des du
 uels **D**at xxij we was dat ic
 bekende dat de hofe gheest soe
 vele mensche solde benemete
 come tot ere eerste oersproye
 daer se toe ghescape sijn dat is
 toe de vroude des ewighen leues
Dat xxij we was dat ic to
 noere sach dat soe manuch me
 sche inwerdelike solde gaere
 totte hulghen sacramente en dit
 was een van de pnapale we
 de ic leet **D**at xxij we was dat

ic wal wiste datter soe vele
süden wesen solden up der
werlt de mijne bekennen ende
belien solden allene mitten
müde meer leider mitte wee
kē soltē se my vſakē. **E**n dat
menich mēsche solde draghen
een gheestelyc habyt vā bu
ten de nochtās soldē hebbē en
werlyc herte vā bīnen. **D**at
xxx twee was doe ic ī alle desen
bitterheidē voer ghesecht be
nauwet was dat ic doe noch
moste sinakē tē alre bitterste
wee des totes de bouē al ghic
soe dat gheen creatuer en heft
moghē begripē noch nūmer
meer en sal de grote vſprelikke
laster en pyne de ic leet ī der

Gray Scale

4

3

2

1

0

v'scheidighe mynre edelē sele
 vā mynē hulghē lichā ~~lyc~~
 ūme o myne sele kere dynē
 wendighe oghē tot de alre mes-
 te bīnenste bangicheidē dyns
 brudegoms de he leet ander gal-
 ghē des cruces en biddet hē om
 gracie eer he vā di scheidet oū
 nuts dē bitterē doet spreke
 mit groter deuocāē dit na vol-

Oghende ghebet **Ghebet**
 bārhertichste en guederte
 censte vader seet neder tot dy-
 nē alre leuestē sone ih̄m de toe-
 sette tyt dre vren lanck hinc
 ander galghē des cruces ī soe
 groter pynē en smectē vā bu-
 tē en vā bīnen gheuwont ende
 toer naghelt mit dre plūpe.

Gray Scale

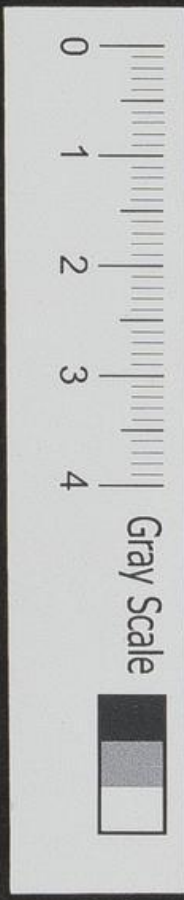
naghelen v̄moyet mitter al
re wredester martolie soe seer
gheblasphemert vande bo
sen v̄tanchere ioden ghestarf
fet vande snoden scaker ende
vande guede guederteerlyc
gheeret en̄ v̄tschuldicht **h**e
was doer scoeten mitte alre
swaerste rouwe synre ghebū
dider mod' en̄ synre leuer v̄re
den **D**yn edel mūt waert ge
lauet mit etick en̄ mit galle
In alsyn liden wert he v̄a di
ghelatē en̄ v̄me v̄nse wille
heuestu hē v̄ntoghe dyn vad'
like v̄troestighe en̄ alle de v̄wē
dighe v̄sotinghe **I**c bidde di
gheuet my de plūpe naghete
en̄ dat doer ghewonde lichaun

Gray Scale

dynes ghemynde sonen en dat
 herde holt des cruce mitten
 rouwe syre leuer mod' marie
 also vaste te plantē en te dragē
 ī mīre herte dat noch voerspoet
 noch weder spoet my neet ene
 moet v'scheiden of treckē van
 dat salighe cruce mīre oerdere
 meer altoes taer an gheuestet
 moet bliuē mit de dre naghelē
 mīnre p'fessien en belofnisse
 totter doet toe v'p dat ic dā salich
 like mach spreke dat suete
 woert **D**eet hē alle dinghē heb
 be ic bi juwer gracie volcome
 lyc vollebracht **D**it moet my
 ghescheen toer den ghenē de sel
 uē anden cruce sprack dat wo
 ert alre volmaketheides ende

soetichedes Dat is alvollebracht

Ihūs xps onse vlofer Amen

De none tyt woe iamer
like dat ihūs andē cruce
staf en van alle de wonderli
ke dinghen de doe ghescheden
Toe none tyt soe ghedendket
mit enre bemijdet selē woe de
fonteyne des leuēs en alle de
soetichet onser hertē ihūs hē
seluē te hantes bereit ter doet
wert wāt syn hylghe aderen
woerdē vboroghet vander gro
ter wtstortighe des blodēs
syn lichālike craste begonde
hē te begeuē syn mynlike ogē
woerdē vduerstet en syn soe
te ansichte bestōt bleec te wer
den vā betwen ouermits gro

Gray Scale

145
ter onsprekeliker pijn en angst
des bitteren dodes. En als nu so
wranche dat serighe licham
als nu was hestille en als nu
was he lude soe dat alle creatu
re he ontfamen den en hadden
medeliden mit eren schepper
en alle deren en boeste bedroef
de he wtyghenome de sudige
menschē. boerde welcke he
nochtas alle dese laste ghele
den heuet. En als ghenakede
vmetret der neghendet vren
te wete te vespertijt nade nud
dach toe toende de weede doet
hoer leste cracht ouer de herē
des leuēs en bestot dat alre
hulgheste herte vnses herē to
beuauwe mit groter ghenelt

0
1
2
3
4

Gray Scale

soe dat alle de crachte der heme
le daer of bewert woerden
de enghelē godes stonde i en
re stillheit en merkedē woe de
suare stryt eendē soldē de da
er was tussche goden dē men
sche tussche dat leuē en de doet
en se woerdē bitterlike saeyē
de want als de hylghe leere
bernardus secht **A**lso hē de sa
ren der enghelē seer bbliden
i de oetmodighe gheboerte in
ses leuē herē soe bedroefden
se hē bouē matē seer ouermits
dat bitter lidē en den smade
likē doet dē he leet en se ware
altyt by hē i alsyn hylghe li
den en sonderlighe doe he **hinc**
hinc andē cruce daer he volle

Gray Scale

brachte dat alre hoghste wert
 der mīnen bewarēde mit
 groter werdicht dat du etbaer
 bloet dat daer mildelyc vloye
 de wt al syn hylghe leden. **En**
 als de alre volmakeste ihūs sy
 ghehoersamich^t truwelyc tē
 eenre toe al vollebracht had
 de enre hemelsche vader den
 stryt synes enighe sones wal
 hadde anghemerket soe mit
 farnede he ouer dat mēsche
 like gheslechte vtfangede dese
~~offer~~ werdighē offerhande ī
 een voldoent voer alle desūde
 der werlt. **Doe** heef ihūs syn
 hylghe houet vp dat soeramer
 like neder hanghede was vā
 groter pynē en neychede dat

tot syn alre bedrouedeste mo
moder noer een leste grue
te den he vā groter medeli
ten te hanteb neet toe spre
ken ene muichte **Daer** na
danckede he synē hemelste
vader wāt he hē ghewerdi
ghet hadde dat werck synre
mynen te ontfanghe ī ghe
nade **En** taer vūc vheef he
synē stēme mit een groet wt
stortighe der tranē sprekēde
dat my woert en dat leste
Vader ī dynē handē beuele
ic mynē gheest **van** welckē
woerde ontfanghe hē de diue
lē en sathanas mit alsynen
gheselschap storteden neder
ī der helle **De** hylghe enghelē

Gray Scale

woerden seer vblidet en vntse
 ghe ter stont een teken der
 victorien de hoer conick en
 se gheuechter xps hadde vte
 ghen van syne viande **D**e al
 re edelste sele vnser herte had
 de soe grote vsprekelike vrou
 de vme dat se dat ghebot des
 almachtighē vaders ten wter
 sten toe vollenbracht hadde
 en alle dat mēschelike gheslech
 te by eren toe doen gatomen
 waer totter ewigher vlosunge
En ter stot daelde de gotlike
 sele mit alle hoer moghetht
 en mit ene grote schare der
 enghelē tottē voerborch der
 hellē en de gotlike radiere
 makede een groet licht der

Gray Scale

volke dat daer sat in duersternus
se en in de schenke des dodes. **D**e
he der heere en de conick der
glen werp inme de metalen
poerte en de yseren grūdelen
mitte stercke veteren heuet
he te same ghebrake. **H**e ginc
tot syne gheuanghe soetelyc
vwoestede en mylyc he lude
wter vāghenusse vlosende
we solde moghe bedencken
de grote vroude dede hulge
vaters hadden toe se seghe
horen vlosse de se soe lange
beghert en vwaachtet hadde
De salighe gheeste vwoondere
he seer der wondliker werke
godes wat se de gotheit mit
ter alre hillychster sele ver

Gray Scale

741
enicht neder dalende tottē vor
borch der hellē en̄ dat deselue
gottheit noet v̄scheiden een
wert vander m̄scheit v̄ses
leuē herē noch hangēde andē
ruce En̄ doe de alre getruwe
ste v̄loset ihs hadde sprokē
dat seuēde moet als voer sc̄e
uē staet soe neyde he s̄ doer
gewonde houet weder up s̄
seke borst en̄ offerde s̄nē hul
ghē gheest i den handē s̄nes
hemelschē vaders En̄ seet
dat cleet des tēpels is ghescoert
vā bouē toe benedē dat eertri
ke is beuēde ghewordē de
stenē s̄n gheschoert de graue
woerdē geapēt en̄ vele vā
teer hulghet lichāmen v̄rese

Gray Scale

vanter doet neet ter seluet
vren toe de gtaue op ghy
ghe en rps ande cruce sterf
meer doe vnse he vrees van
ter doet toe bresenfe mede mit
he en quemē i der stat vore
ihrlm en apēbaerde he vele
mēsche gheuēde en warach
tich tuech vā der bresenisse
vnse here **E**n toe de duester
nisse ouer ghelede was doe
stot dat wrede volc up ropede
mit groter nudicht tot vnse
keue here **E**ne waer dese ver
vader neet doet un soldē he
anterwerf cruce **A**ldg ghe
berden se up de dozen ihm
de naket hinc voer hoer oge
tot synre scande en een had

Gray Scale

149
de soe vele neet daer he s̄ sca
mellyheit mede nuuchte bedec
kē **W**āt als adā unse eerste
vater naket was doe hē sel
uē uprichte de tottē v̄boden
boem daer he de vrucht of at
daer in alle ēme steruē mo
tē soe was unse leue hē al na
ket en bloet hangē de andē
cruce **E**n also als unse eerste
moder ~~was~~ eua was en me
de hulpester tottē valle en v̄
domeisse tot mensche soe was
de salighe mod' en iūfer **M**a
ria staende bi dē cruce een
mede hulpester omē onste
v̄weruē dat ewighe leuen
Hijw machmē maghē waer
ēme dat x̄ps i dēser vren met

is ghestorue dan up en ander
tyt **D**aer imme wāt adā i de
ser vren dat ghebot brack
i tē paradys en taer imme so
heuet onse leue hē meer v
toren dese tyt toe sterue dan
een ander en also langhe als
adā was i dē paradys so lan
ghe was ihūs oec doeb i den
cruce te wetē iij vren land
Maria alre bedruetste mo
der staende vnder dē hulghē
cruce bedropē nuttē duerbare
blode dynes enughē soens hoe
muchte dy toe mode wese doe
du upwertes seggeste daer
dy god dy heilgheuet soe ia
merlyc hinc toer wondet
tusschē y mordenavē de te hā

Gray Scale

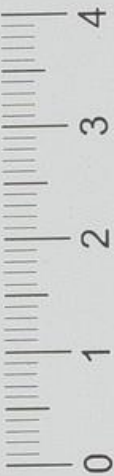
tes ghestoerue was voer onsele
 ue **H**e is ghemorde een de alve
 soeteste offerhande voer onse
 sude up dat he de vbolghently
 synes vaders solde keren van
 ons wat dat hylghe cruce rep
 senteert en bedudet ons dat
 gulde oltaer daer of ghesaene
 staet i der older mit en bi dy
 o alve drouichste moder vstaen
 in dat gulde wuoches wat der
 deuoter ghebede de daer altyt
 up stithe i ter teghenwoordich
 godes en dy leue sone is selue
 de offerhande en ene bequame
 sacrificae voer ons in die onse
 funde te neet te make en of
 te doen **H**yr of sprek et sute is
 han gulden mit segghede **I**c

se i den cruce dat priuilegiū
des ouersten presters de alle
ne tot een tijt vandē iare i
der olter wijt plachsi te gaen
binen de werdighe stede vā
scā scōz also gelyken bespreen
ghet wesen de muttē blode dat
he offerde voer hē seluē ende
voer anderen mēschē ghebre
kē. **D**oe heuet oec ghedaere
xps de ouerste prester de da
er is en machtych biscoop i
der ewicheit de welck en is
i ghegaen i de alre hillichste
stede des hylighe cruce mit
synē eghen blode daer he
allē mēschē mede heuet o
loset. **A**ls dan dat inosellain
ihus aldus ianerlike ge

Gray Scale

doctet was up tē altaer des
 cruces soe sach dat wredenvolt
 synē leuē mōt noch apē staē
 de also bestoerūē was ī der leff
 bedinghe de he dede tot synē
 hemelschē vaderen **D**oere
 pē se mūt hider stemen **S**iet
~~doer~~ dese vleyder leuet noch
 en vholdet hē seluē wat sul
 lē nū hē doen **D**oe se de daer
 ene vā hē allē **W**n sultē hem
 doer steken ī synē syden enso
 sultē w seen of daer noch
 leuē t hē is of neet **D**oe was
 daer en ridder lōgin⁹ gehete
 totter tyt noch wesen de een
 bōse houerdich mensche meer
 nater bekeringhe hyllich en
 guet vā leuē **D**ese vme den

bosen ioden te behaghe be
gherde datme he een speer
solde gheue i syn hat demie
setten solde up syn hylghe
rechter syde teghens sy her
te omme de doer te steken en
also te wete of unse he noch
leefde of neet. En mit alle sy
crachte steet he de grove scar
pe speer doer de rechter side
unses leue heren mit soe groot
ghewelt tattet hylghe licha
daer of crackede dat welck
te hantes al vdroghet was
anghesen dat unse he dre
uren lanck leue en ij uren
lanck doet hinc ander galge
des cruces. En als de hylghe
leer beruard secht. Doe en

Gray Scale

waert mit deser speren neet
 allene doer stekē de rechte
 side ons herē meer dat alte
 hulgheste herte waert oec
 ianetlike doer graue want
 dat speer ginc te muddē daer
 doer mitte pūte en makede
 daer i een depe woude **W** doe
 vloeydē daer mildelyc wt de
 sacramēten der hulgher kerkē
 tot onser groter salich^t als wa
 ter omē dat dapsel mede te
 hulghen en bloet i vlatenisse
 onser sūdē **W** elj ten was den
 wreden ioden neet ghenoch
 tē onoselē ih̄m soe wredelyc
 te pinnyghē i synē leuē se ene
 deden hē noch meer lasters an
 na synre doet als dan de ridd^r

Gray Scale

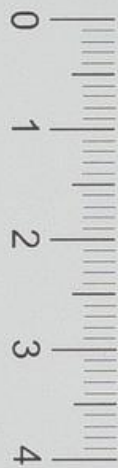
longin dat speer weder wt
toech soe volghede daer na alle
de salighe nutticheit de tunses
leue herē herte of taerōne
trent ghebleue was en leepne
ter langhes de speer up lon
gin handē **E**n hebescerck
taer mede de oghē en wart
ter stant secnde ropēde mit
luder stemen **M**yn quade
herte molde hē oec wreke
anden guederterē ih̄m en
dat is my ghecomē toe gro
ter salich^t **w**at syn hulghe
bloet heuet open ghedaen
my blide oghen syn herte
heuet my i tē ghelouē tot
hē ghetoghe en syn gueth^t
heuet inwonē myne quaet

Gray Scale

759
heit van der tyt soe leet lō
gint syne ridderſcap varen
ghelouēde volcomelyc in
ih̄m en̄ he waert vanden
h̄lyghe apostelē gedopet en̄
gheleert ī allen dogedē. En̄
daer na is he ghecomē totter
stat gheheten cesarea capa
tone daer he xxxvij iaer sack
heuet geleert een heremites
leuē ī enicht en̄ bekerde vele
mēschē oūmits s̄ vuringhe
prouacie en̄ guede salighe exē
pelē daer he xpm ī glorificē
de van welkē sprekēt de leuer
ysidorus. In̄ gint de mitter enre
spere doer sack de h̄lyghe side
onser leuē herē en̄ heuet neet
allene d̄creghē v̄ghyfnisse

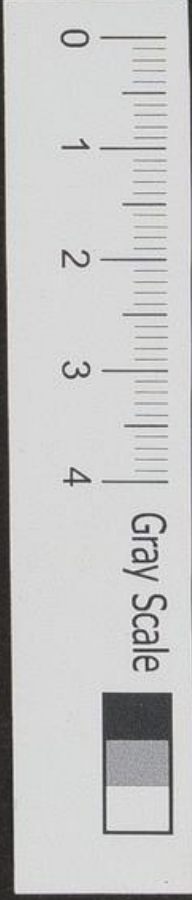
Gray Scale

synre süden meer he heuet
oec vdeent vheue te werden
totter eren des biscopelike
states en toe untfanghe de
trone der martelare. Och toe
der tyt untleep vnse leue he
alle synre vuchticht soe dat
he also vele als en dropel blo
des neet en beheelt. T alle sy
hulghe licha tot eenteyken
sye groter mynen. want
soe süte bernard⁹ secht vnse
leue he hadde ons wel moge
vloset hebbē mit enē dropel
blozes meer de myne de he
tot ons hadde was soe groet
dat he een dropel blozes neet
en wolde beholdē he en wol
det alte same wtstortē vme

der mensche salich^t Doe was
 daer en centurio geheten
 hebbende vnder hē hūdert
 riddē de mit horen capitey
 centurio dāer toe gheset wa
 ren vande ioden vme ihsu
 te beware hangede ande cru
 ce ter tyt toe dat he seker
 lyc ghescreue waer dese
 was een heidens mōsche
 wonente vnder dē ioden
 vme de myne de he hadde
 tot dat wolt godos En doe
 hea sach en hoerde alde wō
 delike dāughe de daer ghe
 scheden als vānd grotter
 ertheuighe en ander mir
 raculē daer te voren van
 ghescreue staet soe maert

heseer vresende mit alder
de in hē wāre. En besonder
wāt he merkede dat vīse sa
lich maker ihesus ī sū wter
ste soe sterckelyc reep en soesy
nē hūghē gheest gaf soe ghe
lofde he ī hē en waert daer
by bekert wāt he wiste wal
tat gheen puer mensche int
eende synes leuēs also dan
ghe geluet gheue en michte
als ihus dede an geseen dat
hē de natuerlike crachte int
leste te samē begherē en en
moghē en woert neet spre
kē. Daer sprac cēturio mit
grotē gheloue tot alle den
volke belēnde rjyn te wesen
warachtich god en mēsche te

Gray Scale

0 1 2 3 4

segghende waerlyc dit is de
 sone godes en een rechtuer
 dich mensche. En daer were
 vele vande Ioden de totke
 nisse queme en bekerden
 oimits dese wondlike dui
 ghē en sloghen mit groten
 berouwe voer hoer borsten
 wat se sorchden datter wra
 ke up hē comē solde en gro
 te plaghē vnie de vnoselē
 doet xpi. En se spreken tot mal
 canderē. Och wi hebbē grote
 lyc misdaen. En waer vnie
 hebbe wi cōsent daer toe ge
 gheue dat nē den goedadi
 ghē ihm soe scandelyc solde
 toten. Aldus claghēde ende
 suchtēde syn se wed' vnie

Gray Scale

ghekert te iherlm als de wre
de prince anas en cayphas
herodes en pilatus en alhoer
ghesinde dat segghen soe spot
teden se daer mede wifende
op hē mit vingherē **E**nde
vngghenadighe cayphas v
blide hē alte seer vā vnser
leuē herē doet en sede allach
ende wi hebbē ons doch de
sen valsche pphete quit ghe
maket en wi sū nu vā **A**ld
reden se allachende en spot
tēde totter stat vā iherlm en
alle dat quade volc volchde
na en vblide hē i hore gro
te boesheit de se iherlm anghe
daen hadden **O**ch doe bleef
de cleynne menichte der vren

Gray Scale

4

3

2

1

0

de ons here allene bi den hul
 ghen cruce en bi de doden
 ihu na allen menschen gela
 ten en vsmact en vselleden
 he nutter droughet moder
Maia als iohannes euangelista
 maria magdalena maria iaco
 bi maria salome en meec an
 der de ihu na gheuolyghet
 waren van de lande van
 galilea of denede he na hoer
 tyelike haue i alle dat ghene
 dat he vanode was En al ist
 wal waer tatter soe luttel
 mensche ten iusterste toe bli
 ue bi vnsen leue here nochtā
 waren daer soe manuch du
 sende der hylgher enghete
 de he mit groter werdicheit

altijt bewaerde en nimmer
mer of een ghingē. **D**at wor
waer wal behoerlyc was
angheseen dat horen coninc
taer seluē te ghenwordich
was weens almechtighē
godheit neet v'scheiden en
was vā syx mēschheit. **D**aer
vme o deuote sele bliuet
nu mede bi dynē brudegō
vnter dē hylghē cruce mit
alle de gheselschap en slaet
dy oghen vake yptē ellen
dighen tozen ihu mit gro
ter mīnen en hertelikē me
delizē wāt soe dy mīne mer
te is woe tattet mede togen
merre wese sal. **D**ich woe la
merlike hanghet he andē

Gray Scale

0 1 2 3 4

757
cruce en woe bereit dat he is
di toe vntfanghē tot sy wtū
toren brauet **H**e heuet sy wtū
toren ghebūdide houet oet
modelyc neder gheneighet
ūme di te cussen **H**e heuet
sy armē wyde wt ghespreit
ūme di te vmechelsen en te
vntfanghē **H**e heuet syn hā
dē en vōtē soe wredelyc latē
doer naghelē up dattu hem
altoes **I**den cruce soldeste
vndē bereit di toe vtfarmē
en te sparē **H**e heuet syn hul
ghe side latē doer gūuē up
tattu daer i soldeste sculē voer
alle de becorighe en laghen
tes mantes **E**n he heft dy ge
schenket synes hertē bloet
up tattu altoes dronckē sol

dest werden vā syne mynen
en lesten en v̄gheten alle te
ghenwordighe lidē en v̄deet
dat di solde moghē ouer comē
Hyt v̄mie o myne sele schei
de nūmermeer wt dese buit
loftelike camer des leuē ghe
selscaps meer staepet en rustet
altoes daer i soelanghe hent
dy ghemysde seluē comet en
nemet di mit syre rechterhāt
en leidet dy i syn wyinkelre
taer he di alte malke dronckē
makē sal vā syre soeter my
nē En als du dus rustelike
gheslapē heuest i de open side
ih̄u xpi soe v̄t spreighe weder
mit deuote tranē en gaet oet
modelyē sūtē v̄nder dat cruce

Gray Scale

0 1 2 3 4

ihu en helpet **M**aria bewe
 nen den bitteren doet eres
 leue kundes en segghet
Maria ^{alve} soete moder des enige
 ghebozen godes sone woe deef
 like sittestu hyc vnder de cru
 ce daer nu leue kunt altesame
 brotvet en brogghet an han
 gheth **G**hy solden soe gherne sy
 tote licha en de doet ghewonde
 leten handele en cusse en daer
 i storten de olie en wyn dince
 moterliker tranen meer leyd
 ten mach di neet bescheen wat
 gy ene weten ghenen raet wo
 gy nuwe doten sone i enigher
 manere van de cruce solde
 ste moghen crighe angheseen
 tattet i nuwer macht neet

Gray Scale

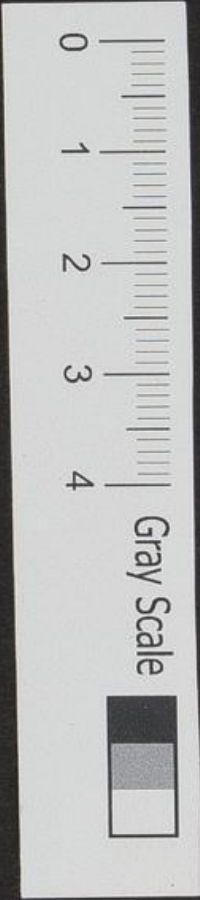
en was noch oec gheue rescap
daer toe ene haddeste vme
dat te vollebrenyghē en daer
vme soe daer ghuic soe menū
ghe doet wee daer dyn mod
like herte **Och** woe droeflyc
seten oec bi di dylleue wren
de en vtroestē ju als se boest
tonde wāt se warē seluē vul
druckes en lidēs vme dat ho
er ouerste solaes en horen en
ghe troest ihūs te hantes was
vā hē ghenamē en hinc soe
lamerlyc doet hoer hoer oge
En wāt se dy o werde moder
gotes saghe sitten inder den
cruce i de alre meeste bangich
taer geen mēsche vnder den
hemel soe seer mede beuāgen
is gherwesen soe warē se seer

Gray Scale

4
3
2
1
0

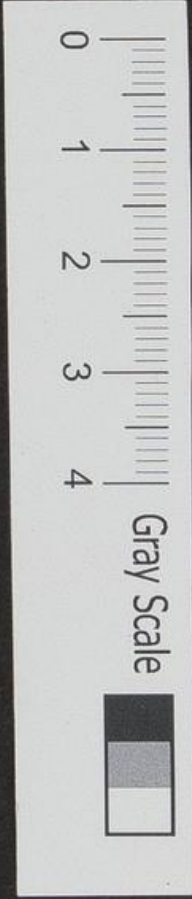
mit dy te liden wāt se sochden
 vātide toetiden dat se dume
 de solden vlesen en du hē of
 soldest steruē oūmits grote
 rouwē **A**ldā haddē se de ene
 drofheit bouē de ander ende
 seten dre yren lanck under
 dē hulghen ~~hulghē~~ cruce such
 tede en wenede en hore gro
 te noet underlighe claghede
 under des soe bedan de iode
 de rich ter pilatā dat he doch
 wolde cōsenten en toe late
 als zatnē solde moghē bre
 kē de benē ter ghenex de
 ghecouest waren up dat se
 soe vele te eere soldē steruē
 en zatnē se oec vandē cru
 ce solde moghe nemē en doen

se wedy wter mensche ogen
up dat de dote lichame daer
neet en solde bliue hanghe
i der groten fest tuch vare
paesten soe dat hoer hochtyt
daer neet mede en solde wer
de besnuttet noch de mesche
enighe yselicheit of vnaerny
ime des wille en solde angac
de va vere lande te ihvln sol
de come ime hore hochtyt te
holden als dan pilatus dat
gheorleff hadde te gheschee
siet soe qua daer en grote
scave va volcke wt der stat
va ihvln seer ropede en ge
bavende mit quade yselike
ghelate va wapene en vare
peerde tot up de berch vare

caluacionen en als de bedroefde
 moder ende ander vrienden
 dat segghen soe woerde se noch
 meer veruaert en beden den
 heren van den hemel dat he se doch
 molte beschermē en vswesten
 i soe groter noet. En doe de rid
 deren segghen dat de twee stake
 ten de mit ijm ghecouet wa
 re noch leuede soe syn se tot he
 ghedomen en brake hoer benē
 en hebben se ghetodet en worpe
 se i enē depen putte de se daer
 toe hadde ghemaket. Daer na
 sy se ghecome totē elendighe
 ijm de daer hinc int muddē
 tusche he beiden en wāt se fr
 gheu dat he toe hantē rest
 doet was volcomelyc ange

seu dat sy myne vele grotter
hadde gheueken dan de myne
der mordenare soe en breken
se syn hylghe bente neet up dat
de scrystuer buolt solde met
de van he spreket aldus **B**hi en
sult en been neet breke van
he meer een van de riddersen
heuet gheopet syn hylghe side
en taer is wt ghelope water
en bloet soe hyr voer upt lange
ste beduet staet **D**it is ghesceet
vme te vol doen de scryst de aldus
secht **S**e sullen seer binen i de
ghene de se hebbe doer steken
En de leue iohes euangelista de
alle dese dinghe mit sy licha
like oghen heuet an ghesceen
te heuet taer of ghegeue seu

Gray Scale

0

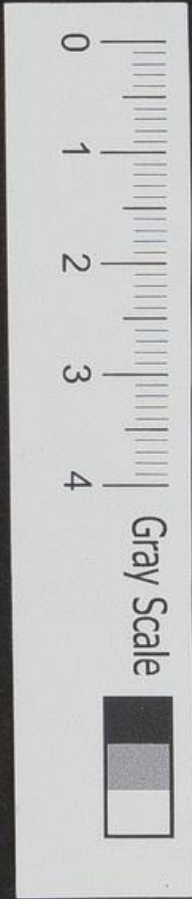
1

2

3

4

warachtich ghetuchnisse dat
 se aldus syn ghescheen Ende
 he weet sekerlike wel dat he
 daer anders neet of en spreck
 dat de gherechte waerheit
 up dat alle mensche sonder en
 ghe twivelachtich i de soete
 ihu solden gheloue **E**ye v
 o myne sele tancket nu de
 hemelsche vader va alle de
 vnspreklike pyne en van
 de scandelike doet deff en
 ghe sone heft ghesmaket om
 dynne sonde wille en vallet
 oetmodelike neder up ju
 kneen dit na volghede gheb
O hemelsche vader tult
 nu an seen dynne enige
 ghebozen sone de toe none

tyt alle dinc volbracht heft
vme der mensche salicheit
en mit gheneychden houede
sone hulghē gheest dy weder
op gheoffert heuet de noch
tas nee vā dyre gotheit ver
scherden was welken bitten
toet de elementē neet lide
noch vdraghe en mochten
welck moghede cracht de yse
ren grūdebe en de sterke me
talē poerte der helle ghebro
ken heuet ende alle de macht
der duuelen te neet ghemā
ket heuet De mit synre star
ker hant de gheuanghe da
er wt ghelept heuet en doet
de wide toere synes ghebū

162
diden sy des ons allen bloet
heuet vander heerscapne des
bosen mandes en mit dat rop
ne water en tostelike bloet
dat daer soe mildelike wt leep
onse selen wt en schone ghe
maket heuet va allen vleckē
der sunde. **H**yr vme o hemel
sche vader soe come ic toe di
nu en presentere di hider
dynen enighen geboren sone
syn gheschoerde licha en syn
doer gheuoende houet syre
doer ghenaghelde hande en
voeten syn up ghelaken side
en de alre lasterlickeste blas
phemie bespottighe ende oec
mede alle syn ander lidere
en martelie. **E**n boue al soe pre

0
1
2
3
4

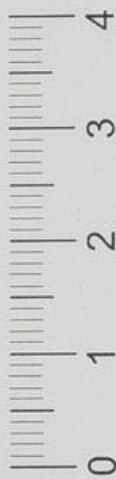
Gray Scale

sentere ic dy syn edele duet
baer bloet ende ouer grote
wouwe en bangicheit des al
te bedruckeste moder en uic
fer **M**aria en der andere leue
vrienden **S**ijc vnic o hemel
sche vader ic bidde di wes v
soent van alle dat ghene dat
ic teghens dy mach hebben
misdaen en een wilt doch mij
te boesheit neet ghedencke
meer vntfarnet mijre cranc
heit ende ene wilt neet mer
ke up alle myne vsumelht
de groet syt **E**n gheuet my
leue vader dat ic syn duet
ber doet also vaste i der hec
te moet draghen ende also
te wonen i syn hylghe won

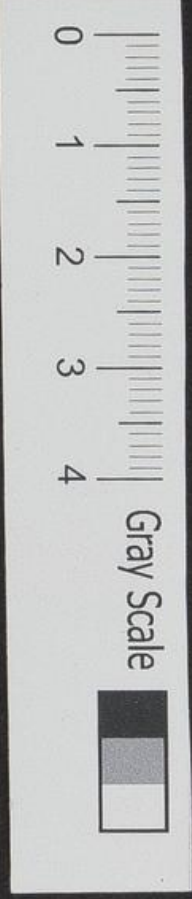
Gray Scale

ten up dat ic daer doer ghe
toghen moet werde inden
wtganc mynes leuens to
te sael ter ewigher glorien
duermits den ghenē de ons
soe duerbaer togkens di heft
ghecoft ihūs xps de sone godes

*Vermaent hie de vyf rouwe
María de se hadde inder dat
truce ewesleue spons aue ma*

O Alre bedroueste *ria.*
mo ter ende uofer Ma
ria ghedencket woe ju was
te moede i ten eersten upslach
doe du dyn leue kint saghe
hoghe vheue in ter lucht ha
ghen tusschen y mordeners
*versoket nu dese wee mit een
aue maria. O Maria alre*

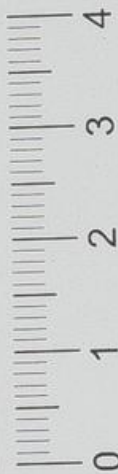

bedroueste moder weder den
ke woe alle dynne crachten
vntset waren doe du vnder
ten cruce stondest ende d'ys
leuen kintes ansichte soe
lamerlyc saghste misma
ket en oneerlyc gheladelt
*versoket desen rouwen nu
mit een aue maria berouwe*

O enughe troesterine alre
bedroefder herten gheden
ket woe nu toe moede was
doe gy dynes l'alre leueste
sones syn ghebūdide adere
en senen saghen schoren
van groetheit des gheuel
tes ende der pynen de he
leet anden cruce *versoket
nu desen rouwe mit een aue*

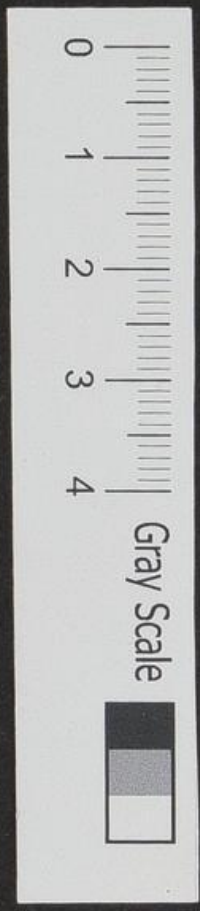

Gray Scale

Omitfarnhertighe voerspre
 kersche der sunderen ghedenc
 ket woe alle dynne hulghe bines
 ten beruert waert van groter
 medeliden doe gy saghen dat
 syn edel mont waert te drin
 ken gheue etick en galle *Ver
 soket nu desen rouwen mit
 een aue maria*

Olre gueterterenste vrou
 we ghetencket woe dat suert
 tes rouwen daer symeon of
 hadde ghesprake doer sleet
 ju edele sele en dyn moder
 like herte doe du dynne en
 ghen sone sageste steruen an
 den ceuce ende syn hulghelichē
 blyst waert vā groter pijnē
 enze bitterheit des todes *Ver
 soket nu desen rouwe mit eē aue*

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwritten text from the adjacent page, including a large red initial 'B'.]

Van maïen medelidē bidē cruce

By den cruce ihū stont
 de maia de moder sū
 en de uigher de he lef
 hadde in tē daghe des lidens
 in ses leuē herē hadde sū mod
 medeliden mit hē. En doe xps
 af leet toe lidē doe leet noch
 de sele maïen wāt ere sele de
 was an dat cruce ghedrucket
 en xps ghecruicghet was in den
 hertē maïen. Daer ūme alle dat
 xps leet ī synē licha dat leet
 maia altoe male ī der setē da
 er ūme ~~al~~ ~~at~~ ~~xps~~ der beghenc
 kenisse der medelidighē maïe
 comet toe der betachtenisse des
 lidens xpi. Raden dat de mede
 lidighē de xps hadde ī syner

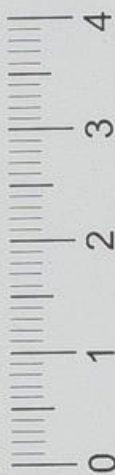
Gray Scale

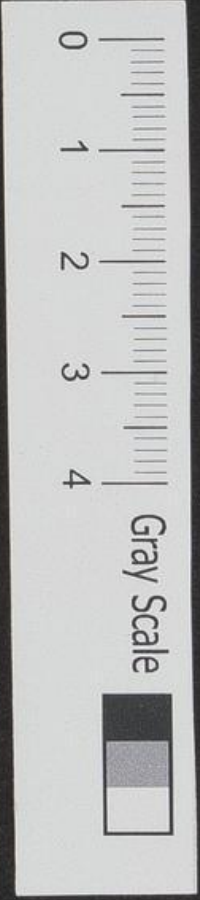
moder was groter mā s̄ lide
ī den lichā h̄yr ūme dat wi
neet v̄ghete des s̄cherpē swer
des soe begaet mē ere medelidi
ghe dat swert doer sneet de sele
maien ī tē taghe des lide s̄ r̄n
waer ūme stūt maia bi tē cruce
verwaer taer ūme dat se wolde
mede helpe toe der v̄lofighe des
menschē hadde des noet ḡhewe
sen yn den lide r̄n moghe wi fē
twe altare dat een ī dē herten
maien dat ander ī dē lichā r̄n
r̄ps offerde s̄ vleisch maia offer
de ere sele se begheerde of oec toe
dē blode r̄n toe offerē ere bloet
en wt toe recke ī tē cruce ere hā
de en offerē daer hoer vesp̄ offer
en mitte here sterue mitte lichā

Gray Scale

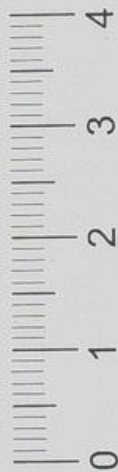
ī mīse blōsighe en se begheerde dat
 mē se mit exē sone hanghede ī
 dat cruce mer dat en was geen
 noet moe stōt se under den cruce
 se wraek hore hande hoer oghe
 werē nul vā tūne hoer ansichte
 was nul der droefnisse nul was
 se wemotes en des suchtedes de
 cracht al eres lichaas werē vswū
 dē tme iūcferlike schemede stūt
 se mit bedeckede houede en sloch
 hoer oghe vake up toe dē blodi
 ghe mūden eres sones nul such
 tedes en wenēs segghede ihū
 mī leue sone we ghyft mī dat ic
 voer di sterue ihū mī leue sone
 du bist mī vad du bist mī brod
 du bist mī sone du bist mī brau
 degā nu werde ic vad loes nu

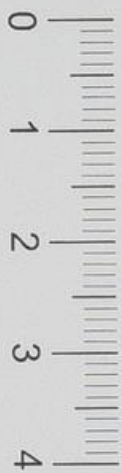
blese ic den sone myn nu werde
ic berouet des brudegats myn
is toch stit noch **M**aria bi den
cruce me wuder ist woe se staen
tonde dat is toe louede dat se so
na stit bi de cruce dat se sich to
de cruce leende soe was se vmo
get va arbeide en ere crachte
des lichas wete soe vsmiden
dat se nouwe staen tonde wal
dat eer de selue lenighe was
hoer ene grote pyne wat dat
cruce dat daer was eres sones
pyne woe mochte dat wesen
ene sachte lenighe der moder
Ich de voghele d' luyt hebbe
ere neste en de mod' godes al
weldich en heuet neet daerse
toe mach leue eer houet **M**aria
du vrouwe der gansen werlt

Gray Scale

wat steystu hys wat doestu hys
 we heuet di hys ghebracht
 waer inne woldestu hys comē
 wat heuestu mitte cruce toe
 toe toen **O**ch iūmer we doet
 bekēnen dē herē der enghete
 we doeste daer staen bi der
 galghē des cruce **D**e aposte
 le de vloen vā daer de crinckē
 en de lamē de quemē daer
 neet de iode de stonde daer
 en hoen sprake dē **M**eer maia
 stot daer allene bi dē cruce **I**et
 dat xps i dat cruce ghehangē
 waert toe was dat cruce vmale
 diet **M**eer dese vmaledynge
 is vwatelt i benedynge en
 eer maia telete dē sone godes
 was de iūferstop vmalediet
 hys vme maia te wt ghedel

Gray Scale

ghet heuet de vmaledynghe
der iufferſcap ſtūt bi dē cruce
daer an hoer ſone hanghede
was de wt delghede de vmale
dynghe des cruces. Ick ſtūt
maria biden cruce up dat eer
droefnuffe neet dubbelt een
woede wāt ween de ene went
by dē anderē is als he ſteuet
ſoe ene moget he ſick neet ſoe
ſeer of he daer neet en were
daer vme weer ſe toe hies ge
bleuē hoer droefnuffe weer
dubbelt gheue ſen daer vme
nā ſe dē raet en ſede i hoer ſul
uē ick werde ſtaende en bber
dende des oedels dat pilatus
wert gheuēde ouer mynē ald
leueſte ſone uē he dan butē
iholm trecket wert ſoe wilic

Gray Scale

hē na volghē en wil anfeen mit
 mynē wenēde oghen woe se hē
 treckē woe se hē handele woe
 se hē naket wt trecket woe se
 doer graue syne hande en syne
 voete woe se hē na ghele up dat
 cruce en woe se hē mit de cruce
 up richte men se dit al hebben
 ghedaen en gaen vā hē recht
 of he v̄malediet sy soe wil ic
 hē negher gaen en wil staen
 bi de cruce mynes alre loueste
 sones en mynes godes en wil
 v̄me vaen dat cruce mit my
 nē armē en cusse dat mit
 mynē lypē en begeten dat
 mit mynē tranē na de male
 dat my neet een temet toe
 steruēde mit hē en ic wil oec
 vake my oghē up slaen toe

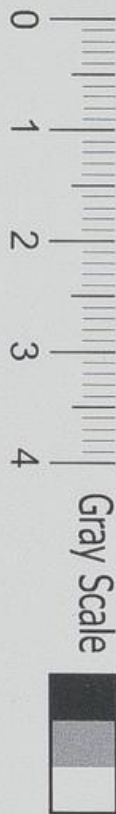
mynē leuē sone ī dat cruce ge
hanghē en̄ un̄l toe seen woe he
vā deser werlt scheidet de ic
de ic allene weet woe he ī de
ser werlt ghecomē is Daer
īme un̄l ic bī hē staen en̄ en
un̄l oec neet vā hē gaen ic un̄l
toe seen dat ic dat bloet dat
vā mynē alre leuestē sone
wt synē wūde lopet moghe
samelē tattet neet up de eer
de ene lope en̄ werde vander
eerde de vīnale diet is v̄slūde
wāt dat bloet is yo mȳ bloet
dat he heuet vā mȳ toe sich
ghenamē ī der telighe en̄ ī
der vodinghe dat en̄ kan mȳ
oec nemāt v̄beden wāt se
merkē dat ic s̄ mod bī en̄
seen mȳ soe un̄l der droefnis

Gray Scale

se Die lichte schonē se sinner
 dat se hē neet meer ymughe
 vme der medelidighe wille
 de se toe my dreghe de se lichte
 neet en konē hebbē mit my
 sone Dat kan my oec niemāt
 vkeren wāt dat natuerlyc
 is dat ene mod' v'p e'x sone
 achtet wen he steruē sal men
 leider ic en kan mynē sone
 i'ghener sake toe hulpe comē
 Dat is dē moderē een groet
 troest ween se e'x sone in d'
 tyt wen se steruē solē i' y eni
 ghe dinghe moghe toe deen
 staen Och leider i'ghenē din
 ghe kan ic dat doen wāt ic
 see v' hulghe bloet vletē in
 allen eendē der eerdē en en

Kan dat neet altoe male v̄sa
melē yo see dat he ī dē cruce
menet en ic en kan hē synogē
neet droghē yo see dat he neet
en heuet daer he syn houet up
leuē mach en en kan dat neet
legghē teghē myne borst daer
dat soe vake soe rechte soete
lyc heuet teghē gheleghen
Dese dinghe bedachte de glō
se moder daer v̄me stōt se bi
den cruce ihu wch stūt se daer
v̄me bi dē cruce dat se ī even
hertē merkede en bewaerde
de woerde en werke eves leuē
sones de he sede en dede voer sy
nē dote alse se ghedaen hadde
vā anbeghine syre gheboerte
en al syn leuēt ouer des stōt
se doe bevouet alles troestes

Gray Scale

en michte hoer wal kerē toe
 den cruce en segghe s'au boge
 tale du hoghe boem de telgē
 dyn en blaet loes de wt ghe
 reckede lede mynes alre leue
 stē sones de i di soe starkelike
 s'yt wt gherecket Doe se nu
 noch vandē cruce noch vā van
 ghen mensche troest konde cr
 ghe doe mochte se sich wal
 kerē toe erē leuē sone ende
 segghen D my leue sone ic see
 wal dattu i der stude des do
 des arbeides en motest vā
 hys scheiden en motest my
 blaten ic hebbe hys lange
 staen en ic en hebbe vā dy
 licht eentrogelyc woert
 ghehoert du heuest di b'bar
 met ouer dē ghenē de dy

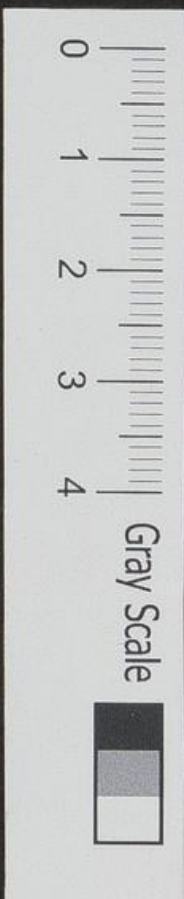

cruceden daer heuestu voer
ghebeden en sedest vader v
gheuet hē wāt se ene weten
neet wāt se doen Du heuest
dy v̄barmet ouer dē schelick
ten heuestu ghelauet dat
paradyse O du wticoren v̄brucht
mynes lues my alre leueste
sone woer v̄ghetestu my soe
wāt i tē eende woelanghe
wiltu dy ansichte vā my kerē
Du biste yo altijt bereyt toe ho
rende den ghenē de di biddende
sit Iu v̄me dyne kintlike leue
de du toe my haddest soe bidde
ic dy dattu my an deser lesten
stūde ontv̄idest Thee my toe
dy an de galghen des cruces
vp dat ic doch steruē moghe
mit di wāt dy licha is my en
my licha is dyn Iyre v̄me bid

Gray Scale

de ic by ghyf my dat my licha
 mit dynē licha ghecrucghet
 werde als myne sele mit dynē
 licha ghecrucet wert up dat
 du mynē licha vande dode ver
 weckest mit dynē licha De mul
 de ihū vā groter pynē weghē
 en vā wemode synes hertē ton
 de he hoer en waert neet ant
 worden Doe se dat inā doe moch
 te se voert segghē Gha my alre
 leueste sone waer sine en spre
 kestu my neet toe is di neet
 bekāt dat ic di neghen maen
 den vnder mynē iūferliken
 hertē ghedraghē hebbe en hebdi
 vp gheuodet en mit grote bli
 te bewaret waer inme leue
 sone vlatestu my aldus ofte
 wen beuest my dynē vlate

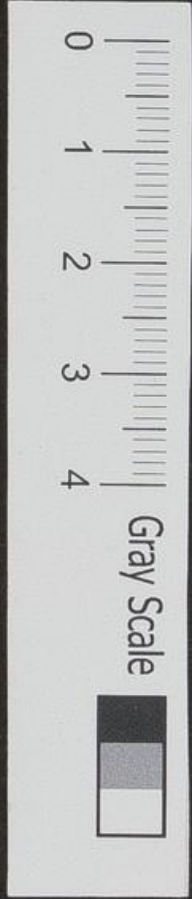
ne moder du heuest io oer
ghefacht waer io bi daer sal
oer mi denet syns vuhange
stuhye i dē cruce en vā alle
dync deures en is neet een
mit dy men io enughe dene
rue en dync maghet stac
hyc en begheer mit dy to wefe
ghe en en kan toe dy neet sta
ghe wat dat cruce toe hoghe
bheue is i dē stūt de iūghelye
iohes dē mise leue hē seer leef
hadde bidē cruce nē dat was
gwoet wonder woei he daer
staen dēste na dē dat he toe
voren naket vā hē vlaen was
men na dē dat he en anghe
bave moent ihū xpi was en
de mīde pleghe io gherne toe

Gray Scale

wesen by ene vride ween so
 wille sterue daer inne nam
 he to sich de drystich^t Ock daer
 inne dat he noch iuck was
 dachte he dat nemat up he
 achtede was he was doe men
 achtyn iaer olt doe vnse le
 ue he leet de doet en he was
 vyftyn iaer olt doe he vnse
 leue he vkoes t ene apostel
 Aldus stot he vul der droefnuf
 se en wemodes bi syne liden
 bi syne leue most Daer stut
 iufes bi der iufere de marte
 laer bi der martelaerschen
 de ene weande mitte andere
 de sone mitt moder dat ene
 leef mitte andere de veyne
 mitte alre veyste Daer stut
 dat ene leef en sach dat ander

an wat sach he he sachte ghe
ne de alle dinghe gheschapē en
ghemaket hadde dat he neet
een hadde daer an hest ghebū
dide houet up lenē michte
he sach dat de schoenste man
alle kiderē der mēsche de een
hadde ghere staltenisse he sach
de ghere de daer is een ere alre
hulghē enghelē gheconet mit
ener doerne cone he sach den
borne des leuedighē waters
druckē myrvē en gallē he sach
de alre soeteste daer hē sūdergē
en der gause werlt wt ghesche
ket wert de heylsamughe kerst
dranch druckede ene suwē wyn
mit myrvē ghenake en beeyt
he sach oec synē alre leuesten
en soetesten herē en meester hē

Gray Scale

vlatē en vulliamers steruē wat
 bitterht en wat groter droefnus
 se syn dochsame en leeflike her
 te hadde en wat mochte he
 segghē de leue uigher vnses her
 verwaer he mochte wene en als
 segghē o alder sueteste meester
 my hebbe ic neet vme dūte wil
 le allēt dat ic hadde ougheuen
 my vad' en my mod' my schyp en
 allēt dat ic hadde en hebben
 mochte hadde ic oec eē heraal
 der werlt gheuefē ic hadde se
 vmedynē wille ouer ghegeuē
 en nu vlatestu my o du aller
 sueteste kerstē deack dulaue
 dest my toe schenke wt dynen
 kelcke de toe male bitter ghemor
 tē is so dit de kelck daer du

Gray Scale

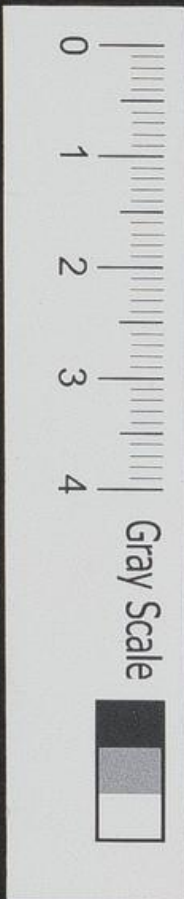
my en mynē broder vā sedest
dē du drückēde wordest doe
du sedest moghe gy dē kelluck
den ic drückēde werde in ene
haddens noch neet ghedēckē
daer vme seden in vraliken
wy moghē ene mal w du ew
ghe loen du lauedest dē ghe
nē de dy volghē en vme dynē
wille wat ouer gheue hūdert
volt en dat weder toe gheuen
en dat ewighe leue en ic bi dy
ghevolghet wente toe dē cruce
en dat gheuestu my doch neet
en dat selue dat ic hadde nem
stu my du nemeft dy selue my
dē ic leuer hadde men allent
tattu my gheue kondest sonder
dy aldus langhe hebbe ic my
drückē late dat ic de gheue

Gray Scale

meer de du leef haddest. A milde
 ihus nu bemestestu my doch neet
 een tekē der leue noch mit enē
 woerde my toe troestede. Ghysten
 slāmerde ic soe rechte suete up
 syne borst meer leydet de borst
 daer ic my houet toe lecht hadde
 als toe enē tuffens nu toe male
 doer ghewūdet doe de mod' en de
 uigher dese woerde en der ghelyc
 seden mit wenede en suchtede ste
 nie wat de milde ihus hie toe ant
 worde unln horen woe wal dat
 sy oghē wene b' dūckert wene woe
 dattet bloet dat wt syne houede
 van hadde sy oghen brauwē berū
 nē soe tat de oghē daer vā hem
 wene toe backē doch mit groter
 macht apede he syne oghē soe vele

he conde alse he doe sach syne mod'
staende en dē uigher den he leef
hadde en sēde toe syner moder
wyf see dynē sone is woe vele
wēren der tūnē toe hope woe
gheerne en mensche se cōpē folde
op dat he mūdte bewenē der mo
der bedroefnisse de se doe hadde
mit desen woerde scheidēde van
eer dē wāwē sone en gaf hoer enē
andere sone en makede doe mit
synis alder weldigheste woerde
vele groter vrūtschappē bānen se
toe woz en toe hope hadde en noch
meer wān venich vrūtschap de
daer is tusschē der mod' en ere
sone hys toe mūdte de uifer
maia antwōrdē mit eren be
gherten en nicht mit woerde
O my alre soeteste sone is dit

Gray Scale

475
ene like butighe pleghestu noet
altijt toe gheue groet voer
den nu doestu anders du ghe
uest my de knocht voer de here
enes wysschers sone voer de sone
des scheppers hemelrikes ende
eertrikes de uigher voer den
meester de schuldighe voer den
vnschuldighe de creatuer voerde
scapper ene slichte mesche voer de
de daer is god en mesche O du alre
leueste sone my wat doestu heues
tu nu leuer de scheker wen dyn
mod' en de gheue de dy cruce
leuer wen de di gheteelt heuet
du heuest ghelouet de scheker
dat he mit di sal wesen i de para
dise du heuest dyne cruceger
vgherughe ghebede va desen di

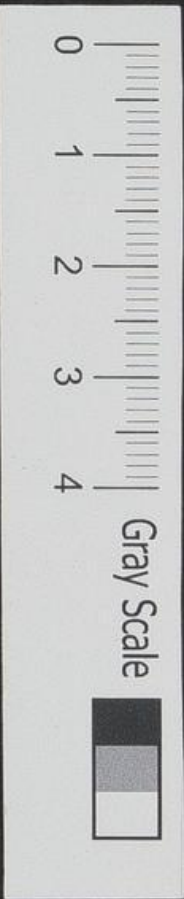
ghe heuestu dyne mod' neet
bewiset om my enughe gheboze
sone my ghenoghet daer neet
an dat ic sal hebbe myne vint
voer myne sone wat my die
ferlike licha heuet he neet toe
dec werlt ghebragt myne uo
ferlike borste hebbe he neet
ghesoghet hie om me my alre
leueste sone ny my mit di een
wech of ghif my ene anderen
sone de soe my sone sy alse du
daer va ic hete mach soe werdich
ene mod' alse ic va di hete en
soe daen een gotlike gheslechte
hebbe als du bist nade tattu
dat nicht doen en machste soe
laet my mit di sterue dat ichyt
neet langher mit dyne mande
ene bluce Toe desen daghelike

Gray Scale

en wemodelike moeder der iūf
 Mariae mochte hoer sone segge
 O my alre leue sone mod' de wū
 de de du my i my herte deucke
 ste de doen my groter pynen
 wen alle wūde i myne licham
 hys vme wene neet my enige
 mod' du biste my sūst du biste
 my bruet du biste my alre leue
 ste dochter ic wil di neet vlate
 Nut di bi ic al de dage der werlt
 heuet de doet sy hoet auer my
 na der mēscheyt soe bi doch altyt
 vstaflyo na der gotheit du we
 test wal waer vme ic hys ghe
 comē bi en waer vme bedroef
 stu my dā dat ic daer weder
 hēne stighe daer heer ghetomē
 bi so beuele di ner ghet vme eē

ander bewarighe mē du we
res myner ic de dy sone bī
allene na tē licha bedrouet
Ihyr inne gheue ic di toe enen
behoder mynē alder leuesten
vūt de di mach twestē i myre
afwysighe wāt de wile ic leue
de ghenoghede di an ny als i
dine eenghebare sone daer v
me moestu dy nu meer i de
dode dynes eenghebare sones
ween te moder veler kidenen
Ihu gheue ic dy ene anderē sone
de di te nature neet gheue een
kan daer na sode he toe de u
gher. Se dyne mod' of he segghe
wolde. Sa de dattu vme mynē
wille vad' en mod' vlate heuest
en du werest myner bewouet
se se dyne mod' up dattu neet
een bist een weskē se se dyne mod'

Gray Scale

177
Omulde ihu vele beth doestu dy
nē iūgher wen du dyne moder
doeste Du gheuest hē een beter
mod' wē he hadde meer dyner
mod' een ghyfftu neet soe guede
soene als se ghelath heuet *Dioljes*
di is vele ghegeuē du haddest
ene mod' de was ene vrouwe
se nu dy mod' is ene reine iūf
du haddest en mod' de di i sude
vtfanghē heuet nu heuestu een
mod' de der sone godis en heuet
di ghesapē *Diolhanes* dyne mo
der hadde enē mā dat was en
sūter nu heuestu ene mod' de
is ene bruet des scyppers des
hemels en der eerde *Diolhanes*
was is tattu heueste ouer ghe
geuē dat heuestu meer wen
hūteert werue beter vtfanghē
wāt du des weert bist toehebbē

Gray Scale

de conūghine der enghelen
toe ene moder ¶ du vtūcorē
apostel godes du bist gheuoē
den een sone der mod' godes
¶ moe gheine mochte iohānes
dat wdert hoer moe danck
namighe nā he se ī sone mod'
en vā der stūde an nā iohānes
Mariē an sone bewarighen
wāt he wal wiste dat bot go
des dat mē sal ere sone ol
dere dat xps oec ī dē doet heelt
sine vader hoersā was en was
was oec syn mod' hoersā en
gaf hoer ene anderē sone nā
sine tode Daer vme nā se se
iohēs ofte he hoer rechte sone
waer ī sone bewarighe doch
leet se ere deefnusse neet dat
is toe louēde dat manck alle

Gray Scale

4

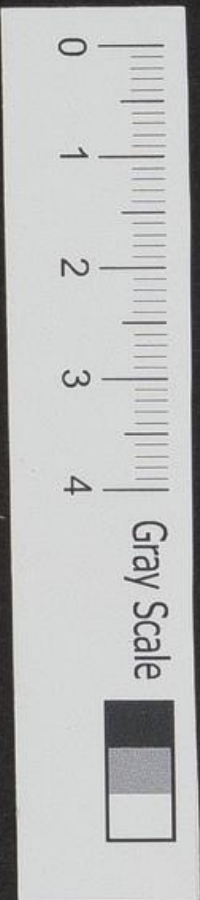
3

2

1

0

droefnusse de se hadde dat de
 groteste was doe her dat graf
 ghelecht was Daer inne wert
 i eer vult de scrift de daer
 secht soe groet als hoer ere
 was soe groet wert inneert
 hoer memoet en hoer droefnuf
 se wat allent dat hoer ghesche
 de i eer gheboerten xpi toe
 even en toe laue dat wert
 alle ghenandelt i den tode
 xpi i grote pynne en droefnusse
 also toe de hemele en dat daer
 is waert gheurouwet Met
 soe vroude sich dat eertrike
 de berghe vhoue sich va vrou-
 den ende alle volke was in
 wrolicheit Soe weder inne i

den daghe des lidens xpi alle
creature tody sich wt de dede
ere volicheit en hadde mede
lidighe mit xpo wat de sone
waert vduckert de manie
de waer bleck de eerde beue
de te toe wren i der doot
gheboerte xpi na hoer leet
vlete den borne des olies de
oer i te daghe des lidens xpi
toe veth vntwe nutte stenen
na ten bittere liden xpi en
synes totes hie vme laet
ons alle medelidich sy mit
Marien der moter xpi vp
tat un i ten daghe des stoen
ghe richtes ons moghe mit
eer ewelike vblizen amen

Gray Scale

0 1 2 3 4

**Te vespere tijt woe dat xps vā
den cruce ghenamē waert**

De vespere soe kert dy selue
swertes en ouerdencket
mit een guetertere me
te to ghender herte woe de alre
bedrouchste in os ihu maria was
sittende vnder dat cruce eres leue
sones mit dat leue bedruckede ghe
selscap ere better susten enter an
der vrende vnser here neet wetende
vā grote rouwe wat se solde be
ghemen. **S**e hadde grote myne
en begheerte vme dat dode licha
vnser here vande cruce toe doen
en eerwerdelyc toe begroue meer
leuer se en hadde de crachters
neet noch enughe istumete daer
toe teneute daer se dat mede vol

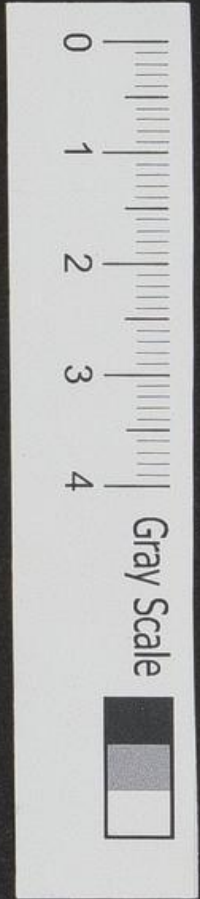
brenghē solden moghe **M**erket
nu o ghenymte sele ī wat groter
lize en bangicheide dat se do al
le waren want vā ere ghenij
te ihū toe schetde en sō hulghe
liche daer allene toe late dat was
hē bouē mate lastich en swaer
en langhe daer toe bliue by een
was hē neet gheorloft wanttet
late waert en te ouent ghenā
kede en de hochtijt bestont ite
gaen en dan ne nāt gheorloft
een was enughe wtwendighe
werke solten hantere **E**n te
vme deser sake wille soe wa
te se alle seer bedrouet en son
terlighe te moter gheset in
deser groter noet te sloech wa
ken hoer sceplike oghen vp

Gray Scale

tot eren leuē sone als huber
 tinus secht en sprack tot hem
O my alre leueste sone eer
 troest my selē woe langhe sal
 ic dy hyc doet seer hanghē
 voer mynē oghē my moderli
 ke herte een machs neet lan
 gher vdraghen hyc een bin
 nē ist ghescheen dat iosep vā
 aromathia ter stat vā uideen
 also ghehetē gheleghē teyr
 milē vā ihelin de hyc voerma
 als ghehetē was ramatha daer
 te hylghe pphete samuel of ghe
 baren was **D**ese was seet tyt
 en etel vā gheboerte en daer en
 bouē een wal gheseen māint
 hof vā toniē wāt he hadde sond
 linghe officae en tenst den he

bedi van des keisers we
ghe **D**ese ioseph was oec eer
guet rechtu'dich man voer god
en te mensche want soe dat hul
ghe ewangeliu wtuyft soe was
he mede een van ihus discipelē
in ter dat ghetal der ghenre te
i he gheloften **N**ochtas soe heelt
he he selue hemelyc ommede we
se der ioten up dat se he neet en
salzen bbeden toe come in ter
synagogen dat welck i te tizen
soe schofferlyc en geste scharde
was als nu ter tyt in ter den
kerste mensche is ghebāente
werde wt der hulgher kerken
Dese rechtu'dighe ioseph een
wolte he neet menghe mit
ter bofer iote werke noch oec

Gray Scale

781
enighe consent of traet of traet
gheue omme te vnosle ihm to
toten meer he was altijt ver
wachtere dat rike godes dat
ihus hadde belouet den gheue
te i he beloesden Angheleen
tan dat he was en waerachtich
ghetruwe discipel onses leues
heren soe was he seer sochtuoldich
voer dat werdighe licha synes
leue meesters omme dat eer
werdelike toe begraue up dat
me iumeers soe scantelyc neet
en solte tractere ofte wech wer
pen als men der ander vdoen
ter mensche plach toe doen. **En**
taer omme soe ghynck he mit
grotter betruwe totte richter
pylatu te hantes he neet toe

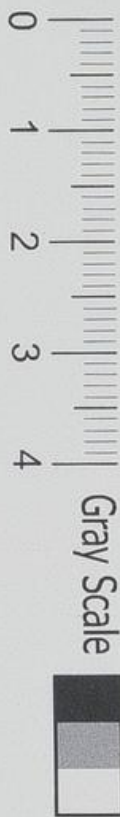

mitsende des wredē richters
macht noch der ioten mant
scap en begheerde vā hē orlof
vme ihns licha vande cruce te
doen en toe begrave. **I**yt soe
machmē merke de gheestelike
vroemht daer de eersamighe io
seph i ter selē mede vaert was
want he een vreesste neet vā
synē guedē beroeft toe werden
noch wten lande borenē en
ballinghe toe werdē daer vme
dat he xpo synē herē toe willen
mochte wesen. En pylatus de
gaf hē orlof synē wille daer me
te toe toen ghemeket dat io
seph een groet machtich man
was en te vnoselheit xpi hē sel
uē oec wal bekant was. **D**es
wāt he hadde ghesen alle de
wonderlike dinghē de ghesce

Gray Scale

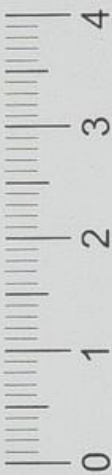
0 1 2 3 4

wraē inder tyt des bitterē todes
 ihu taer he te sentēcie soe vnted
 felyc hadde ouer ghegeue soe
 vntfady he he hē des toe weigen
 want he sochtē tatter noch gro
 te wrake up hē solze come als
 tan ioseph orlef en cōsent hadde
 ghecoghe ūme dat hylghelichā
 vnses herē of toe doen soe ghinc
 he toe en cofte een schoen rym
 mit linnē cleet ūme dat lichā
 eerwerdelyc taer i toe wynde
Dest soe quā noch toe hē en an
 der hemelyc discipel vnses hēn
 gheheten nychodem^s de i woer
 leten tiden als iohānes bescreyft
 totten leuē meester ihu gheco
 men was up enre nachstōt
 ūme vā hē gheleert toe wer
 den i ten hylghē ghelouē **D**ese
 brachte mit hē ūmetrent hon

dert pūt costeliker saluē ghe
maket van myrren en aloē
en antere costelike crude um
dat werdighe tote lichaer daer
mede toe bestaken up tattet
neet en solde vgaen ofte ver
totten i ter eerde noch vitanie
lyc ghegete werde vande un
reynē wormē **D**ese twe als Jo
seph en **A**lycoten name oec
mit hē oec anter guede mēsche
mit hē en se deden hē mede
draghe ledderen en anter in
staumentē te vā noede warē
vme vlin of toe doen vande
cruce **A**ldus ghyne dat leue
soets ghesel scap mit groter
vurigher deuocē totte berge
vā caluarie en spraken vnder
weghen vā dat sware en vspre
kelike lide en vande bittere

Gray Scale

doet onses heren ihu xpi. En als
 se up den berch ghecome ware
 en ghenakede dat hylghe cruce
 taer se ten onsele se. In soe
 yamerlike an seggen hanghen
 soe velen se neder up ere kneen
 en anbeden he mit vele tranen
 Doe se hoer ghebet ghedaen had
 ten stonde se up en grueteden
 de alre drouchste moder seer
 mynlyc mit groter werdicheit
 En se gruete se wentlike weder
 vme en hetese willecome en se
 danckedese alte seer dat se even
 leue sone aldus ghetachtich
 waren i deser noet. Doe sprekē
 se tot hoer. Oeerwaerdighe vrou
 we wy syn soe seer mit dy to
 lize dat alle dese dinghe ald
 ghescheet sy teghens dynē leue

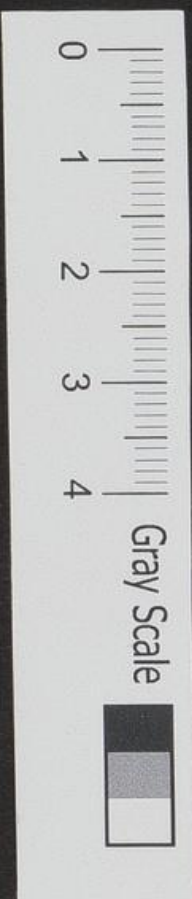

enughē sone **w**y hadden hē soe
gherne vloset meer wy en mudh
tē des leizer neet vollenbrēgē
Doe waert alle eren rouwen
vernuyt en de soete moder waert
seer bitterlike scariende en alle
de ghene de by haer werē Ende
als ioseph en nycodemus mit
hoer leue gheselschap desen grote
rouwē segghen soe een mudhtē
se ere tranē neet ontholtē meer
se weentē oec mit hē lūtē also
tatter nemāt vā hē allen spre
kē konde **E**n teen lestē sode wy
cotent **O** guete vrouwe gy we
tē wal dat ihus al dese dinghē
behoerde te lūtē solte wi mit
hē comē in syne glē **E**n oimut
dese woerde waert de drouge
moder een weynuch ghetroest
Doe bereyde se hē dat hylghe
lichā vante cruce te doen en

Gray Scale

se richten up elke syde ene gro
 te langhe ledter daer ioseph en
 nycothem by op dūmen de ene
 ter rechter site en te anter ter
 luyter syten en also bestondē
 se dat hylghe licha te wren mit
 groter reuerenciē en eerwer
 dicht vme te grote wrede nage
 len te treckē wten hylghe han
 tē en vortē vnser leues herē daer
 se groten arbeit om deden an
 gheseen dat te groue langhe
 naghelē soe vaste gheslaghen
 waren doer de vnosele handē
 en vortē ihu en ghynghe soe te
 pe i dat grote dicke holt des au
 ces dat men se mit grote arbeit
 en manlikē crachtē daer wt
 mughtē treckē **D**oe te naghelē
 i deser maneren wt ghedaen
 warē soe ghynek nycothem ned
 van ter leter en **J**oseph bleef

staende en heelt dat alre hylghe
ste licha i beide syn armē alse
men secht soe vntfouck de wtij
coren disapel syn dre naghelē
i synre beuarighe mit grote
lesten vme dat de anderē toe
beet solden vortere dat alre hyl
gheste licha bequamelyc ofte
doen. **M**erket nu o mensche de
taer heueste een deuot mede
doghende sele aldat bitter we
nē des wemodighe iuifer ma
dat hoer anghenck toe se eten
leue sine sach of nemē van ten
cruce. **O**ch woe we dete hoer al
dat doppē der wreder naghelē
dat hoer soe lastich was vme te
horen mit eue moederlike oren
dat se taer vme menughe doet
steefgheestelike i ter sele. **A**ls
tan dat hylghe licha te hantes
ghehelyc loes en vighenaghelt

was en ioseph en nicodemus dat
 eerwerdelyc wante cruce broch
 te soe leep de vuringhe moder soe
 snellyc toe vme taer dat alre
 hulgheste licha eres leue soens
 mynlic toe vntfanghe 2 wepde
 nu konen betencke ofte begri
 pe i sone herte al te bernende
 myne eerwerdighe reuerencie
 te te leue moder doe tgeder tyt
 toen te an eren enughē sone
De vntfench he soe mynlic i ere
 moterlike arme en auste dicavit
 sy hulghē leden te soe vamerlyc
 watē doerwont en vdroghet
 anter galghē des cruceb **A**nde
 te bedroefde mod settede hoer
 selue neder vnter den cruce en
 de hulghē mā ioseph mitte anden

Gray Scale

wendē de daer teghenwordich
waren spreiden dat costelike
witte linnē deet dat ioseph
mit hē ghebracht hadde up
unser leuer vrouwe schoet
en voert up der eerde also lāck
als dat was en also leggheden
se dat alre hulgheste licha ned
mit groter werdich^t up ter
schoet synre leuer moder. Doe
te alre deouichste moder even
leuē sone ansach soe pamedlyc
mismaket ouergotē mitten
bloete en unceynē spekel ter
sundigher mensche soe dat mē
dat macsel synes hulghē an
sichtes neet seen noch bekēnē
en mudyte och toe ghynck soe
manughe doet wee doet hoet
moterlike herte. **D**e sach syn

Gray Scale

uerdighē houet soe wredelike
 doer wondet en al doer steken
 mitter feller doerne coone en
 se lezet an hoer leflike **oghe**
 mont en aussode dat mit grote
 rouwe en wtborstighē vā vele
 tranē. **H**e sach oec syn onoselhā
 de en wote wantē grote nagelē
 so wredelike doer graue syn
 hulghe borst mit alde andere
 lezen al vol wondē en auer go
 ten wantē roeden blote soe dat
 niē an dat alre hulgheste licha
 neet en solde hebbē vynzen
 also vele sontheide daer men
 een oert vā een spelte solte
 moghē sette. **E**n also dese won
 den uere vboroghet en sweert
 vbackē op tē altaer des cru
 ces soe dat een stenē herte dar

Gray Scale

of gheschoet muchte hebben
en benouwet werde tot nie
telizen **D**oe sprach de alre be
droueste moter mit scoeyen id
dagheliker stemen tot eten
dooten misnakede sone ende
sede **O**ch alre leueste sone wat
troest hebbe ic nu anghese
dat ic di hys doet se ligghe
in myne schoet **O**ch wat sal ic
nu angaeu di bedrouede mo
ter de nu myne enughe troest
blaren hebbe **O** myn he ende
my god my leue enughe kint
wie swaerlyc hebdi de scholt
atās en alle syne nacomeli
ghe wille betale **O**ch wie
bitteren scandelike doet heb
di wille sterue vme de blare

mensche weder vme toe bee
 ghe totte ewighe leue **W**ffe
 ghel en daerheit der vaderli
 ker ~~daerheit~~ glorie woe ia
 merlike sy di nu vduustert
W gotlike radie des ewighen
 lichtes woe bistu aldus seer ver
 conckert **W** ewighe fonteyne
 des leuēden waters woe sy di
 aldus ianerlyc wt gheput en
 vboroghet **W** ghe der enghelē
 woe ianerlike sidi nu nushā
 telt **W** gotlike wysheit woe
 bistu aldus stille en en woert
 neet sprekende **W** alre werdich
 ste ryedoem tot wat groter ar
 mote sidi ghecome **W** almedy
 tighe god en mensche woe seer
 heb di dy selue vnetert en vnd

Gray Scale

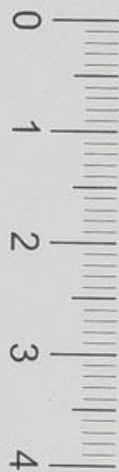

gheworpē vnder dī creaturē
op dattu de oetnodighe mē
schē hoghe soldeste vheue in di
tzen ewighe leue. **M**it deser
ghelike doeflike daghe be
daghede de bedruckede moder
even leue sone en makede dat
hulghe licha nat vnutts velen
tranē de se daer up storteden
En alle de leue vrentē de by
hoer wete de weende oet seer
bitterlike wat se seghē ere le
ue herē en meester soe vmen
schelike doer wintet en soe wre
telyc getoet vme der mē
salicheit. **D**oe veel te wtūtoē
disapēl iohānes ewāgelisten
welke ihūs soe seer leefhadde
i smē leue neder up de suete

Gray Scale

borst synes leuē meesters bitter
 like scayende en reep mit da
 gheliker stemen **O**ch alre leue
 ste meester vā dese borst drack
 ic ghysterē tē soete hemeliker
 drack ter hemelscher godliker
 dinghē meer nu leidet drack
 ic taer wt tē droughe bitten
 drack des grots rouwe **D**oe
 quāte wtūoren bruet **I**n
 Maria magdalenagheloper
 seer bitterlike scayende en vel
 ned scayede up te doer ghemōde
 vōtē vnser hēn mit grote rou
 wē en sede **O** alre ghemynste
 en guederterenste meester tot
 desen vōtē hulghē vōtē hebbe
 ic bcreghē v ghyfnusse mīre
 sūndē **w**e sal my nu voert an

Gray Scale

mijne sūndē v̄gheue **we** sal
mij nu v̄schuldighe voer mij
suster en voer tē hōūdighe
simon wantē welckē de ene
mij berispede vander ledicht
de anter vā dat werck der
mijnen dat ic andi toende.

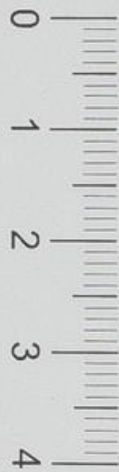
Aoerwaer hadde mij suster
eens gheuoelt de smake d̄re
soetichheit se een hadde mij nū
mermeer bestoaffet vā mijre
ledichheit **En** hadde de malaet
sche symō also toe mode ghe
west als mij toe was toe ic te
se werdighē vōtē i s̄ hues
soe mijlike custe en weysch
nut mijne tranē he en solde
neet hebbē ghenurmurett
of v̄murett vā dat ghene
dat ic dede meer nu leyter

Gray Scale

se ic dy hier doet ligghē voer
 mynē oghē de daer biste dat
 leuē mynre selē daer na is
 ghecome de leue discipel ons
 herē sūte iacob de mynre de v
 s̄ grote hyllich^t wille en oer
 der natuerliker ghelich^t wille
 daer he synē leuē meester i al
 len lede also ghelyc was dat me
 de ene neet wal en muchte
 onderscheide voer de andere
 vme welke sake wille he
 ghenomet was vnser leuen
 herē broder dese de veel oer
 netter up dat tote licha synes
 leuē meesters en sprac tot he
 mit vstortighe der tranē **O**ch
 ghenyde leue hē meester en
 neue ghysterē was dy glōse.

Gray Scale

ansichte en al di hylghe leden
my seer ghelyc meer nu bistu
my alte vnghelyc ghe worden
En he suwer wt groter mynen
de he hadde tot ijm dat he noch
ete noch drynckē en solte he
een waer beesen van ter doot

Doe queme oec de ander a
postole ghelophe en bescreide
bitterlyc hoer grote mitruwicht
de se ere leue meester hadden
bewesen en dat se he also scade
lyc ware of ghegaen En bescre
als sunughe segghe soe is daer
ghecome de hylghe apostelen
ghelophe en bescreide bitterlyc
hoer grote mitruwicht de se
ere leue meester hadde bewe
se en dat se he alle soe scandelyc

198
ware of ghegaen Petrus mit
grotten bewouwe synes herte al
suchtede dat he synē leuē meester
toedreen reysen vsaket hadde
En taer na is he weder omē ghe
keert tot een spelūke oft stoencud
se daer he volheerde ī penitēcie
te doen voer syne sundē ter tyt
toe dat sy hē vresen was vander
doet en gheboet hē weder omē to
comē vnder dē anderē apostels
Daer was alle dat bedruckede
gheselschap der vrendē vnses hē
ī grotter droefheit daer de ene dē
anderē neet vtroefte en michte
wāt een neghelyc hadde soe vele
toe doen mit hē seluē angheseen
dat se erē ghetruuē vader had
dē vlatē dat se malcandere geen

Gray Scale

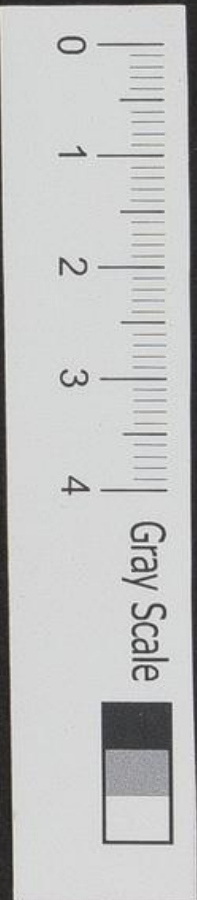

solacs ofte binakelich^t en much
tē couden. **O**nder tes als sūm
ghe willē segghe soe ghyndk
de ghemēde discipel unses le
uē herē iohes ewāgelista mit
tē anderē vrendē toe dat ghe
croente houet en se deden de
urede toerne croone of mit
groter reuerēcie want ange
ken dat de hulghe wondē al
te samē werē wt gheblodet
en vtoruet soe was te doerne
croone te hantes guet of to
doen. **O**ch toe was dē hulghe
dighe de houet unses leuelien
soe seer doet wondet en se droef
lyc antoe seer wāt dat was
vol groter gatē en soe open ver
mits de weelheit der deper wō

Gray Scale

den de taer i warē als een stem
 ofte een seue wert solde moge
 wesen. **E**n wt groter medetogē
 dat se mit dē leuē ihū hadden
 soe waert hē alle erē groten
 rouwē bryet. **M**a alle dese di
 ghe soe bat de eetwerdighe
 ioseph en nicodemus de bedruete
 moder onses herē. **M**aria dat
 se doch wolte gehenghe tātme
 dat hylghe licha eres leuē soens
 bereiden nuichte īme begrauē
 te werdē angheseen tattet la
 te waert en ten auēt ghenake
 de. **E**n ioseph sede. **D**et hie bi
 staet een hof ī welke ic hebbe
 doen makē een nye graf to mī
 re behof taer ī begrauē to wet
 tē. **D**it gheue ic soe gherne mī

nē leuē herē ihu ouer om daer
ī toe rustē angheseen dat ic al
le dinghe vā hē hebbe vnt
fanghē. En de salighe moter
mit alten anderē betācke
tē ioseph seer van der groter
trouwindt tē he andē eledige
ihū toente ī der tyt sūre
armode en des grote noede
taer he doe ī was. **M**ochta en
mudjte de mynende moter
neet hore dat woert vand
offcheidighe eues leuē soens
meer se sprack mit wtstortē
ghe vā vele tranē tot altē
ghenē te daer teghenwoordich
ware. **M**y leue vrentē ene
benemet my my leue kint
also vroe neet vā my of bega

Gray Scale

uet my mede leuēdich mit hē
Wāt ic waer te hantes doet
 en hadde ic hē neet en ic sal
 hie by mynē ghenyntē sone
 bliuē en en latē hē neet v̄screi
 tē vā my meer wāt ick es neet
 leuēdich holtē een mach soe sal
 ic hē ten mynste doet holden
En v̄mie deser werlde wille
 soe wordē se alle seer sceriente
 soe dat se dat tote licha onses
 herē nat makēdē vander aū
 ulodicht der turnē de se daet
 up stortedē **W**e solde nu wt
 moghē sprekē tē ouer grote
 rouwē en alle dat bitter we
 nē tes alre drouchster mod
 maia daer mē of secht dat se
 sat up tē grote sarck daer mē

mede solde beslute dat hylghe
graf vnser leue herē en se leet
soe groeten martelie i hoer
moterlike herte dat se alle
hylghe martelare bouē ghick
i der pynlicheit en nuichte
wel toe rechte geheten werde
dat houet vā hē alle **D**e tranē
vloyedē soe multelyc wt erē
moderlike oghē en ouer hoer
soete wanghē soe dat se ouer
ulstelyc neder stortē vpten
steen daer se vā sat en make
de daer putte i tē harde steen
oimuts dat de hete tranē daer
soe vake vā velle soe dat men
noch hute des taghes daer i
seet de warachtighe littenke
der tranē de vnse leue vrou
we daer vā stortede **S**e doe

Gray Scale

vthoende de almechtighe hē
 synes selues hylghe lichā en to
 enē troest der droughte mod
 en der ander vrentē xpi soe
 ghyngē alle de wondē en wach
 de de guede ihū sine der nē
 schē wille hadde vtfangherē
 en daer en bleef soe vele als
 ene wondē neet alle de ghebū
 didē ledē vnser leuē herē wt
 ghenamē de hylghe vyf won
 ten de he vnsenck andē hyl
 ghe cruce als i betden sine
 handē en vōtē en i s̄ rechter
 syden Doe de hylghe moder
 en alle de bihaer wātē dit
 grote wonder saghē soe woer
 ten se bouē matē seer vblidēt
 en sloghē hoer oghen te sanē

Gray Scale

mutē handē up toe tē hemel
v̄me dat grote teikē t̄n mira
kel dat de moghende gotheit
v̄nder hē tede ghescheen. Ende
als se weder v̄me neder sage
en̄ keeden hoer oghē up dat hul
ghe lichā ihū soe waert. **D** soete
ansichte soe schoen en̄ daer dat
se neet v̄sadet mughtē werde
v̄me dat ghenoch an te seer.
Des ghelikes waert oec al dat
dat hulghe lichā soe schoen en̄ so
ghenuchlyc v̄me dat an to seer
tattet nemāt te volle ene solde
moghē wtsprekē wāt dat was
alte make suuerlyc neet toe
hebben enughe quetsuer ofte
beulectheit tan allene de teikē
wan tē hulghe vyf wondē. **D**ese

Gray Scale

794
heuet vnse leue hē beholdē sod
enughe smerte of pynē taer of
hebbende tot oen teikē synre e
telte victorien te he vteghen
heuet ouer alle synre wandē. En
oec om dat he synē hemelschē
vater de solte tonē wāner he bede
uoer tē arnē sūdighe mensche
Dese hulghe vyf wondē salde soe
te ihūs oec vtonē i tē tuch des
ordels ter euen en glen synre wtā
coren vrentē en toe scandē ter
boser vtoemē mensche. O myne
myne sele comet en vfellet dy
meze mit alle dit leue ghesel
scap als mit de alre salichste
uifer maria mit iohēs ewāge
lista mit maydalena en voert
mittē anderē vrentē ons herē
en helpet hē mede bewenē dē

Gray Scale

bitterē doet dynes ghemijden
brudegds wāt du biste de sake
waer īme he alle dese dinghē
heuet gheledē enen iet hie
dij voetsel om te drickē de colla

O a e en spreket dit ghebet
Almechtighe vader
set neder vande hoghē vp dinē
enighe sone te toe vespertyt ge
namē waert vande cruce en
ghelicht ī de armē synes bedrof
det moed en waert seer becla
ghet vā alle syne leue vrendē
He waert besprenghet en nat
vā even tranē en alle syne wō
tē tete he wech gaen tot ere v
troestighe behaluē de vyf wō
tē te he heuet beholtē to enre
vweckighe miser leffē **G**heuet

Gray Scale

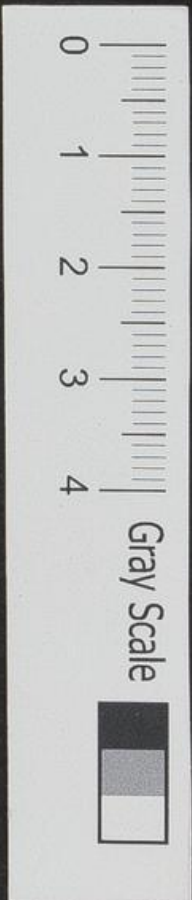

my dit tote licha dynes ghe
 myden soens also toe legghē
 i den schoet mynes herten
 en stadelyc toe dragghē tusscē
 te borste myre begherte up
 dat ic mach vragghē herteli
 ke medelidē nutter ghebīdis
 moter en der ander vrende ony
 here te hē soe seer beweenden
 Dit moet my ghesceen bmits
 onsen here ihu xpi amere

Wattu toe cōplete ouertent

De cōplete kensolere
 tyt soe salstu ghetendic
 mit een drougher me
 delidens selē up den guede rei
 tach doe dat seer late waect
 en tē ouēt te hantes was na
 kende soe heuet de eertwerdige

iohānes de ghettuue suuer
dente en beware der salighet
uicfer **M**ariē unse leue vrou
we ghebeden dat se doch dat
werde licha ons vlosers ihu
wolde late begrauē angheseē
dat se vande iote berispet much
te werde i te se taer yet lange
mede toefden **w**āt de grote
hochtijt bestont i te gaende al
len mensche ghebotē was hoch
tidelyc toe vixen en te rusten
vā allen wtwendighe werke
en hie vme ene wast neet be
hoerlyc dat men de begrauē
ghe des toten licha langhet
solde vtrecken **E**n al was dit
woert vander affcheidighe
eres leue sones unse leue vrou

Gray Scale

we seer swaer toe horen nochtas
 want se bescheiden en wys was
 boue alle mensche soe heuet se
 wal anghemerket dat se der
 leue iohanes va ete leue sone
 beuole was en daer ume wolden
 se gherne ghehoersa wese en doe
 dat ghene dat me hoer beual sad
 enughe meer wedet segghens
Meer se auste en benedide va
 ke dat tote lichaes etes ghemyn
 te kintes en vhenghede der
 leue vrenten dat te handelen
 ume begraue te werde als se
 wolten. **D**oe bestonde de eerwer
 dighe manen als ioseph van
 armathien en nychedens dat
 hylghe licha ihu te tracteren
 mit groter reuerencie enint

Gray Scale

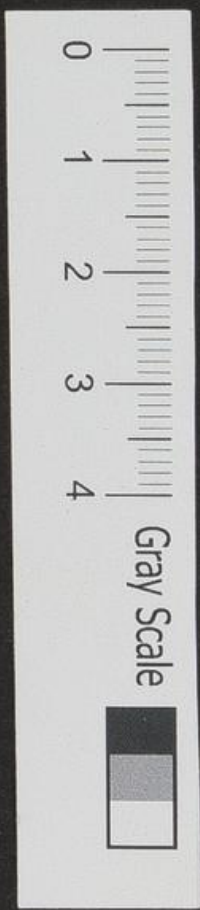
stortinghe der tranē en salue
den dat mit duerbaet costeli
ker saluē als vā myrrē ende
aloes en ander walrukeits
balsā. **W**ochtan de auersoete
whe comēde wt dat hylghe
lichā ons hetē de ghinc alle
dese costelike crūdē en salue
veer een bouē. **W**ant de ghe
nuchlikē roeke synre hylghet
wontē sy preciose bloet synes
swetes en alle der bittere tra
nē de he heuet ghestortet om
ter mensche salichē en voert
alle de gotlike werke de de
sone godes tere vā synre ghe
bortē tottē wtganc der pas
sien en synes bitterē Todes de
gauē een tē alre soeteste roeke

Gray Scale

voet synē hemelschē vader soe
 dat se bouē ghyngē alle waltu
 kente crude van der werlt
 want god de vad' de waer daer
 mede vsonet vā alle sundē der
 menschē en als dat werde hulge
 lichā onses herē ald' ghesaluet
 en ghebalsemet was soe bewō
 ten se dat mitte suuetlikē lē
 nē dete dat de rechtūdighe io
 seph voer hē ghebeacht hadde
 en mit noch sonughe ander
 witte linnē toekē daer se i de
 ten etele waltukēde cruden
 en also bondē se dat erwerdige
 lichā ihu daer mede toe samen
 soe alst toe te sede was de eersā
 mughe iode te doen i der begra
 uighe **Als** tan des soeten ihus

lichā up deser manere bewō
ten en toe sanie ghebonde was
soe heelt de bedroefde moder
maria noch als dat hylghe hoeft
eves leue sones tussche hore
uiferlike hande en sach sta
delike up syn mynlike ansicht
en tustten soe menichwerue
an syn blycke ~~e~~ wangen
en voer sy soete mit des ghe
likes tede oet te sonderlyghe
bemyster en vrendine ~~in~~
ihū maria magdalena de be
helt altyt de hylghe notē vnses
herē waer bi se hadde vcreghē
vghyfnusse hore sunde Den leste
als se te weder vme hadde ghe
wassche mit etē tranē soe dro
ghede se deuotelyc en vme hel
sede en tuste se deuotelyc en

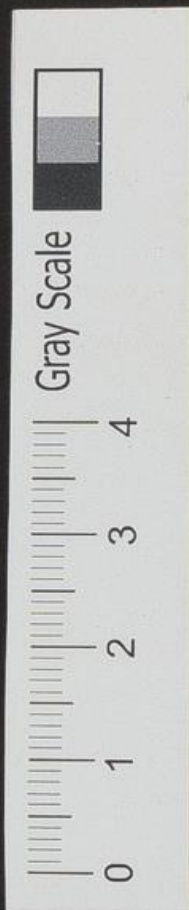
Gray Scale

0 1 2 3 4

v̄nichelfede m̄lyt en̄ taer na be
 want se de leue v̄otē hozes ghemū
 ten brudegās als se alre eerlycste
 nuuchte. En̄ na alle dese dinghē
 soe saghen alle de leue v̄renden
 ons herē v̄p de drougthemodet
 maiā tat se toch euen rouwē wol
 de eendē en̄ ghehenghē datmen
 tat lichā eres sones nuuchte be
 grauē. Doe de suuer iūfē maiā
 tat meekede och toe v̄etnyde we
 der v̄nis al euen rouwē en̄ se
 waert soe seer scrypende tat ne
 mā v̄ alle tē ghenē de bi hoer
 werē v̄agrotet metelidē een
 woert neet en nuuchte sprekē
 mā se de alre drouichste moter
 saghē t̄ also grotet noet ghela
 tē v̄antē soetē v̄su horen enugē

twœst **E**n daer sime waven se
meer mit hoer toe liden en be
cūmet dan se waxe mit dat
tote licha ons leue herē. **D**oe
sprac tot hoer de leue sūte iohā
nes en seide **O**eerwaerdighe
vrouwe laet ons ihus houet
mede bewiden om begrave te
wertē wāt dat woert so spade
Als dē alix bescheidenste uifer
maia sach dat seet neet langer
breeckē en nuuchte soe legghede
se hoer ansichte up dat ansichte
hoes ghemiptē soens en mit
oūulodich^t der tranē de se daer
up stortede soe wasschete se dat
vele meer dan magdalena te
votē toe voren gherwasschē had
te. **D**e diwoech hē en custē so mā
nich werue synē leflikē mont
en sū nymlike oghē en alde an

ter leden. **E**n sy ghebūde houet
 bewātse mit enē schonē houet
 doech mit alsulker naersticheit
 en grote myne als een guederte
 ren herte i hēseluē ouer dencke
 mach. **E**n als se dit alghedaen
 hadde soe cusse se dat en benedictet
 ander weef en gafden leuē men
 tē orlef en cōsent vme dat toe
 begrauē als se begherde. **H**iet do
 velle se alle gader neder vnder
 eertē en anbedē oetmodelyc dat
 alte hulgheste licha ihu dat altyt
 was verenicht mit de moghēde
 gotheit mit gheboghedē kneen
 mit gheuoltē handē en de oghen
 vpwerts hebbende teen hemel.
En weder vpsstaende bestondē
 se dat vptoe horen en toeghedra
 ghē toe den graue. **D**e soetemoed

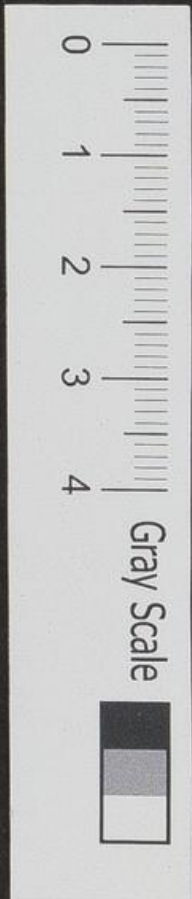
Gray Scale

droch dat houet magdalena
de vortē en te ander leue vren
tē droghē dat hulghelichā int
midtel **E**n ald' eerwaerdelyc
draghende soe quemē se taer
mede i een alte schonē hof ghe
leghe vaste biden berch vā cal
uarian welck dē eersamughen
iوسف toe behoerde **I**n deser
hof hadde he doen makē een
alte costelikē graf seer conste
like wt ghehouwē wt enen
grote steen welck was binnē
holghemaket nater lenghe
vā een ghemeen mensche **E**n
dit graf was oec nye soe dat
taer gheen mensche i gheleghe
hadte **I**n tē welckē wantet
een bequame stete en taer by

was en te grote hochtyt der io
 den i ghinck tattot neet ghe
 orleest en was langher te werke
 soe hebben se hē daer mit alre
 eerwerdich^t i ghelecht en begra
 uo **A**n desen hulghē graue
 sprekē sūnighe levers tattot
 was ene rōnde spelūcke wtge
 houwē wt enē steenrudse en
 was also hoghe dat een mēsche
 daer i wal solte moghē staen
 hebben mit wt ghereckede ar
 mē en nochtā neet moghē ver
 kē tot dat ouerste vā desen huse
En hadde enē i ganck an de oest
 syde daer noer lach enē groten stēe
 meervan seuē vōte lanck nad
 maneten vā een tore also te
 machtighe vyke ioseph dat had
 te doen makē **M**erket nu o

menschē en zenuote sele mit wat
groter oetmodichē en eerwaer
dicht dit alre hulgheste licham
ghelecht waert ī dat voer ghe
~~se~~ sete graf. **D**e velle alle ned
up even kneen en anbeden tē
hevē des leuēs de doe ghereket
was als ene vandē doden sla
pende ī tē graue te men neet
meer ghetachtich en is en se
maketē dat hulghe graf nat
nutter oūlodichē der mijli
ker tranē de se daer up stortedē
En de bedruckede mod en much
te erē grote rouwē neet vge
ten meer se neighe de hoer sel
uē netter totter rechter side
erē leuē soens en weerde
bitterlyc op s̄ hulghe doer ghe
woente houet. **D**es ghelikes

vel magdalena toe de votten
 ons herē en te wtūcorē iohānes
 vp de soete borst synes meesters
 en voert al de ander vme besy
 gheldē dat hylghe graf ihu vā
 groter mede toghē scrypende en
 sudjtēde sonter enich vpholde
Och horen rouwē was soe groet
 dat de ene tē anderē neet vtrof
 tē en michte wāt se seghē dē
 herē des leuēs taer alhoer tro
 est anstot doet luyghēde voer
 eren oghē **W**ander begraūge
 ons herē sechde hylghe letar scē
 augustin) ald) **O** soete ihu taer
 warē seer luttel mensche mit
 juwer leuer mod' tot dīre be
 graūghe meer daer warē te
 ghenwordich soe vele dufende

Gray Scale

der hulgher enghelē de dyne
hulghe wtuaert eerlyc beghī
ghen en bleuē stadelyc by dē
eerwerdighe lichā hores herē
O deuote sele bliuet mede by
dymē ghemijde brudegō ī den
grāue en merket an alle de eer
werdich^t de hē bewesen wert
vā sy leue mod^r en vande ande
tē vrende en wat groter mede
liden dat se had dē mit hē ende
laet dy seluē oec oeffenē ī dat
bittet lidē dynes herē Ten
leste seden de eersamighe mā
nē nycodem⁹ en ioseph to ma
rien **O** eerwaerdighe vrouwe
wes doch ghetwoest en laet ons
dat graf slutē en toe hues grā
wāt dat wert seer late de leue

Gray Scale

0 1 2 3 4

moder leet hoer guedertelyc
 radē en orlef nemende an etē
 enughē sone soe is se up ghestaē
 en gaet inne dat graf toe be
 slutē. Doe begonde de werdige
 nianen dē grote steē te rullen
 en te brenghē tottē i ganghe
 des grafes en na grote arbeide
 de se daer ouer deden soe beslo
 tē se dat graf daer mede up
 dat dē hulghē licha ghecē veer
 en solde ghesceen vā enigen
 mensche of vā dē wilden
 teren te daer doe neet lichteli
 ke ene solte moghē comē en
 doe ioseph en nicodemus dat
 graf beslotē hadden soe anbe
 dē se dat mit groter reuerenciē
 en nichden miracien toe en

Gray Scale

ghynghē een wech Als de soete
moder hoer leue kint neet
meer seen en konde soe boghe
de se haer kneen toen gmaue
wert en anbede hē in dē geest
en i der waerheit segghē de ald
O my leue sone ic late dy hulge
lichā hyt i den gmaue meer my
ne sele bliuet stadelike daer
mede verenicht **O** hemelsche
vader nu beuele ic nu dat ic
dighe lichā mynes leuē kūdes
en myne sele daer mede de al
toes nut hē verenicht bliuet
i der ewichheit **E**n als dat der
nacht ghenakede soe seide iohēs
tot onser leuer vrouwē dattet
guet waer dat se toe sanie ghi
ghen i der stat up dat se neet

Gray Scale

berispet ene werde vande
 unbescheyden ioden inne dat
 se te langhe gheneyt had
 ten doe stont de soete moder
 vp en cufte en ghebūdide va
 ken dat hulghe graf en mit
 hulpe hoeres ghetruuwē den
 ves sūte iohānes en der ander
 leuer vrentē soe bestōt se te
 gaen naden berch na calua
 rien En als se quā mit hoer
 bedruide gheselschap ter stedē
 daer dat cruce stont noch w
 et wesente vande duerbare
 blote hoeres leuē soens soe
 veel se vp hoer kneen en gru
 tede en anbedede dat holt
 des leuēs mit groter mynen
 en deuocie en alle de ander
 de bi hoer werē dedē soe mede

Gray Scale

y staet te merckē dat also
inso vrouwe de eerste was
de dat cruce anbede soe was
se oec de ghene de hē eersten
anbede soe vroe als he up der
werlt was ghebozen. En doe
houē se de alre drouchste mo
ter weder up en gungē so sa
mē totter stat. En in dē weghē
sach maia vaken vme na eē
leuē sone en toe allen steden
taer he neder gheualle was
nutte hulghen cruce daer neich
de se haer seluē neder op hoer
kneen cussende de eerde eitte
sete. Hye inel my leue kint
neder en lach soe iamerlike
blazen vnter dat sware cruce
en he waert gheslaghen en

Gray Scale

ghestoten en soe vntamelyc
 mit vortē ghetreden vā syns
 selues creaturē. Dit ghescede
 vake tusschē caluarien en
 iherlm. En als se ī der stat qua
 mē so vga derde vme haerve
 le gueder vrouwē en uicfete
 van der stat bedaghēde hoer
 grote liden en seden. O guede
 vrouwe in hebbē gvet mede
 liden ghehat mit nu en uuwē
 leuē sone. En doe se marien so
 bedrouet seghē seden se vnder
 līghe. Och wat groter vghelyc
 is hude ghescoet deser eertwer
 digher vrouwē ī evē leuē so
 ne welckē vnsē prince soe ia
 merlikē hebben ghepinicht
 en ghetozet. En taer was soe

Gray Scale

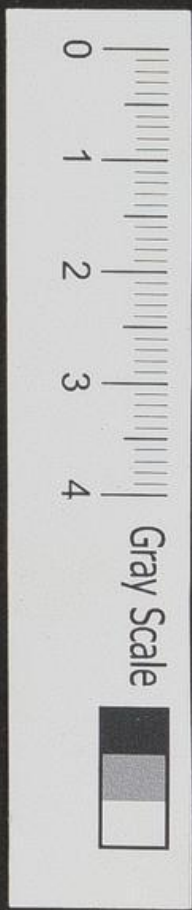
grotten ghescreue en̄ vrouwe dat
alle de guede mensche de daer
voer bi gingen mede beruert
worden toe scryuen. **E**n eere
reghelyc nā hē lude begheerde
te ~~te~~ oetwerdighe bedroefde
vrouwe te vntfanghē ieren
huse. **D**oe sprack iohānes tottē
leuē vrendē. **G**ueden vrenden
vnsē vrouwe sal mit ons gaen
i ten huse daer hoer leue sone
s̄ leste auētmael de te aldus
waert de drouyge mod' alscrey
ente gheleuet vande medescrey
entē volke tot dat se queme vo
er iohānes huses staende bi dē
berch nā syon daer mēse vrent
lyc mit groter medelidē vnt
fench. **E**n vnsē vrouwe keerde

Gray Scale

hoer ōme toe den volke neigē
 de hē toe mit groter danckberh^t
 vā alle de dochden de se hoer
 en even sone hadden bewesen
En se neichden alle hoer weder
 toe mit groten rouwē en ghin
 gē toe hūes **M**it holtē noch de
 mensche van maria i ter ge
 woentē dat wāneer men enē
 toten terkerken ghedraghē
 heuet en de lude vā dat wed
 comē soe danckē se wentlike
 alle den gheue de mithē ghe
 wese hebbē **A**ls dan maria
 gecomē was binen dē huse
 bi hoer hebbēde hoer sūd lye
 noet wentē te wetē iohānez
 maria magdalena en hoer
 twe susteren soe betalede se dē

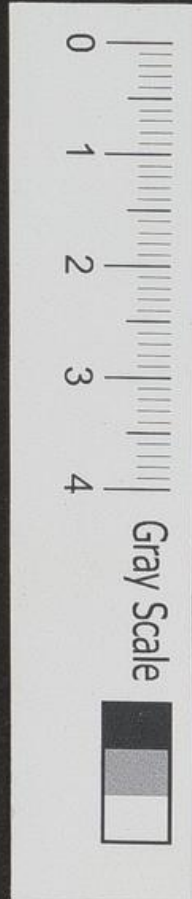
vrouwe mit vele tranē vā al
tat de onofel ihūs hadde ghe
leden ouerdenckēde i hoer
moderlike herte de grote wre
heit des bitterē dotes en al
de steden en stonde synre pas
sien en alle tat he gheleden
hadde tat auer tachte se mit
bitterheit hore selē Och wat
mochtē doe de trendē doer
de bi hoer warē Hoer waer
se namē hoer soe nauwe wa
er sprekēde altyt vandē din
ghe de ghescheet warē en v
troesten hoer mit soete myn
like woerdē als se best moch
tē Ten lesten soe bat iohānes
vnse leue vrouwe dat se doch
hoer screien of latē solde en

Gray Scale

eten een luttel mitte leuere
 vrendē de noch hūgherich en
 vastende waren inme een wey
 nich ghesterket te werde t dē
 licha en t der sele. **A**n du o
 mynende sele vsellet dy mede
 mit de werde moder en der
 antere vrendē onses here en
 bereit hē hoer spise en deit
 hē oet modelike ter tafelen
 op dattu mogheste ghespiset
 werde vante cruce de daer of
 valle en also gesterket moge
 wesen t den gheest te gheis
 alle v dreet en weder spoet
 dat dy ghemote mach. **A**n dat
 is toe wete dat de ofnemige
 onses here vante cruce en oet
 syn eerlike begraughe woe
 wel se hē neet ghevest en syn

toe enighe scande laster of
pyne angheseen dat sy hulge
lichā te hāt doet en bbeuolyc
was meer se syn hē meer ghe
schet tot synre glozen ende
grooter even als van dē deuote
menschē de hē seer bemijden
soe dat alle syn vande hē daer
seer of bedroefden tme dat
hē seer grote eervuerdicht vā
also tanighe eerlike psonere
nater doet bewese waert roch
tas wāneer dat nē dat werck
dat daer gheschede toe ihus
vande cruce gedaen en begu
uē waert mal an merket soe
ist voerwaer seer iamerlyc
en vōzetpelyc ghewoft i hē sel
uē tme des wille dattet alre

Gray Scale

werdichste licha tot der tyt
 also ghehandelt en ghetractet
 waert als oft gheuest hadde
 een ghemeen ander doet lic
 ha woe wal dat nochtas geen
 ghelikenisse en was wat de
 godlike moghetit bleef altyt
 daer mede verenicht en ene
 waert nūmeo meet daer vā
 vſcheiden. Met mede woe wal
 tattet tote licha ons heren
 ghene pine ene gheuoelde
 doet vande cruce genomen
 en begraue waert als voer
 ghesecht is nochtas wat de
 salighe uuefer maia de alre
 drouichste mod' ihu daer al
 toes bi was en alle dese digen
 mit horen lichaiken oghe

ansach de wert daer of gep
nucht soe tattet suert des rou
wen tot een veghelyc van de
sen doer suet hoer moderli
ke herte welkes pynne ende
ouergrote rouwe te soete sijn
horen soete enughe sone soe
lastich en swaer was als of he
te selue i syn psonne hadde gele
ten. **I**n dit is cortelyc vande
duighe de ghescheet syn up
den guede vrydach. **A**n des
anderē daghes de den guede
vrydach na volghet de na mi
ser gheuwendē ghenommet
is de saterdach vande hulge
paesche auēt als de sabbeth
en vrydach der loten duwe
de vander enue vesper totter

Gray Scale

ander te hantes ouer enge
 leden was en ten auet ge
 nakeds nater sonen neder
 gack soe vgaerden weder
 de peince der presterē nutte
 pharreen en ghynghē te
 samē totte richter pilatū
 segghede aldā **I**nwerdighe
 hē wi sō noch ghedachtich
 woe dat de bleider heuet ge
 sprokē doe henoch leuede na
 drieen daghen sal ic weder v
 risen **D**aer binne soe ghebedet
 dat graf toe bewarē tot up de
 derden dach up dat wimers
 syne discipulē neet ene comē
 en stelen dat licha wte graue
 en maken ten ghemene volke
 vroet als dat he vresen is vā

Gray Scale

der doet **D**och wat groter uy-
dicheit hadden de bose io-
den tottē leuē ih̄m want
achterlatende sinē eygen
naniē welke ih̄sus is soe
noemendē se hē mit enē ghe-
menē name segghēde dat
he was een v̄leider dat se
seluē ware **h**erwaer ih̄sus
onse hē was een guederte
rē v̄leider neet vander wa-
erheit totter dwalighe met
vander dwalighe weder b̄
brenghēde tottē wech tē wech
der dogeden en vander doet
der selē de mensche leidende
tottē ewighe leuē **S**oe beger-
dē dan de ouerste presteren
en phariseen georleest toe

Gray Scale

werde nā pylato v̄me dat graf
 vnser herē toe bewarē v̄p dat
 de leste dwalighe en grote
 v̄ghenuchte de hē ludē daer
 vā comē solde doen vnse leue
 hē ih̄us weder vander doet
 vrees neet meer en werde
 dan de eerste gheuef is En
 derichter pilat hē seluē v̄on
 werdēde v̄p de iode wāt se hē
 soer moyelyc warē soe sprac
 he tot hē en seide **By** hebbet
 dese behodighe i nuwē handē
Recht of he sede **Jo** gheue nuwē
 ludē volcomē machte v̄me ih̄s
 graf te bewarē en daer toe te
 nemē ridders v̄me nu mede i
 deser sake te helpe also gy seluē
 wilt En taer v̄me behodet dat

als gy moghet **D**ese woerde
als enighe leues segghen
sprach pilatus tottē iode al
scipente wāt he behēde dat
seculike wal tē onse here
vander doet vrees dat alle
hoer behodighe solde sy to v
gheues en taer vme sode he
al spottēde **S**aet en behotet
dat graf soe gy best moghet
Doe ghuyghē de wredelinede
tē en besetteden dat hylghe
graf onses here al vme mit
ene grote seate vā wakers
en hoters en taer en bouen
besegheldē se noch den steen
taer dat graf mede besloten
was mit even segelē vp dat

Gray Scale

daer uinseers nemāt toe ene
 folde gaen sonder horen willē
 erkēt nu omynsele dat
 de hē alle dese dinghē heuet
 vhen ghet te ghesceen vme
 der mere sekerheit te hebben
 vā syre hulgher vrisenisse en
 dat syn mandē togthē haves
 selues tanch solde werde s
 warachtighe getughe als dat
 he sekerlyc vander doet wa
 er vreseit. **S**ye vme sprekēt
 de hylghe leuer iheronim. **D**e
 was den princē der presten
 en den sarben mitte phari
 reen neet ghenoch dat se v
 sen beholter ihu hadde ghe
 cruffet se en behoden oec s
 straf mit ghewapender mā

Gray Scale

nē tekenēde den steen mit
horen signeten soe dat alle
de nersticheit de se dedē om
ihū binen ten graue te
holden ons solde denē tott
gheloue dat he sekerlike wa
re vresen. **O** myne sele als
gy alle dese dinghē wal heb
bet ghemerket soe kert dy
seluē weder totter alre be
drouichste moder maria en
ter ander leue vrendē onses
heve welke noch seer be
drouet warē hā dat grote
liden en bitterē toet hores
blosers ouerdenkē de mit
grooter droefheit dē vradach
hoerleden. En woe wal de
alre salichste iūfer maria
altijt een seker hope hadde

Gray Scale

vā der vrisenisse vnser le
 uē heren want i hoer is al
 leue soe volcomē ghebleuē
 al dat hylghe gheloue sonder
 enighe timuelige i der doet
 en oet tes saterdaghes nad
 doet hoer leue soens nochtas
 ene mochte se neet blide we
 sen wāt sy ouer grote pijnē
 en vsmacth hoer noch soe vey
 voerstont in vme deser sake
 wille soe wert hoer de sater
 dach toe ghesacūe up te wel
 kē vele deuote mensche hoer
 sūderlighe ere denst en and
 gheestelike oefnige ere denst
~~en ander beuisen waer vme~~
 se vā marien wed' groet loē
 vntfanghe hie i gracie en na
 deser tyt i der ewigher glorie
Du o kersten mensche debyste

Gray Scale

en warachtich medelider dy
nes herē vestyghet syn hulge
begrauwghe ī dymre hertē en
gaet weder tottē grāue daer
dym ghemijde brudegom licht
oetmodelikē beslotē als een
ander tote v̄geten en gelate
vā allen mensche. **H**eer en mer
ket woe dat de ere des hemel
sche vaders de glē der enge
lē de salicheit der mensche
de sceppe en intholder alre
creaturē te hāt doet is liggē
de ī der engher steden des gra
ues als de ghene de noch leuē
noch enughe wete scaep ihē
ene heue noch tās stonde
daer v̄me grote scate v̄med
~~de~~ enghelē mit groten reue

Gray Scale

rence en al dat bloet preciose
 sy bitter tranen ende vuchtych
 des hulghen waters vlyende
 wt sy ghebūde side en voertal
 dat vā hē tot enighe stede ge
 bleue mochte wesen dat hadde
 se mit groter necnstich al te
 same up v̄gadert soe datter neet
 een clem dropelke blodis of
 swetes of der hulgher tranen
 ia neet een haerke van synen
 houede up der eerde ghebleue
 of vloze is wāt de hulghen enge
 le hadden al v̄gadert ī schonē
 blinde vate en stonde roit
 v̄me omē dat alre hulgheste licha
 vnses herē ī de almechtighe
 vader leet sy gotlike indiere
 neder schine up dat werdige

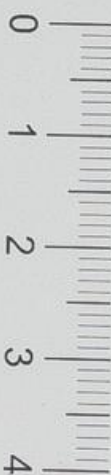
lydijā synes sones en̄ op de hulge
wyf wondē de he wt syn gotlike
voersenuchheit heuet beholde
en̄ de wate soe suuerlyc ende
selone an te seen als dat se
de daerheit vander sone en̄
de ghenuchlycht des selone
mitte leuen blat sonder gheli
kenisse voer bouē ghynghen
Och woe blidelike louedere
se de moghede godheit hoers
heren wāt se dat alre hoge
ste werck der mynen soe vol
makelyc hadde volbracht
bberidēde mit groter begheerte
de toecomste der gotliker sete
en̄ tē tyt synes waerdighen
vrisenussen **O** deuote sele
als gy dit al wal hebbet an

Gray Scale

ghemercket soe lauet en danc
 ket mede dynē ghetruwe v
 lofer mit alre leue en gheleu
 en taer na daelt neder i dat
 voerborch der helle totte hulge
 vlderē vadevē daer s̄ scapper
 teghenwoerdich is nader selē
 en mit s̄re moghedee godht
Wat groter blyscap en danc
 heit wat v̄p de tyt vnder alle
 de leue gheselschap der wtlicore
 vreende godes de daer nu vor
 eren oglyen segghen den ghe
 nē daer se soe langhe mit gro
 ter begheerten na hadde ghe
 wadhtet **W**ch woe guetlyc
 en wox vol heuet hē de soete
 v̄us ghevest i alle syn wo
 erden en nymlike werken

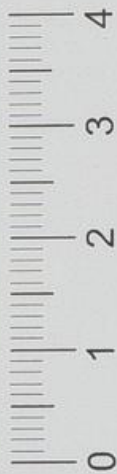
Gray Scale

den he vnder hē dede de alle
hoer begheerten allene ghe
noch was in descharē der en
ghelē alle dese dinghe inmer
kēde soe waren se by hoerz
conick i gwoter vroude en ver
blidē hē seer nutte hylghen
vaderen de melckē nu vander
v̄sprekeliker gracie godes daer
toe getonnē ware v̄me te wese
hoer mede burgheers **A**ls se dan
hē allen aldus seer v̄vrouden
en louedē gode soe nā de gveder
teren ih̄us v̄se eerste olders
adā en euā v̄der h̄at nutten
hylghen patuarche en ppheten
Abrahā ysaac en iacob dauid
ysaiā taniel 29 en voert alle de
anderē wtūcozen v̄vroude godes

Gray Scale

de hē belyghelyc hadden gheue
 sen vā anbeghīne der werlt
 en heuet se moghentlike wtge
 leit wter vanghenisse der hellē
 en is taer mede gecomē totten
 eertschen paradise daer de hul
 ghe nianen enoch en helyas wa
 ren ī groter blyscappē noch leuē
 de ī hoer sterflike licha. **D**ese
 quemē hē toe ghemōte mitte
 salighē ghaesten de daer by hē
 waren en ontfeughē se eerwer
 delyc en mit grotte vroude soe
 dat gheen creatuere en solden
 moghē begripē de vrolicheit de
 taer was en alle de danberht
 te taer was inder dē schaven
 ter hylgheer enghelē en der vre
 ten godes. **D**ch was soetelike

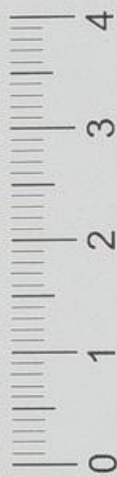
Gray Scale

heuet de hē der glēn gheleyt
ī dat ghenuchlike pīel der
nynen schenckēde hē den soe
ten dranc des vrede en der
ewigher vroude verwaer
he nuichte doe wal segghen
D my wtuoren creaturē v
blidet nu vā deser tyt tot ī
der ewichheit **I**c moet eere
weynuch vā nu scheidē mer
ic sal nu haeste weder seere
en gy sult werde vblidet **I**c
sal gaen en anenē mynē
lichā waer doer ic nu allen
hebbe vlosede wāt de vier
tichste ure en detyt mynre
vrisenusse is te hantes ansta
ende **I**ch doe velen se alle ne
der up erē kneen en beden

Gray Scale

den heere dat he doch neet lan
 ghe beiden en solde want se
 hadden soe grote begheerte si
 hulghe menschelich^t te ansee
 waer toer dat se alle vloset
 ware **H**ye omme omme sele
 nemet nu hye dyne nacht
 ruste en biddet dyne vloset

O omme gracie **Ghebet**
 here ihesu xpe de des vri
 daghes te coplete tijt doe al
 dinck volbrachte ware ghe
 monde werste i reyne suuer
 doeke gebalsent mit costeli
 ker salue en also mit groter
 droefheit gheleyt i de graue
 en bedectet mit een groten
 steen **B**hyf my uwe costeli
 ke doet also toe bescrepen mit

hertelike tranē der deuociē
en̄ dym hylghe licha te bewi
den i een reyn suuer cleet
der puere cōsaenciē vme dat
werdelike te legghē en̄ te
vntfaughē i dat graf myns
hertē en̄ te bedecken mitte
vasten steen der volstādich
i allen toghedē. En̄ ten lesten
dat moet besegelē mit volte
brēghingē dypwe gheboden
vp dat ic dy ghetrouwe moet
bluē tot tyt toe dat ic se my
nē vlosse i hū weder vrisen
vander doet. **De leuest** entte
regnēst mitte vad' en̄ den
hylghe gheest i der ewichheit
lyc beghint ene cozte deuo
te oefnighe vande alre hil

Gray Scale

ghesten liden in ses heven
na der ghewoente vande
seuen ghetiden de hē secht

O mensche wilstu myn
liden helpe draghe en al
de ghehelle passie dynes bloes
trecke tot dynre lorighe soe
make dy en bondelic vā myn
ren horende de soete nauolge
de woerde de ic toe di spreke
Toe mette tijt soe ghedencket
der groter mynen welck ic di
bewese hebbe gheuēde my sel
ic guetwillichlyc i dē hande
myre viande omme nuwersa
licht omme deser leste wille
soe make en vast up seet omme
altijt ghehorsā te wesen i alle
dinghe demē di op solde mo

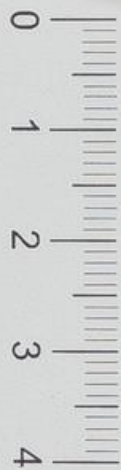
ghen legghē **T**oe prinet tyt
in die der ghehochnisse der
groter oetmodich^t den ic to
nede toe deser vren staende
als en guederteren lan voer
de inwerdighē richter **S**oe b
nedert di seluē inder allen
mensche en wes altoes bereit
toe allen oetmodighē werke
Toe terae tyt inieder gwe
lesten wille waer doer ic my
hebbe latē gepsele en crone
nut ene doerne crone en wa
ert bespottet vā alle mēsche
soe leert di seluē vsmadere
en eens anders bespottighe
gherne bdraghen **T**oe ferte
tyt wāt ic dē scapper soe va
merlyc doer naghelt bī an

Gray Scale

0 1 2 3 4

den cruce soe naghelt dy seluē
 nutter wese godes an dat cru
 ce der penitēciē en achtet de
 werlt en cruce te wesen. **C**oe
 none tyt ter eren mijnes bit
 teren dodes soe leet di seluen
 der werlt steruē up dat du mit
 my i der ewicht moghest leuē
Coe vespertijt wāt ic soe eer
 lyc of ghenomē waert vande
 cruce soe ghedencket dat nad
 doet en al dym arbeit de du
 heuest ghedaen i mynē wij
 gaert soe sal ic di soetelyc vnt
 fanghē en ewelyc doen rustē
 i mynen schoet. **C**oe cōplete
 tyt soe wes ghedachtich woe
 salichlike tattu mit my ver
 enicht salste werde en ghe

Gray Scale

bruke myre salich^t hyc i
gracie en na desen leue id
enigher ghenamen *Ene*
salighe meditatie des lidens
onser heren op de seue ghetiden

Cristus ihus onse behol
der heuet hē seluē om
onser wille vnedert totter
doet des cruces In den wel
kē he seer iamerlyc hende
als enē dorren stock gelatē
vā allen mēschē de nemāt
en achtede dan allene sy be
drouede mod' de hē oec neet
helpē en mochte Been dunck
en vwynt also des diuels
macht en syn becorighe als
des ghecrueste conighes ghe
rechtensse stadelyc id herte

Gray Scale

te hebbē. En oūmits de ghedach
 tenisse der passien xpi soe wert
 en mensche vlicht en ghetogē
 tot alle dese dochdelike werke
 en begert v̄sinaet te wesen
 vā allen mēsche. Och wat mach
 een mēsche p̄fiteliker en sali
 gher wesen dan dat he stadeli
 ke draghet dat bitter lidē ons
 herē. **I**ter hertē. **H**yr v̄me o du
 elenghe mēsche de hyr biste int
 tal der tranē vol vnsalicheidē
 en v̄dretes verre v̄drenē wte
 lande der belostē en der salich
 oūmits de cepte der sūndē da
 er du i gheuallē biste en noet
 wt comē en moghste oūmits
 de u v̄mandē de di stadelyc an
 ydhtē. **D**at is de duuel de werlt

Gray Scale

en dym vleesch de dy neet bhe
ghe wt dese diepte te dymen
dat is de sunde te late en tot
dynes vaders lat te comen
meer se legghen dy ouer al
laghe daer se dy in vanghen
Hye vme wat onse vader
lant hie boue is soe wil ic di
op richte ene ledder va seue
trappe is dattu de blitelyc al
le daghe op dymest en dy
vaste daer by hoeldest sonder
twiuel gheen man en sal
di moghe belotte en salste oec
wal come tot dynes vaders
lant **A**nneket nu blitelyc
tose ledder mit my trappe welc
is te passie onses heren mit my
ghetiden de du alle daghe

salste oefnen **D**elanghe upga
 ende hotten betekene de grote
 myne doet welc he de doet ge
 smaket heuet en de grote nul
 dicht daer he ons syn vdenste
 wt ghegeue heft **D**e haeck des
 ledde's boue dat is onse gheloue
 en hope de wi hebbē oūmits
 de vdenste spre passie to come
 ten ewige loue **E**n ist dattu
 dese ledder alle daghe up dij
 ste sonder twiuel se saldilei
 de tott den schoet des hemel
 schen vaders **Soe metten tijt**

O mensche alstu i der nacht
 op staetste soe ghedēck et
 woex **ih̄s** wt ghinc mit sy
 nē uigheren int hoefken
 bi den berch vā oliuetē daer

Gray Scale

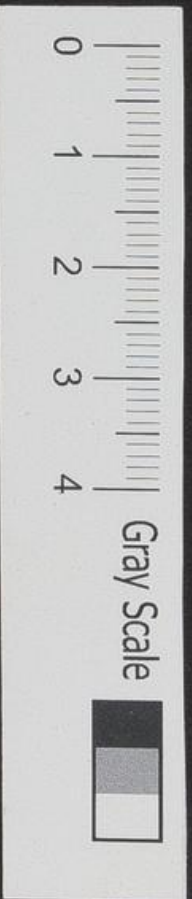
he vake plach te beden Ende
doe he doe synē uigheren daer
leet bliue en nā sūte iohān
sūte peter en sūte iacob mit
he daer he een luttel of ghick
beden up dat se syn drouge
woerdē neet horen en soldē
dit dede he toe dreen reyse
dat he toe dē uigheren quā
meer doe he derde uerf bede
de doe viel he ī soegrote angst
en vrese ouermits kēnis
des vsmadelike dodes de he
wal wiste dat he lide soldē
dat he neder stortede ter eer
den en suetede water ende
bloet welck quulodelyc
leep ī der eerdē en ~~sintode~~
~~water en bloet~~ wt synē hl
ghe licha ~~och~~ kerste mēsche

Gray Scale

an merket i wat groter ban
 gicheit de edel sele d̄ys heren
 nu is de daer schynit troest te
 ontfāghe vā synē ^{edel} de hē
 troeste en sterckede tot syre pas
 sien dat he nochtā neet ene
 behoefde mee onse totien gē
 pel māneer dat wi belastet
 syn dan sullē wt tot hē vleen
 mit onsen ghebede hope de i
 syn gotlike hulpe **D**ich nu
 woert woe d̄y schepper hē vp
 heuet vāder eerder daer he
 vp gheuallē lach en droghet
 syn ansichte vande blode an
 bedet en volghet **m**y hē na
Dich mede woe he tot synen
 oreen iūgheren gaet de he
 vp weckede vande slape set

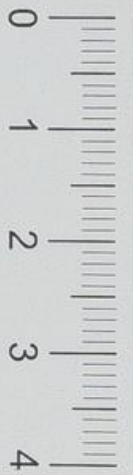
ghende dat he na hi was de
hē vraden solde. **S**ich woe de
bose iudas quā mit enre gro
ter scharen des volkes de di
nen here ouerleuerde ī den
handē syne mandē mit en
re valschen auffhē **A**nmer
ket nerstelyc woe de hē der
moghentyt hē bughet oet
modelyc tottē vradeliken
aussen en woe willichlyc he
hē seluē ouerghen et ī syne
mandē handē de hē soe wre
delyc venghē **D**it seende de
uigheren soe vloense alle vā
eren leuē meester en leter
hē allene vnder de vrede mē
schē de hē soe wredelyc leidē
en būdē syne handē te samē

Gray Scale

4
3
2
1
0

achter up syn rugghe als men
 doet de deuē ter galghe wa
 ert **D**ich doch dat sachtmodige
 lā dat daer nu gaet vnder de
 wolue **H**e sleepte he doer dis
 tel en doerne dat sy hulghe
 vleisch en bloet daer an bleef
 hanghe **H**e toghe he bi de hare
 en baerde wredelyc en dede
 he al dat leet an dat se mochte
D mensche seet an neet alle
 ne mitte oghe vā bute meer
 oec mit nuwe iwendighe ogē
 de oetmodicht dynes heren
 de syne vande nerghet ene
 weder staet **E**n wes mit he
 t grotter medetoghe en gaet
 mede tot anas huus daer he
 ghetael wert grote cofusie

Gray Scale

want daer waert hē ghe
geuē vā des biscops knedyt
een kēnebackē slach alsoe
wredelyc dat hē nose ende
mōt blode welck slach ghe
noch hadde geweest dat mē
schelike gheslechte mede to
blosen Daer na wert hege
leyt tot caphas daer hem
noch mere schande an ghe
daen waert wāt vele val
sche ghetughe woerde daer
ouer hē ghegeuē Och mēsche
bſuchtet ju en wese in mede
doghē mit dynē herē de i gro
tē lidē is vme mynē willen
Deet woe se alden nacht ouer
brochte mit hē te pyne dat
mē alle neet bescriuē een
mach wāt mē sedyt dat selhe
naket makede en bonde hē

Gray Scale

an ene stene pilaerne daer
 hē de ene sloch de ander stoet
 en een yeghelyc pinck de hē
 als he alre moest nuylte. En
 sūte peter een pāte der apos
 telē v̄saete hē in d'noet dat
 hē seer we. dede meer doe de
 hē hē anfach soe waert he bitt
 like scryuende en oec alle de
 dagē sines leuēs also dicte als
 he daer v̄me tachte werke di
 oec seluē neder i een gheestelyc
 v̄sake dines seluēs ~~also dicke~~
 di seluē of toe trecke en toe ke
 re vā al dattu behēste god to
 misghaghe. **S**ette up alle dine
 dagē v̄me gode toe dende such
 tēde en bidende tot hē also ve
 le alstu mo ghesten v̄n v̄me dat
 toe vollebreeghē soe salic dy ee
 torte maneer des biddēs be

Gray Scale

scuē **D**oe sprek et vakē toe hē
binen dē daghe mit v̄nugher
herte **O**ch mȳ alre ghenadich
ste hē wāneer sal ic di mit
alre herte omē beuaē **B**hyf
my dat ic aldat di nushaget
hate moet en dat ic di bouen
allē creaturē moet heetelike
mynen en denē **O**ch mȳ herte
en mȳ god di toe mynen wt
alre herte dat beghere ic ho
uē alle de blyscap deser werlt
Ist dattu dit coete ghebeken
een des tages sprekeste staen
de butē doet sūdē du salste so
ter twiuel de myne godes
haestelyc i di gheuolē
Onsche ghedēcke woe
ihus des moeghēs vroe
ter vyfter vren vande bosen

Gray Scale

mēsche was ghenamē vande
 pilacerne en toghe hē s̄ ded
 weder an en brochte hē totte
 richter pilatū. Och moe wrede
 lyc hadden se hē s̄n handē ge
 bonde en leiden als en misda
 dich mēsche. Staet bi hē en ho
 tet de valsche ghetughe de se
 ouer hē seden. Als dat he een v
 leider des volkes waer dat he
 nutte diuel besete was en dat
 he tot al nutte diuel volbracht
 tot he dese. **S**ich mit nuwe iwen
 dighe oghe. **W**oe sachtmode
 like d̄ hē d̄ god doe stot mit
 een neder gheslaghe hoefde s̄
 mijlike oghe ter eerden heb
 bede en gheen vnschult doerde
 vā al tot se hē ouer sedē. **O**ch heb
 bet mede toghe mit hē andec

Gray Scale

ket dat he is de almachtige
scpper hemelrikes en eertri
kes de daer sal ordel gheuen
ouer leuē ~~h~~de en doden de hē
sme dynē wille aldus laet v
ordelē leert hē hys i nacht vol
ghē make dy up seet als du
dit oeffenste alle unrecht mede
wilste lidē sime synē namere
Bhedēcket deuotelike woe dy
hē vā pilatwert ghesent
tot herodes de hē vntfenck
neet als een conick meer als eē
touenaer en woldē tekenen
vā hē seē en woerdē hoeren
wes hē neet werdich en was
Daer sime henet rps gheswe
ghē welck hē i grot vwerdich
nā en dede hē bespottē mit en

Gray Scale

wit cleet **D**e beschoren hē sijn
 houet en sijn baert oft en siet
 ghewesen hadde welck was
 en is de ewighe wysheit sijn
 vader **O**ch laet didit ter her
 te gaen en amerket sijn gro
 te vduidicht i deser bespottige
Aich woe groet is sijn nū
 ne tot dy en woe cleme is dy
 nūne tot hē **A**merket oec
 dat grote medelidē sijn sijn
 leuer mod' de dat vna i det
 nacht en dencket woe bitter
 like se doe scayde daer vne
 scaepet mit hoer ofstu moge
 ste **A**n mitte daghe ghuick
 se haestelyc toe ihelin mit gro
 te rouwe en se comet hē toe
 ghemote i de seluē weghē de
 hē toe herodes ghuick **O**ch woe

Gray Scale

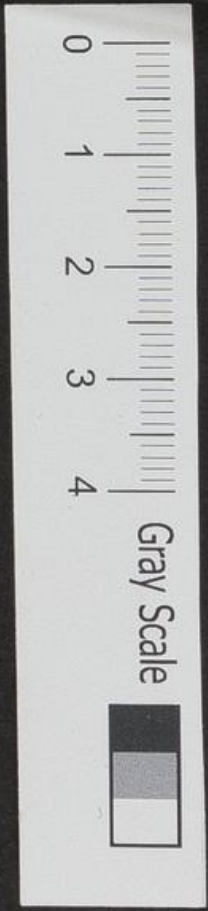
sal desen rouwē en̄ bangich
ghedenckē kōnen de de be
droefde moder hadde doe se
hoeren leuē sone sach gaen
vnder den hosen mensche
Doe unse hē en̄ syn leuē mo
der malcander segghen unse
der weghē dencket hore bei
der rouwē de groet was **D**et
te dy seluē hyc bi mit yru
gher en̄ groter begheert
en̄ besette naerstelyc an hoe
untfarilyc en̄ droeflyc was
dat anseer des kundes totter
moder en̄ der moder tot hore
kide **D**e sach eres leuē kides
ansichte altemael b̄bloeket
en̄ v̄ruwet **D**oe unsonckē
hoer hoer alhoer ardytē en̄
leeden en̄ se viel ī onmachtē

Gray Scale

en te leue sone moeste voer
 bi syn droughe mod' gaere
Wch mēsche woe ~~gh~~ moghestu
 dy in meermē vdelyc vbli
 te alstu dymē scēpper ende
 leue moder aldus ianerlic
 bezouet en belastet siet daer
 du altemale ene sake vaze
 biste **W**ch scēyēt dan mede
 wāt teen sy tattu hie mit
 hē hie scēyēste du en salste hie
 namaels neet vblide daer
 inme volcht hē en seet woe woe
 delyc dat se hē leide mede v
 nie tot pilat wāt se toe seer
 i hoer quaetheit na herotes
 ghesterket wāt **W**ch woe
 dicke waert he ghewerpen
 ter eerde en ouer lapē mit
 hore inreynē vte wāt alle
 dat quaet dat hoer diuulsche
 herten mochten bedencken

dat vollenbrachtē se ī vnser
herē Och secriet nu mit hē
en seet somtijts omē na de
bedroefde moder de mit bit
terheit hozes hertē na volgt

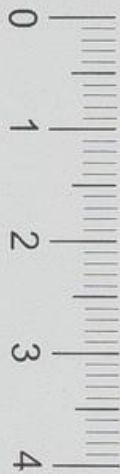
O mensche *Toe tercie tyt*
ghezenckie woe ihus toe
tercie tyt otrent ter achter
vren waert ghenamē van
pilatus de hē deze naket ma
kē noer alle de iotē de hē doe
soe wredelyc ander calūnie
bōtē En woe dat he hē deze ghe
selē soe dat vā synē hoefde tot
tē voete neet ghehelsē een
bleef an alsyn ghebrīdide licha
soe tattet bloet vloyede soe ou
ilotelike ī ter eerde of men
een beker mit water ouer al

Gray Scale

sy leden hadde ghestortet. **O**ch
 kerste mensche seet en merket
 woe dy schepper gebude staet
 an der calūpe wryngede alsoe
 worm vande grote slaghe wat
 te ene wonde waert gheslaghe
Doe an der **O**ch woe mochtestu
 di ontholde vā bittere tarte
 alstu dit seggeste en oūdenckie
 ste dat dit al vme dine wille
 ghescheet is daer vme wes dāc
 haer der mynen de hē hyc toe
 ghedwonghe heuet. **D**it een
 was noch synre mynen neet
 ghenoch meer se name hē vā
 der calūpne mit groter wretht
 en toghe hē an een purpriet
 deet dat seer hart en scarp was
 en pinchede hē seer i syne seerige
 wondē. **D**oe settedē selve een stoel
 Auwerdelyc en name ene torne
 ctone dese mit haven yferer.

Gray Scale

hanschen gheulochte hadden
taer luyt tacke I ware de se
he sonder enighe barcherticht
I syn tederhouet druckeden
mit groot cracht wolke tac
ke ware also lanck dat se tot
te wynbrawe wt quamen
en mit lange stocke de se cru
cruys ouer malcaderre lege
te soe perste se he de scarpe doe
ne I syn ghebndide houet Och
mesehe wesalmoghe te volte
ouer legghē de blidelike py
ne de se he hys mede deden
Dumighe segghē dat he de dor
ne ten ogghen wt stekē welc
toe gheloue is Och mesehe
woe moechdi dy ogghen uphol
te vā tranē alstu dese ouer
drachtelike pyne anseggheste
rocheen was hoer grote hoef
heit uptē onosele ihu neet

Gray Scale

v̄sadet meer se gauē hē eere
 v̄pet ī s̄p hāt voer een conū
 ghes scoptrū en̄ kneldē voer
 hē ī spot en̄ seden wes ghegro
 tet conūck der iode en̄ nemen
 tat v̄pet weder wt syn hant
 en̄ sloghē taer mede up s̄p teder
 houet en̄ spreghe ī s̄p gebenedi
 de ansichte. **D** mēsche slaet up
 d̄p twēdighe oghē en̄ seet woe
 d̄p v̄lofer sittet vnder de wre
 de woluē v̄uolt mit alre droef
 heit en̄ omenschelike cōfusie
De ene v̄saghe hē neet alle tat
 quaet te doen tat se mochten
 en̄ te guedertere ih̄sus een v̄t
 weck hē neet meet he heef al
 toe samē gheledē ī n̄ne d̄nē
 wille **D**aer ī n̄ne tancket en̄
 anbedet hē voer alle desescande

de hē waert ghetāen en biddet
hē dat he syne passie dy mede de
ladytich make. En als dy vet cō
traat is ofte v̄ ghenochtes beie
ghēt dat wilt v̄ duldelyc ne
nien en hē up offeren. I der ere
en v̄ smaetheit de he v̄ mine dynē
wille gheleden heuet

O mensche ghedencke toe
serte tyt dat is v̄ trent der
neghēder vren woe dy hē dyn
god also mismaket was vande
ghey kelē en scarpē doerne crone
en aldus iamerlyc bespottet
wesende waert he gebracht
voer een ~~reij~~ veynster. Doe hē de
bose iode seghe woerde se noch
meer v̄ woet en vepē knersende
mittē tandē. **L**uuestē cruestē
O mēsche hoert woe se vepē up
dynē scheper v̄ mine tē toe v̄ dome

Gray Scale

Ghetencket uoe hē toe moede
 was toe he hoerde de grote wret
 heit en uoe swaer dattet hem
 was dit toe hore vā synē volcke
 te stadelike stonde en wrogde
 hē mit valsche ghetughe **W**oe
 nemē se hē en brochte totter ste
 te daerne hē hordelde totter
 doet **O**ch uoe vscandede doe sy
 etel natuer vā te sware sente
 tie **S**iet uoe dy hē nu staet be
 anctet en benaunot vā deser
 groter sware pynne des cruces
Staet bi hē en beset uoe ure
 telyc dat se hē dat sware cruce
 op legghē dat hē vele toe sware
 was toe draghē en nochtans
 moeste he dat draghē **S**ich uoe se
 hē taer mede sipedē doer de staa
 tē vā iherlm also dat hē sy ton

vā modicheit wt ghinck van
~~modicheit~~ pynē. **A**ch mensche
anseet dit mit groter bitter
heit dyneshertē en volghet
hē na suchtede en scaeyende en
scaeyede wāt du biste de sacke
vā desen grote lide. **K**eer di toe
hē en helpet hē sijn cruce dragen
wattet hē virtualle wil oūmits
te swaerheit des cruces daer se
toe en vrent mā toe dwōgon
de hē dat hulpe draghē dat se
neet een tede sijn melidich tōme
hē toe blidhtē meer sijnne dat
he te haesteliker solbestaen
voert. **E**n als he quā butē d'
poerten vā iherlū soe vāt he
taer sijn heeroefde moder wāt
se hē altaer vāwachtede. **D**oe
he hoersach vārigede hē ~~alle~~

Gray Scale

hē alle syne pynne oūmits dē
 grote rouwe dē he an hoer
 sach **O**ch woe gherne hadde
 de moder dat cruce ghedra
 ghe haddenēt vā hoer be
 gheert meer dat ene muchte
 hoer neet ghescheen also wre
 telyc lepē se mit hē totten
 berch vā caluarie **O**ch tene
 ket mit wat rouwe se voer
 malaiderē ghyngē **I**dy wo
 he hynnet mit synē adē de
 he neet vhalē ene muchte
 vā groter pynē te se hē ande
 ten **E**n te leue mod' scheen
 toe besunnē vā grote rouwē
 de se hadde doe se hoer leue kit
 ald9 sach handele **O**ch mensche
 volghet hē na en ket woe wre
 telyc se hē doe syn cruce of na
 mē als he was uptē berch vā

Gray Scale

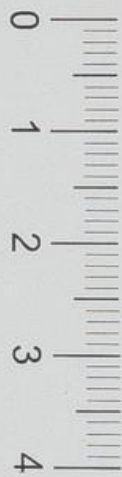

caluariē. **S**ich woe se hē dat pūc
pūc deet wt toghen dat soe
vaste an syn hylghe wondē ge
deoghet was dat se doe stuckē
vleysches vā sū hylghe wonden
toghē wāt se nuttē gheyselen
dat hylghe vleysch synes licha
soe seer gheschoert hadtē datter
stuckē vleysches an hylghe de
al nuttē rocke of ghetoghen
woerdē. **D**eet woe hē syne won
dē smactē de nu weder blotē
te warē. **S**eet oec an de grote
scante tede scanel hē leet idē
dat he soe naket stōt voer alle
dat hof volck de hē soe seer be
spottedē. **S**eet oec an dē grote
rouwē der saligher moder do
se hoer leue kint soe naket
sach staen mit soe bitterer

Gray Scale

wondē also iamerlyc bloedē
 de **O**ch stenē herte des mēschē
 woe moghestu dit seē sond'
 bitterē tranē **S**ich woert woe
 se dynē herē nemē en werpē
 up dat cruce en naghelē hem
 syn ene hāt daer an daer se ene
 graue plōpe naghel doer sloge
Och woe vele hamerlaghen
 moeste se daer up se slaen eer
 se ten plūpe naghel doerde
 hele hāt sloghē **S**ich woe se do
 de ander hāt tottē anderen
 arme des cruces blochtē vme
 te naghelē de vele toecort was
 wāt se dat gat vande cruce te
 bere ghebaert hadden **O**ch do
 worpē se een groot seel vme
 de hāt en also toghē se de hāt
 tot dat gat vande cruce **S**ich

Gray Scale

Wat groter pynē se hē doe de
den wāt de adere en senē syn
te armē schoerde vme dat se
te lengher utreckedē dan se
ware. En doe se hē aldus ghe
reckēt haddē soe ware sime
beden soe seer becompe dat
se tottē gatē tottē cruce neet
comē en muchtē doe sloghen
se suoren vme sy ghebūdide
voetē en reckedē se ut mit
alhoer crachte tottē gatē dat
hē sime senē scoerde. Och ker
sten sele sich nu woe iamer
like dyn schepper hie nu hā
ghet en bliuet vnder dē cruce
mit maia de alre bedroueste
moder en soeyt mit haer en
een laet neet of te suchten

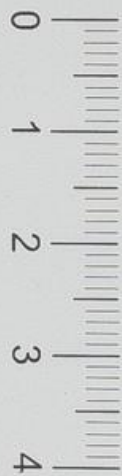
Gray Scale

en te karnē wāt dubiste ene
sake hore beider rouwē en bit

terheit *Wattu to none dēckēfalt*

O mensche ghedenckie toe
none tyt woe ihs scapper
hemelrikes en certikes i also
grooter pijnē huic dre vren lāck
also ghespanen an de galge des
cruces of he ene snare up een
boghe ghewesen hadde. Och ker
sten sele wat slapestu anghe
seen dat dit aldus is ghescheet
Aldus moste he syn houet ouer
syn borst late hanghe dat he
waternate woe dede dat he de
nacke duchte te schoren. **S**iet
woe he hanghet misinaket
en ouer al berōnen mitten
blode laet dy dit ter herten
gaen en lustert an dynen
heerē hoert woe lude he roepet

Gray Scale

ī den cruce vater byghestet hē
wāt se ene wete neet wat se
toen hoert he secht en ropet
mete sly dorstet **S**e menge
ten etich mit galle en gaulēt
hē toe drücken **O** mēsche waer
ūme sokestu also seer de welt
luste der spisen en des drandies
ghemerket dat dū here ī syn
toet mit galle ghelauet wert
Daer ūme weset doch mit ma
tigher noetdrufte te vreden
en ouer dencket alde woerde
dynes here de volbbolghent
heiden syn **S**ect he hanghet
ante cruce en als he began te
steruē roep he **V**ader ī dynē
handē beuele ic mynē gheest
En ī deser groter ūuerdrach
teliker pynē gaf he smier

Gray Scale

gheest mit ghyeneichde houede
O deuote valt neder i eert
 af grūt vā bittere rouwē en
 medetoghen en ghedencket
 dattu biste de sake vā soe bit
 teren doet iūmer dē doet rpn
O mensche pynē di desen doet
 salichlike te beholdē want
 waerlyc he en sal desen wre
 den doet neet toe v̄gheues
 wille gheledē hebben wāt
 taer doer salstu di beuolen
 i tē ewighē leuē mit glorien
 of mit pynē i der hellē is
 dattulhē neet dancheer en syt
 mit gueden werke **K**ye
 v̄me soe schuuet de sūden
 en draghet ten bittere doet
 dynes schepers altijt i d̄y

Gray Scale

herte en doet en wech alle ydel
lachen wāt dyn hē hanghet
antē cruce daer gy de sake of
syt **O** ch siet mit grote mede
zoghen woe he hanghet wāt
syn ghebīdite houet en hadde
neet daert up rustē muchte
En gaet oec neet vā de bedrof
de moder meer voghe di by
hoer inder dē cruce en medeli
det mit hoer wāt se is bina
doet vā rouwe wāt doe se sach
hoer leue kīt steruē soe is se
ter eerde ~~ghewatte~~ gheseghe
en i haer ene bleef bina geen
gheest wāt dat swert des rou
wē daer symeon of ghepphete
ret hadde doer sneet hoer her
te **E**n sondlighe waert dat i
hoer bswaert doe de tider lō
gyn misse leuē herē herte

Gray Scale

doer stack mittē spere daer
 doe water en bloet wt leep
 daer in alle mede ghereynicht
 sijn Daer vme make dyne
 wonighe bi deser fonteynen
 en bliuet hye bi mit dyn ge
 tachte also vele alstu moge
 ste en laet alle de ander ge
 tachte de dyne cōsaencie mo
 ghe quetsen vme de ghenen
 de vme dyne wille de bittere
 doet heuet ghesmaket

O mensche ghedēckiet toe
 besper tyt woe xps vande
 cruce ghedaen waert en i s
 leue moders schoet ghelecht
 en moeket mit wat groter
 begberten se hē vntfendē den
 se neet leuēdich hebben ene
 nuichte **O** ch woe waert dat
 moterlike herte ghewondet

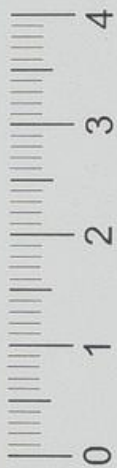
Gray Scale

doe se sach hoer leue kint doet
ligghen de daer was dat leue
hoer selē staet hi hoer en hel
pet scrypen en seet up dat to
nūcklike houet en up dat nū
like ansichte dat schone ~~se~~
plach te wesen bouē alle kint
der mēsche daer de enghelen
i pleghē te scouwē dat is nu
also mismaket vā wondē en
soe lelyc bespēghē dattet yse
lyc was an te seen. **O**ch mē
sche wilt doch mede doen als
te leue moter doet de dat ghe
bīdide anschyn dwaet mit
eren tranē. **A**llet mit mag
talena te vōtē dī nes heven
en een lateb neet of te was
seen tot dat de hē dī sonder
houet v̄gheue. **S**eet de won

Gray Scale

de der syden ons hēn de soe nyde
 up ghelokē is als een apē poer
 te de up ghedaen is mit hēnē
 der mīnen up tattu daer ī sol
 deste gaen en ī der mīnen wā
 teren. Dese wondē der mīnen
 heuet he ghehat ī den beghine
 wāt he sprekēt totter mīnē
 selē ald. **D**u heuest ghewont mī
 herte mī suster mī beuet du
 heuest ghewōt mī herte. **D**at
 syne mīne hē aldus ghewont
 hadde dat bewees he wal ī dē
 he is ghecomē wtē schoet sīs
 baders vande stoel sīre gloriē
 ī dit elende tal der trauer
 vne dynē wille. **E**n dit was
 vander eerster mīnen daer
 he mede ghewōt is. **D**en ande
 rē is he daer mede ghewōt ī
 sīre passie daer sīn herte doet

Gray Scale

steken was welck was een be
unfen ter voer gaender myne
Daer inne wildi selue tot he
kerē āscende woe seer dat he
di ghemijt heuet de di inne
dyme wille also seer heuet la
te wontē **B**idde he dat he dyn
herte wil doer wōden mit syre
mynen up tattu segghe mo
ghest tot he du heuest mi her
te doer wōt **D**aer inne sendet
dy suchte totte herē segghede
tattu vā syre mynen quellest
Also salstu stadelyc dy deuote
ghebede tot he sende de daer ble
ghe als en vuringe pylē de he
de myne dy herte kūdich ma
kē te di wed inne brenghen
sulle nye gracie daer du altyt
vuringher of salste werde
mensche ghedēcket to cō

Gray Scale

4

3

2

1

0

plete tyt of eer du toe ruste gaeste
 dat dyn hē noch doet licht i de
 schoet syre elēdiger mod de daer
 is dat leuē der werlt. **O**ch ansoet
 mit groter medetogē de hylge
 vyf wondē de soe in de v̄tlokē
 syn anbedet se mit alre reuerē
 aē wāt se s̄ de fonteynē daer
 du i ghedwaghē hyst en daer di
 alle salicht doer vloet. **M**aer
 v̄me eē laet nūmermeer tād
 ouer gaē du eerste dese vyf wō
 dē mit vyf p̄ n̄ en vyf aue ma.
Sich noch vp de bedroefde mod
 wāt se heuet haer leue kīt doet
 ligghe vp hoer en schoet en enholt
 neet up te wassche dat hylghe
 musinakede ansichte mit hoerē
 tranē. **O**ch woe dicke custe se dat
 blodige ansichte en sede. **O**ch
 dat leuē mynre selē my hope

Gray Scale

mij troest woe sal ic leuē sōd' di
och of ic gestoruē waer mit di
Dese en deser ghelike is wal toe
vmodē heft ghesprokē de bedro
uede moder tot hore leuē kide
en se scryde mede alle de bilhoer
waren. **O** deuote sele bliuet in
der moder en oefent dat se geof
fent heuet. **H**alt mit magdalea
voer de vōte ihū wāt selact eet
scryen neet of **D**aer vme scry
et mit hoer upzattu mede mo
gheft vcrighe vlatenisse dpre
sonzē. **S**ich voert woe sūte iohā
en nicodem' en ioseph vā arima
thiencomē b hē to begruē. **D**it
vnenēde de alre bedroueste mod'
waet al hore ~~w~~rouwe wed' vny
et **R**ochfas wāttet ter nacht
genakede soe heft se hē late be
gruē. **S**ich woe de eersamige

Gray Scale

mānen dat hulghelichā vp boer
 tē en droghet tottē graue dat
 daer bi stot daer se dat eeuwer
 telike ī legeden mit oiuulodi
 ghē tranē **E**n se legeden enen
 grote steen up ten mūt des gra
 ues **O**ch mēsche sich de bedrof
 de mod' wat rouwe se hadde do
 se sach dat hoer leue kūt ghelecht
 waert ī tē graue en doe se hem
 neet meer en sach noch leuēde
 noch doet dencket ī wat rouwē
 en bitterlyt tes hertē se toe ghe
 weset is **M**erket oec woe de
 hē der here de daer is en spise
 der enghelē nu begrauē wert
 als of he waer en spise der wor
 mē **A**nmerket syne grote oet
 modichē en scame di vā dīre
 houdien en ī allē dinghē hoet
 modighet seer dynen geest

Gray Scale

uāt anders ene moghestu
hē neet behaghe **E**n gancē we
ter totter bedroefder moder
de neet ghetwoest ene mach
werdē sine dat se vā hozer
leuē sone berouet is en van
den graue moet scheiden en
maket een vast upset dy hort
an toe beteren up dattu also
mit xpo mogheste vrisen hyr
ī grauen en namaels ī der e
wigher glorien **A**men

Gray Scale

Dit is ene troestelike leere de
nende allen mensche woe in
taste spie i de gulde berch

Ene troestelike leere predi
kede een deuoet w'dich
mā de lesemest vā straestborch
toe louē int capittel d'predika
re en se is seer wūderlyc nochtas
oerberlyc vme toe wete dese mes
ter sede aldus i synē sermone Ic
wil nu allen de waerht leren
en de pynnet nu dan oec toe i
holdē Ic ene wolde selicē
neet dat ic en hē were vā alle
der werlt en dat ic dese leere
neet ene wiste noch oec wete
ene solde Daer vme pynnet nu
dese leere toe intholdē en toe
ghedenckē sūderlighe i iunver

doet o my alre leueste kone
gy dese leeren vtholde nūmer
meer ene werde gy vdomet
woe grote sūder gy oec sint
En gy solē nut deynē arbeit
of sunder vegheuer ten hē
melrike comē En veghelyc
sūter de gherne betex mere
dā he is en gherne vghyfnus
se hadde en comē ten ewighe
leue de pynē hē dat toe holde
wāt god en beholt nemāt he
en moet vghyfnusse syre sūde
beghetē sūten heuet wal beuō
teti dat lude by miraculē sūn
ghesūt ghemaket vā gade i
tē licha mer iter selē wert
nemāt ghesūt dā bi sūne vri
en wille cōsente en begerte
Daer vme te ghesūt wil wese

Gray Scale

4

3

2

1

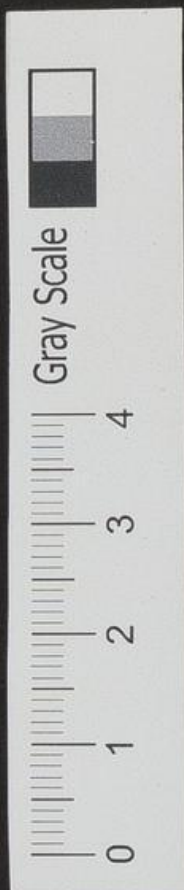
0

Dit is ene troestelike leere de
nende allen mensche woe in
taste sple i de gulde berch

Ene troestelike leere predi
kede een deuoet w'dich
mā de lesemest vā straestborch
toe louē int capittel d'predika
re en se is seer wūderlyc nochtas
oerberlyc vme toe wete dese mes
ter sede aldus i synē sermone Ic
wil nu allen de waerht leren
en de pynnet nu dan oec toe i
holdē Ic ene wolde selicē
neet dat ic en hē were vā alle
der werlt en dat ic dese leere
neet ene wiste noch oec wete
ene solde Daer vme pynnet nu
dese leere toe intholdē en toe
ghedenckē sūderlighe i juner

doet o my alre leueste kone
gy dese leeren vtholde nūmer
meer ene werde gy vdomet
woe grote sūder gy oec sint
En gy solē nut deynē arbeit
of sunder vegheuer ten hē
melrike comē En veghelyc
sūter de gherne betex mere
dā he is en gherne vghyfnus
se hadde en comē ten ewighe
leue de pynē hē dat toe holde
wāt god en beholt nemāt he
en moet vghyfnusse syre sūde
beghetē sūten heuet wal beuō
teti dat lude by miraculē sūn
ghesūt ghemaket vā gade i
tē licha mer iter selē wert
nemāt ghesūt dā bi sūnē vri
en wille cōsente en begerte
Daer vme te ghesūt wil wese

I ter sete de moet hebbē dre pū
tē Dat eerste is berou vā synē
sūdē en̄ dat moet also groet we
sen dat een mēsche sy sūdē meer
leet syn dan leef en̄ daer groet
berou of heuet Dat ander pūt
is warachtich bicht up dat he
tijt heuet en̄ stūde Dat derde is
dat mē de penitēcie dede bicht va
der settet betalō moet al waer
se also ceyne als een aue maria
toe lesen En̄ is de mēsche soe crāck
dat he neet ghelesen kan soe sal
hē de prester sette dat he herte
like segghe Iē v̄barne dy aū
my arme sūtersche doer dyn
hilyghe passie en̄ doet En̄ dit
aldus toende wert de mēsche
v̄loset vā alle synē sūdē en̄ he

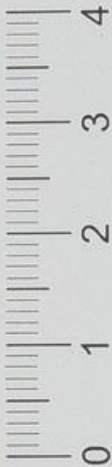
0
1
2
3
4

Gray Scale

en wert en kint des ewighe
leues En inne dit toe bet toe
vstaen soe settet de voersaene
mester een exempel **exempel**
Oft waer een konick te enen
schone berch hadde van puren
golde alsoe groet als de hele
stat van colle is en dat he aldus
sede **I**c voersette dese berch al
de ghene te vete wat schuldich
sijn dat se moghe come als he dat
beleuet toe myne berch segghe
de woe vele se schuldich sijn en ne
mie sulue sinder schante na ere
wille soe vele goltes van myne
gulte berghe taer se al ere sult
mete betale solde moghe ende
taer se woert bi solden moghe
leue wat ic he myne berch toe

Gray Scale

voren gheue En waer dan een
 mēsche de schuldich were hūdet
 gulde en leuede i groter armode
 en katiuch^t en he hadde sorghe
 dat he voer s^v schult gheuāghen
 solde werde en vā armode en hū
 gher sterue solde mē dā ne et seg
 ghe tattet en lau trach of en dwa
 es en vnutte mēsche waer dat he
 neet een neme vāde ghemenen
 gulde bevghe en betrelde s^v schult
 en v^saghe en besorghede he selue
 daer he ewelike vp leue muchte
Merket Dese gulde berdy is
 dat vdenst vnser leue here ihu^x
 de vme vnse salich^t v^p eerde wā
 terde dre en tertich iaer En he
 ene leuede nee tuch noch he ene
 sat nee dē ene voet voer dē ande
 v^t tē was ghenoch duset werlde

toe blofen. **D**och waer is dan sijn
māuchuoldighe sware lidē sijn
buter doet en passie en alle sijn
toghetlike wike gheuarē an
terē dā se ons ī stadē staen in
quātighe onser sūdē en ī vden
tē des ewighe leuē wāt he hef
tet al voer ons ghedaen en neet
voer hē seluē wāt he ene behoue
tes neet. **V**ā desen berch nā de
scheker de ter rechter hāt hēck
onser herē ant cruce also vele
taer he sijn schult mede betaelde.
En hyr by comet dat twe mēⁿ
steruē ī ghelike sūdē taer of de
ene rechtuoert vaert int ewi
ghe leuē en de ander int bege
ruer vertich vystich of hūdert
laer. **E**n te sake is dat de ene
nemet vā tē gulte berch dat is
vā ter vdeent onser leuē herē
ihū xpi also vele taer he sijn

Gray Scale

0 1 2 3 4

schult mede betaelt **D**e ander de
uit vegheiner comet de en heft
ghedenckenisse vanden v'dienst
ons herē ihū xpi en he en denc
ket neet dat he hē v'loset heft
wt ter hellē dat he oec mach
tich is tōe v'lofen wte veghe
nier bade hyt hē **E**n offerde he
dat v'dienst onses herē ihū xpi
voer syne sūde **H**ye v'mie en ve
ghelyck kerste mēsche sal hē
taer toe gheue en denckē mit
ter herte en segghē mit hē mū
de **D**e mē. **O** leue hē ihū xpi woe
groet en swaer sy en v'tollic
sy myne sūde en woe dēme sy
de guede werke en penitēcie
ic doe **I**c bekēne wt al mynne
herte tattet neet en is alzat
ic doen mach dat en sy dat sy
dat verenigghē wilt mit uwe
vntenkelike v'denstē sūdlighe

Gray Scale

uines bitteren dotes en lidens
taer ic my gheestelike Twerpe
ghelyc een cleyn stenekyn i de
grote see en ic bidde ju leue here
ihurpe dat gy uwe bittere do
et en hylghe leue wilt offeren
juwe hemelsche vader voer al
myne sude en schult en dat ic
aldus doer ju steinste noet doer
de myne mach toe te ewighen
leue come **O** mensche ghedene
machne aldus vghyfnisse v
werue va allen suden d'imus
dat vsteinst vnses here ihurpe
als me licht i der wterster ster
uover noet **Dencket** dan uoe
behaghelyc tattet gode is dat
he en mesche hertelike toe go
te keert de wile dat he sut
is en noch laghe leue moghe
dat he he tan noch willichlyc

Gray Scale

0 1 2 3 4

afkert vande quade werke en
 oefne sy leue i dat leue en couer
 saae en vdenst onses leue here
 ihu xpi en pynet ju he dat na
 te volghē en alle daghe euen
 veerb syn schult toe bekēner
 en vande heughe der vdenstos
 onses here ihu xpi toe betale
En wat dit voer scēue seer
 vretlyc lude vnder dat ghane
 ne volck soe marē taer up hera
 de doctoren i ter gotheit wat
 se taer of gheueldē oft oec een
 mēche soe solde moghē comen
 ten ewighē leue **D**oe was mit
 scryften wt gheuē vā enē wer
 den mester i ter gotheit de heet
 mester iohan vā schoenhouen
 en te settede enich sloet daer

Gray Scale

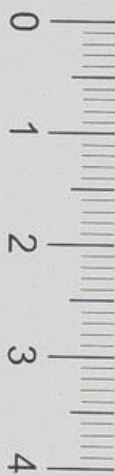
mede dat bliket dat wyt ghelo
ue moghē ia schuldich sy vaste
toe gheloue als voer seene is
en vise hape daer i te sette De
eerste beslutinghe is dese Dat wi
al vise hape solē sette i dat vdenst
en leues en der passie ons leuen
herē ihu xpi sūder welck wi neet
beholdē moghē werde En dat wi
gheen hape noch betrouwē een
solē hebbē up ons selues vdenste
wāt se al neet en syn ten sy dat
se sy ghevoert i dat vdenst
ihu xpi wāt anders en moghē
se ons neet batē vise sūde toe
quitē often hemelrike te conie
wāt wi en moghē nūmermeer
werdich werde gheabsoluert te
syn dat wi teghē god misdaen
en ghesūdighet hebbē noch oec

Gray Scale

0 1 2 3 4

dat grote loen des ewighe leuens
te v' crighe dan allene doer de v'
denst ihu xpi daer is god en me
God vme de sude toe v' gheue en
miesche vme voer ons toe v'dene
Daer up scriuet sute bernard' up
dat boeck dat hetet canica canticoy
O he iu passie is vnse leste toe vlu
cht vnse enughe bote wat daer
vnse wysheit ghebreket vnse
rechtidicht neet en batet vnse
hullich' vnter gaet en vnse ver
dente neet ghenoch en s' daer
comet iu passie en v'vultet al
De ander beslutighe is wat al he
uet een miesche beuou va synen
sude bichte en penitencie nochtas
bluet altoes de wortel en ghe
nepdicht ten sude i he te waer
dat een mensche soe groet beuou

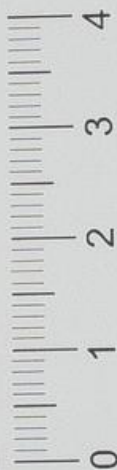
Gray Scale

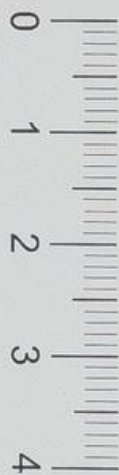
hadde oümits ghedenckenisse
en vdenst der passien vnses he
ren dat welck vā xpo comet
wat xps passie is ghelyc enre
grooten see daer een vghelyc sy
ne dorst i kote mach en daer mo
ghe wy wt scheppē al dat ons
ghebreket vā hillich en vdentē
Daer secht vā sūte bernard wat
my vā my seluē vutbreket dat
neme ic al wt dē wūde ihu xpi
De derde besluti ghe is dese dat
een mēschje de corten stervē sal
en ter doet ghenaket neet nut
ter en is daj dat ouerdendie
der wūden d passien en d doet
ihu xpi En syne sele toe beuelē
I dē hande svs hemelschē vaders
En sette hē ghelyc i dē wille
gades te stervē En dat god mit
hē toe soet hē beleuet En hē neet
toe vmetē vā enughē dinghē

Gray Scale

dan vā dat v̄deentst ihū xp̄i
 en alre meest vā synre passie
 Daer vā secht sūte angustin
 Al m̄ hape is itē doet vnser
 herē ihū xp̄i s̄ doet is m̄
 v̄deentst m̄ toeueplaet m̄
 heil m̄ leuē en v̄risenisse Ich
 en kan m̄ neet v̄ntseen noch
 v̄slaghe werde vā der veelheit
 m̄re sūde als de doet m̄re
 herē i m̄ne s̄ comet want
 m̄re sūde ene möghe s̄ne
 guetheit neet v̄w̄nen de ver
 de beslutighe is dese en dat is
 waerlike also wat m̄sche de
 s̄ wterste mit vulcomē berou
 vā herte vā s̄ne sūde en mit
 oetmodigher v̄nucht hē ghelee
 lye werpet i dat v̄deentst vnser
 leuē herē ihū xp̄i en mit v̄ma

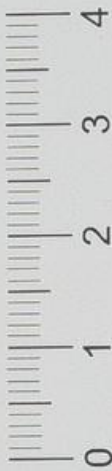
Gray Scale

denisse synes eghen sūdi
ghē wille en leste sūre beger
tē en mit offerighe synes
vrien wille i te passie ende
vzent vnses leue here ihu
xpi En de daer soe grūtlīke up
steruet dat he vāden mūde
salvare ten hēmelrike soder
ghenich veyhemer i te dat
toe deser menighe voersicht
wert soe ist vā werde en tye
sūder twiuel te gheloue Jē
al dat ghene dat hie voersicht
is dat gaf te voers doctoe
ouer i scryfte en screef daer in
ter sū hat tepte als autentye
dat me daer koenlyc up ruste
muchte En dit is ons allen
ene twestelike leue wāt ne
wāt en is de kan segghen
dat he gades bāherticheit

Gray Scale

neet en behouet Ende daer tme
 sal een veyghelyc kerste men
 sche he suterlyghe besaeghe soe
 veer als he kan dat he guede
 lude by he hebbe i sy wterste
 eenze wat ant eende haghel
 al vnse salicht rochtas sedyt
 me ghemelyc als en mesche
 leuet dat wal of quelicken
 also sterft he meer dat comet
 daer bi dat se i ghene herteli
 ke mente en hebbē te he bi
 staen i ere noet en he te wech
 der salicht leue wat als sūte
 Jheroni leert Ten is neemo
 ghelyc dat de ghene de een
 guet leue leydet dat de qualyc
 mach sterue Meer tys wal
 moghelyc al valtet selden
 dat de ghene de een sūdich

Gray Scale

leuē leyden by guedes vnder
wys mit rouwe van erere
sūzen salich steruē. **Noch**
wantē liden vnser herē ihu
hu ist toe wete dattet lide
vnser leuē herē is van wō
terliker cracht en macht
tē ghenē de dat mit mede
liden ouertendkē want dat
is ghelyc by enē hētē vuer
dat alle dinc vnsteket
wōe tolt dattet oec is. **En alle**
hertē v̄mormet wōe hert se
oec s̄. **Ghelyc** als albertus
magnus de grote meester secht
Doe we dat lize vnser leuen
herē oūdencket mit herteli
kē medelidē de v̄crighet
taec mede vele graciē. **Ende**
sūderlighe dre merkelike
graciē en nuttich. **De eerste**

Gray Scale

4

3

2

1

0

is wāt onses leue herē passie
 oūtacht is tē mensche ver
 tentliker dan of he een heel
 jaer bastede alle bridayhe
 toe water en toe brode De
 anderde nutticht is wāt ons
 herē bitter lidē oūtacht
 deuotelyc is gade behaghe
 liker van of en mēsche ene
 discipline name en hē selue
 gheyselde alle weke ens en
 jaer lauck toe der wt staerfi
 ghe tes blozes De derde nutt
 ticht is tattet onse herē be
 hagheliker is en tē mēsche
 vdensteliker onses herē lidē
 oūtacht Dan of he en jaer
 lāck alle daghe enē solter lese
 En we hē taer toe bemozwet
 dat he mit sulker deuocien

Gray Scale

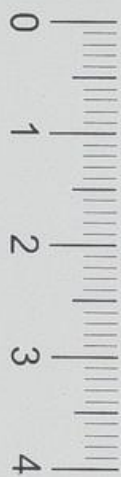
vnser herē passie ouer den-
ket en dat medelidē synet
leuet moder Mariē oulesen
of tenkē dat hē taer vā en-
ghe tranē wt vloyen de ver-
teent soe vele en doet gade
also anamē deenst dat mē
dat neet wt spreke noch be-
scuē en kan en sūderlige
inueruet de mēsche de dit
doet dre ander gracie De
eerste is soe we wt medelidē
ons herē passie kan ou den-
kē en toe tranē comē van
deuotie dē werdē alle syne
sūde vghenē teen anderē
vdeent he alle quitscheldi-
ghe des vghenuers en en
behouet he dat voer hē seluē
neet soe werdē daer vole sele

Gray Scale

bloset doer sy idenst wt de
 veygheniet daer he dat voer
 begheert ten derden man
 neet wt des mensche nūt
 syn adē gaet of een woert
 de nut medelidē ons heren
 bitter passie beweent soe va
 kē wert hē weder i ghegote
 ene sūderlighe gracie vā de
 hulghē gheest wāt alle iden
 tē vā allen hulghē sy al ghe
 woedelt i de passie ons herē
 ihū xpi sonder welke idente
 is misdaet en alle wysh^t is
 dwaesh^t en alle hullich^t is ty
 ranfchap ia al hadde en mē^e
 alle de penitēcie ghedaen de
 alle hulghē vā beghinfel der
 werlt toe samē ghedaerheb

Gray Scale

ben ten sy dat se gheuortelt
syn en ere cracht nemē wt
ter passien onses herē ten sol
te hē neet batē vme tē eun
ghē leuē toe comē En al had
de en mēsche ghedaen alve
mēsche sūde en uit eende sūde
leuēs taer toe queme dat he
sick mit grūtlikē berou en
oetmodicht ghehelickē wer
pet i dat hoghe vdenst tes
bitterē lides onses leuē hēn
ijū xpi syne sūde soldē hem
warachtelike v gheue vden
māt te passie onses heren
en slitet nemāt wt woe.
graet woe vnschamel woe
vake te sūde bedreue sūn
alsoe machtich is dat vdenst

Gray Scale

4

3

2

1

0

b

Staats- und
Universitätsbibliothek Bremen

Staats- und
Universitätsbibliothek Bremen